

A MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁZTATÁS

A

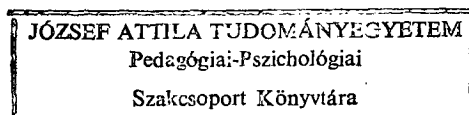
CSEHSZLOVÁK SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGBAN

Doktori értekezés

1967

Írta:

Hofer Lajos

T a r t a l o m j e g y z é k

- I. Általános bevezetés a nemzetiségi politikáról. 1.
- 1./ A nemzetiségi politika 1918-ig.
- 2./ A magyar nemzetiségi kérdés a München előtti Csehszlovák Köztársaságban.
- 3./ A magyar nemzetiségű lakosság helyzete a Csehszlovák Köztársaságban 1948. februárjáig és utána.
Csehszlovákia Szocialista Köztársaság nemzetei és nemzetségei egységének megszilárdításáért.
- II. A magyar tannyelvű iskoláztatás az első Csehszlovák Köztársaságban. 28.
- III. A magyar tannyelvű óvodák és alapfokú iskolák fejlődése és jelenlegi helyzete a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban. 38.
- A magyar tannyelvű óvodákról.
Általános helyzetkép a magyar tanításnyelvű alapiskolákban /1-9. és 1-5./
- IV. A magyar tannyelvű középiskolák fejlődése és jelenlegi helyzete. Kimutatás a magyar tannyelvű szakiskolákról az 1965/66. tanévben.
A dolgozók esti iskolái.
- V. A magyar óvónő, tanító- és tanárképzés a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban.
Óvónőképző pedagógiai iskolák.
A nemzeti iskolák tanítóit képző pedagógiai iskolák, -tanárképző főiskolák, a magyar nemzetiségű hallgatók a főiskolákon.
A magyar tanítási nyelvű iskolák tankönyvei.
- VI. A magyar nyelvű népművelés, kulturális élet és sajtó.
A Magyar Területi Színház működése /MATESZ/.

ÁLTALÁNOS BEVEZETÉS A NEMZETISÉGI POLITIKÁRÓL

1. A nemzetiségi politika 1918-ig

A nacionalizmus keletkezése. A nacionalizmus az emberiség történetében először az újkor kezdetén jelentkezik. Megalakultak az egységes nemzeti államok. A népek kikerültek a hűbéri rendszer anarchiájából, megvetették anyagi és szellemi alapjaikat a további fejlődésre. A nemzeti függetlenségre irányuló törekvések egyfelől a hősiesség és áldozatkészség bámulatos tetteit hozták létre, másfelől a nacionalizmus egyes népeket megfosztott jogaitól és szellemi erőitől.

A nacionalizmus a polgárság ideológiája; keletkezése, fejlődése egybeesik a polgári rend, a kapitalizmus történetével. A nacionalizmus lényegének, társadalmi alapjainak és történelmi szerepének feltárása lehetetlen a polgárság és a tőkés társadalmi rend "életútjának" fejlődése nélkül. Ez az alapvető magyarázata annak, hogy ezt az elméleti munkát csak annak az osztálynak az ideológiai képviselői tudták elvégezni, amely osztály alapvető érdekei és történelmi törekvései túlmutatnak a polgári renden,

amelynek hivatása, hogy a polgári rend, a kapitalizmus "sírásója" legyen.¹

A történelemben először Marx és Engels foglalkozott tudományos igénygel a nemzetiségi kérdéssel. "A népek középkor eleji összevisszaságából lassanként kibontakoztak az új nemzetiségek, - a mind világosabban és tudatosabban fellépő törekvés nemzeti államok létesítésére - a haladás egyik leglényegesebb rugója a középkorban."²

"A nacionalista számára a saját nemzete, saját országa érdekeinek érvényesítése a legfőbb elv, amelynek minden egyéb - nevezetesen más népek ugyancsak nemzeti érdekei - alá van rendelve.

De áthidalhatatlan ellentét áll fenn a proletár internacionalizmus és a nemzetek, a nemzeti kérdés jelentőségét tagadó, azt semmibe vevő kozmopolitizmus között is; az internacionalizmus, nem kozmopolitizmus."³

Marx és Engels állandóan küzdöttek a más nemzetek elnyomása ellen. A XIX. század negyvenes éveiben fogalmazták meg a nemzeti kérdésben vallott felfogásokat: "Nem lehet szabad az a nép, amely más népet elnyom."

A patriotizmus fogalmának helytelen értelmezése. A burzsoázia so-

viniszta érzelmeit a patriotizmus fogalma alatt álcázza. Ezt helyesen állapítja meg Marx-Engels: "A burzsoázia sovinizmusa csak becsvágy, hogy a saját törekvéseinek nemzeti külsőt kölcsönözzön. Eszköz arra, hogy állandó hadseregek segítségével örökké tegye a nemzetközi összeütközéseket, valamennyi országban leigázza a termelőket, miközben testvérei ellen uszítja őket az összes többi országban; eszköz a munkásosztály nemzetközi együttműködésének, felszabadulása első feltételének a megakadályozására."⁴

Rákóczi-szabadságharc idején beszélhetünk igazi nemzetközi szellemről, ti. e harcokban a szlovák, magyar és egyéb nemzetiségekhez tartozó jobbágyságok közösen fogtak össze a nemzet elnyomói a Habsburgok ellen. Ő volt az első, aki egyenjogúsította a magyar, szlovák, német és latin nyelvet, így mindenki szabadon használhatta nyelvét.

A korai nacionalizmus hibái. A korai nacionalizmus tipikus példája Cházár András Gömör megyei ügyvéd és táblabíró század eleji tevékenysége. Cházár több könyvet írt a magyarosítás fontosságáról. Egyik kéziratban maradt írásában kifejtette: annyira kedveli nyelvét, hogy szeretné, ha az angyalok is magyarul beszélnének. Felfogásában polgári ideológiai progresszív és retrográd arculata egyaránt jelentkezik: Cházár szereti nyelvét, de ezen túl azt is

akarja, hogy mindenki magyarul beszéljen. Egy másik munkájában arról ír, hogy különös figyelmet kell fordítani a nemzetiség lakta községekre, és a nem magyar ajkú lakosságot már kora ifjúságától kezdve - minden lehető eszközt felhasználva - magyar nyelvre kell tanítani.^{5.}

A feudális jellegű *natio hungarica* megtöltődik polgári tartalommal. A magyar nemzet, a *natio hungarica* fogalma ugyanis az állam területéhez kapcsolódott; ez helytelen állásfoglalás, mert egy nemzet több nemzetiségből is állhat, és e nemzetiségek helyet kérhetnek maguknak az államban. A nemzet és az állam fogalmának azonosítása teljesen helytelen. Helyesen mutattak rá a Magyarországon élő nemzetiségi mozgalmak képviselői arra, hogy nemcsak egy nemzet él az országban: a magyar, hanem több, amelyeknek mindenben egyenjogúaknak kell lenniük.

A nemzetiségek között elterjedt Schlözer és Herder nézete, aki a nemzetek természetjogát hangsúlyozta.

A magyar nacionalizmus a polgári fogradalom és szabadságharc idején.

A közeledésre intenek e szavak is az 1848-49-es években: "Igyekezünk honunk idegen ajkú fiatalságát magunkhoz testvéri kapcsolatokkal csatolni, rontsuk le a századok óta keblünkben megkövesült választófalat, mely bennünket rokonainktól eddig elkülönzött, s fogjunk

kezet mindenkivel, kinek jelszava a szabadság."6.

A népek, nemzetek összefogási gondolatát hangsúlyozta Vasvári is, amikor 1849. március 15-én a Heckenast-nyomda előtt elmondott beszédében hangsúlyozta: "Mindnyájan testvérnemzetek vagyunk. Egyenként gyengék, de egyesülve erősek, hatalmasak, megtörhetetlenek! . . . Ha a magyar, olasz, cseh, lengyel és ausztriai nép egyesül, és egyszerre mozog, szeretném tudni, kit küld ellene Metternich? Ha e népek testvérekül ölelik át egymást, szeretném tudni, hol a hatalom, mely őket megtörje, lealázza?"7.

Eötvös József közoktatási miniszternek az elemi oktatásra vonatkozó törvényjavaslata. A magyar országgyűlés július 24-től augusztus 12-ig tárgyalta Eötvös közoktatásügyi miniszternek az elemi oktatásra vonatkozó törvényjavaslatát. E törvény 10. §. ezt mondja: "Az oktatás nyelve a lakosok többsége szerint határozatik meg." A 11. §. pedig kiegészíti: "Oly helyeken, ahol a fentebbi 10.§. értelmében a rendes oktatási nyelv nem magyar volna, a magyar nyelv is taníttatni fog."8. Eötvös javaslata helyes volt, sajnos az országgyűlési bizottság a következőképpen kívánta módosítani a két paragrafust: "10.§. A magyar nyelv mindenütt rendes tanulmány legyen. 11. §. Azon növendékek, kik a magyar nyelvet nem értik, az elemi oktatást saját anyanyelvükön fogják nyerni."9.

A képviselőház elnöke, Pázmány Dénes a kormány megbízásából újabb módosító javaslatot nyújtott be, mely szerint lehetőséget adott arra, hogy az egyházak a maguk erejéből felekezeti iskolát létesíthessenek. Ezekben az iskolákban bizonyos nyelvi jogokat is kiállításba helyezett a nem magyar nemzetek részére. Ezen indítványból látjuk, hogy a nemzetiségi engedmények egybefonódtak a feudalizmus felé hajlással.

Helytelen volt a nyelvkérdés megoldása a középiskolákban és az egyetemeken. Az 1848-as reformjavaslatok egyike azt kívánta, hogy a tanítás nyelve a középiskolákban kizárólagosan a magyar legyen.¹⁰

Debrecenben Pálffy János, a Honvédelmi Bizottmány tagja kifejtette, hogy: " ne csak saját házi körében beszélhessen a magyar, szláv, oláh stb. saját nyelvén, hanem tartsa meg azt a köz-igazgatásban is."¹¹

Nacionalizmus a dualizmus korában. A 67-es kiegyezés tehát a nacionalizmus negatív vonásainak győzelmét jelenti és azt jelzi, hogy a magyar uralkodó osztályok a magyar és nem magyar népek feletti korlátlan uralmat a dualista rendszer egyik lényeges alappillérének tekintették.¹²

A kiegyezéssel lezárult Magyarországon a polgári forradalom korszaka, de a nemzetiségi kérdés megoldatlan maradt. A kiegyezés megkötése után a magyar uralkodó osztályok a nem magyar néptömegeket mind gazdasági, politikai és kulturális síkon kiépítették.

A nemzetiségi iskolák korábbi jogainak csorbítása. Az 1879:XVIII. tc. a népiskolában, az 1883:tc. a középiskolákban tette kötelezővé a magyar nyelv oktatását; az 1891: XV.tc. pedig már az óvodásoktól is megkövetelte a magyar nyelv elsajátítását.^{13.}

Ady Endre jól látta kora helytelen nemzetiségi politikáját, ezt a nézetét a "Magyar jakobinus dala" című versében félreérthetetlenül fejezte ki:

"Ezer zsibbadt vágyból mért nem lesz
Végül egy erős akarát?
Hiszen magyar, oláh, szláv bánat
Mindigre egy bánat marad."

A költő óhaja:

"Mikor fogunk már összefogni,
Mikor mondunk már egy nagyot
Mi, elnyomottak, összetörtek,
Magyarok és nem-magyarok?"

Adynak halhatatlan értéke - költészetén kívül -, hogy felismerte a társadalmi haladás s a környező népekkel való barátság szoros összefüggését. "A nacionalizmus alkonya" című cikkében

a következőket írja a nacionalizmusról: "Ahol csak nem frázis a haladás, ott már mindenütt erős marokkal készül a lelkében világosulni kezdő nép, hogy az emberiség herbáriumából kitépje ezt a mérges, élősdű növényt. - - Aki az ellensége a haladásnak s jobbra törésnek, az emberi szellem feltétlen szabadságának, hazaáruló, ha örökösen nem tesz is egyebet, mint a nemzeti himnusz énekli." ¹⁴.

Az 1918 előtti magyarországi munkásmozgalom és a nemzeti kérdés.

Ha a nemzeti kérdést szocialista szempontból akarjuk vizsgálni, akkor Marx és Engels "Kommunista Kiáltványából" kell kiindulni, ők ugyanis a proletáriátus nemzeti és nemzetközi feladatait az alábbiakban jelölték meg: "A munkásoknak nincs hazájuk. Nem lehet tőlük elvenni azt, amijük nincs. Minthogy a proletariátusnak elsősorban a politikai hatalmat kell meghódítania, önmagát nemzeti osztállyá kell emelnie, önmagát nemzetté kell szerveznie, ezért maga is nemzeti még, bár semmi esetre sem burzsoá értelemben." ¹⁵.

Az 1848-49-es forradalomban és szabadságharcban a munkás-

ság zöme határozottan ellenzéki volt. 1868-ban megalakult az Általános Munkásegylet. Később a szocialista mozgalom vezetője, első sorban is Frankel kifogásolta a magyar uralkodó osztály elnyomó politikáját.

Igaz, hogy a nemzetiségi mozgalmak jelentőségét a hetvenes-nyolcvanas években még sokkal nehezebb volt felismerni, mint a későbbi időben.

1883 után, amikor Frankel Leó emigrált, az Ihrlinger-féle pártvezetőség a megalkuvás felé hajlott.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a nemzetiségi kérdés.

Magyarországon 1890 végén létrejött a Magyarországi Szociáldemokrata Párt. A párt elvi nyilatkozata - az osztrák szociáldemokraták hainfeldi programjának fordítása. Kimondták: "Magyarország szociáldemokrata munkáspártja nemzetközi párt, amely nem ismeri el a nemzetek, a születés és birtok előjogait."¹⁶

Az internacionalista szellem megmutatkozott a nagy budapesti sztrájkok során, ahol a főváros magyar, szláv és német munkásai közösen küzdöttek. A kilencvenes években az agrárszocialista

mozgalmakban a magyar, román, szlovák, szerb szegényparaszság együtt harcolt a kizsákmányolás ellen.

Az 1903-as pártprogram "az országban élő minden nemzet egyenjogúsítását" követelte.^{17.}

Magyarországi Szociáldemokrata Párt állásfoglalása a nemzeti kérdésben az első világháború idején. Az 1914-es első világháború idején a szociáldemokrata pártvezetősége szociálsoviniszta álláspontra helyezkedett.^{18.}

Bár a nacionalista hullám a munkásokra is kiterjedt, a legöntudatosabb szervezett munkások már a háború kitörésekor a proletár*inter*nacionalizmus szellemében tiltakoztak ez ellen a politika ellen.^{19.}

Haladó gondolkodók. A Szociáldemokrata Pártban is akadtak egyesek, akik a nemzeti kérdés megítélésében haladók voltak pl.:

Varga Jenő 1917 júniusában megjelent cikkében már felveti az örendelkezési jog kérdését. "Minden nép - legyen az kicsi vagy nagy - önmaga döntse el, autonóm módon, minden erőszakos beavatkozás kizárásával, hogy mely államterülethez és milyen feltételekkel akar tartozni."^{20.}

A munkásmozgalom jelentősége a nemzetek szabadsága érdekében. A munkásmozgalom szempontjából alapvető fontosságú probléma a nem-

zetközi osztályharc, továbbá azon módszerek kidolgozása, amelyek lehetővé teszik a nemzetek szabadságát.

A polgári radikálisok nacionalizmusa. Jászi Oszkár a nemzet fogalmát így határozza meg: "Nemzet annyit jelent, mint kultúrában, gazdagságban, tradíciókban egybeforrottak politikai megszervezése; a nép önrendelkezési joga, hogy az együvé tartozásukat érzők szabadon szervezkedhetnek mindazon célokra, melyeket szellemi, erkölcsi és gazdasági boldogulásuk szempontjából fontosnak tartanak."²¹. A nemzetiséget pedig az előbbi művében a 2. oldalon így határozza meg: "A nemzetiség állami hatalom nélkül, egy idegen nemzetiségnek ránézve kedvezőtlen jogi és gazdasági rendje alatt áll."

A nemzetiségi kérdés helyes megoldására való elképzelés. Jászi elképzelései a cseh nemzet kiváló pedagógusának, Ján Ámos Komenskyéhoz hasonlóak, amikor ezt írja a "Nemzetiségi béke" c. művében: "Jó iskola, jó közigazgatás, jó bíraskodás kell a népnek . . . Jó iskola, jó közigazgatás és jó bíraskodás csak az lehet, melyet a nép a saját nyelvén kap." Majd így folytatja: "A másik koncepció az a tétel, hogy minden nemzetiségnek megvan az ő elvitathatatlan joga arra, hogy a benne szunnyadó összes kulturális erőket, legyen az nyelv, történelem vagy művészet, saját módja szerint, saját ízlése szerint fejlessze ki."²².

Hazafiság és a nacionalizmus. Jászi nagyon helyesen hangsúlyozta, hogy a nacionalizmus nem egyenlő a hazafisággal. Az uralkodó osztályok a maguk önző céljaikra eltorzítják a dolgozóknak élő hazafiság érzését.

Jászi felfogásának csődje. Jászi felfogásának elavultsága akkor mutatkozott meg, amikor 1918-ban a Károlyi-kormány minisztere lett. "A nemzetiségi területek megtartásához való feltétlen ragaszkodása leleplezte nacionalizmus elleni ideológiai harcának korlátait: a sovinszta nacionalizmus elleni küzdelme végeredményében nem haladta meg a nacionalizmus kereteit. Jászi 1919-ben Bécsbe emigrált, majd az Egyesült Államokban telepedett le. A második világháború után eljutott a népi demokrácia tagadásáig. Szovjetellenessége s a népi hatalom iránti gyűlölete a müncheni disszidens lap, a "Látóhatár" körül tömörülő gyűlevész had tagjává tette. A lap hasábjain kifejtett felfogása jól szemlélteti, hogy milyen szélsőséges, reakciós álláspontra jutott az a Jászi, aki 1919 előtt viszonylag haladó nézeteket képviselt.^{23.}

A nemzetiségi kérdés és az 1918-1919-es forradalmak.

A dualizmus nemzeti politikájának csődje és a monarchia felbomlása. Tisza ragaszkodott a dualizmushoz és Lengyelországot Ausztriához akarta csatolni vagy átengedni Németországnak.²⁴ Tisza politikája nem volt helyes, a nem magyar népeiséget az addig élvezett szabadságától is megfosztotta. Sajnos 1917-ben az új közoktatásügyi miniszter, Apponyi is folytatta a nemzetiségek elnyomását.

A Tanácsköztársaság mutatta meg, hogy egy út áll nyitva az eredményes nemzeti politika számára: közelebb jutni a nemzetek megbékéléséhez, hogy "ezer zsibbadt vágyból" végre egy erős akarat legyen, hogy ne csak a "magyar, román, szláv bánat" legyen "mindvégre egy bánat", de egy legyen a szláv, román, magyar nép harca és öröme is.²⁵

A Tanácsköztársaság helyes nemzetiségi politikát folytatott. "Nem ismer faji vagy nemzeti különbséget. Nem tűri a nemzeti kisebbségek bármilyen elnyomását és nyelvük használatának bármilyen korlátozását. Mindenki szabadon használhatja anyanyelvét, és minden hatóság köteles a Magyarországon használatos nyelvek bármelyikén kiállított hozzátartozó beadványt elfogadni, s mindenkit saját anyanyelvén meghallgatni és vele tárgyalni."²⁶

2. A magyar nemzetiségi kérdés a München előtti

Csehszlovák Köztársaságban

Az első Csehszlovák Köztársaságban a magyar nemzetiségű lakosságnak ún. kisebbségi jogai voltak /pl: magyar nyelvű oktatás, magyar sajtó; 1931-ben 52 magyar újság, illetve folyóirat jelent meg, nagyrészt helyi lapok kis példányszámban/, léteztek magyar politikai pártok, kulturális és sportegyesületek.- Azonban ebben a köztársaságban vezető helyzete a cseh burzsoáziának volt mind a gazdasági, mind pedig a politikai életben.

Dél-Szlovákiában a munkásság anyagi helyzete nehéz volt, mivel sem 1918 után, sem pedig 1945 után e területen úgyszólván semminemű ipar nem volt. Annak ellenére, hogy e terület mezőgazdasági rész, mégis lemaradtak a termelés belterjessége tekintetében is. 1930-ban a mostani nyugat-szlovákiai kerület területén 2947 nagybirtok volt, ugyanakkor egész Szlovákia területén 4780.

Hiányoztak a mezőgazdasági tanult szakemberek, mivel szakiskola kevés volt.

Az első Csehszlovák Köztársaságban 1937-ben Szlovákiában a lakosság 56,82%-a mezőgazdaságban dolgozott, Csehszlovákiában csak

24,1%-a, - a magyar lakosság 68%-a még 1945 után is mezőgazdasággal foglalkozott.

Magyar pártok az első Csehszlovák Köztársaságban. A magyar burzsoázia érdekeit a következő magyar pártok képviselték: a Magyar Nemzeti Párt, később az Egyesült Magyar Párt, melynek vezetői: Eszterházy, Szent-Iványi, Szüllő, Jaross voltak, akik a kisebbségi jogokat ügyesen kihasználták a szélsőséges nacionalista eszméktől áthatott gyűlölet szítására a csehek és szlovákok ellen.

"A nemzetiségi ellentétek a München előtti Csehszlovákiában a gazdasági válság éveiben /1930-1934/ és a fasizmus németországi uralomra jutása után éleződtek ki. Hitler a nemzetiségi megosztottságra alapozta Csehszlovákia elleni terveit."²⁷

"A cseh nagyburzsoázia kizsákmányoló politikája, a szlovákiai ludák burzsoázia szeparatista törekvései folytán kialakult helyzet, valamint a fasiszta Németország, Horthy-Magyarország és a Beck-féle Lengyelország uralkodó osztályainak agresszív politikája megteremtette München és az 1938. november 2-i bécsi döntés objektív feltételeit. Szlovákia déli területeit elszakították Csehszlovákiától."²⁸

A Csehszlovák Kommunista Párt osztályharca. A CSKP igyekezett Dél-Szlovákiában folytatott osztályharc során létrehozni a szlovák és

magyar dolgozók^a/tőke uralma elleni harcának egységét. Ezen osztály-harcokat a magyar dolgozó nép legjobb fiaai: Major István, Steiner Gábor, Mező István és mások szervezték és irányították.

"A párt álláspontját a Komintern VII. kongresszusa /1935/ és a CSKP VII. kongresszusa /1936/ fogalmazta meg. Követ^{et}e a nemzetiségi elnyomás megszüntetését a cseh burzsoázia részéről, a demokráciaellenes törvények hatálytalanítását, a rendőr- és csendőrterror megszüntetését, kenyeret és munkát követelt a munkanélkülieknek, úgyszintén követelte Eszterházy, Pálffy és a többi irredenta uszító földbirtokainak elkobzását és az így nyert föld ingyenes elosztását a dolgozó parasztok között, valamint a magyar oktatás kibővítését és kulturális intézmények létesítését, munkalehetőségek biztosítását az értelmiség számára, végül pedig mindannek kiküszöbölését, ami a magyar irredentizmus és a szlovák sovinizmus táptalajául szolgálhatott."29.

"A CSKP jelentős dokumentumot dolgozott ki "Szlovákia gazdasági, szociális és kulturális felvirágoztatásának programja" címmel, melyet a CSKP Banská Bystrica-i /besztercebányai/ összslovákiai konferenciáján /1937/ terjesztettek elő."30.

Ebben a dokumentumban a párt követelte Szlovákia iparosítását, mezőgazdaságának fejlesztését, egyenjogúságot az iskola- és kulturális ügyekben, Szlovákia közéletének demokratizálását, a nyelvtörvény módosítását a nemzetiségi türelmesség szellemében, valamint fasisztaellenes szellemtől áthatott kulturális tevékenységet és egyéb intézkedéseket."31.

"A CSKP harca a köztársaság védelméért 1938-ban érte el tetőpontját"32, ezt a következő állomások jelzik:

a dolgozók május elsejei manifesztációja Királyhelmeceen;
a kelet-szlovákiai nép manifesztációja 1938. július 31-én Kassán,
a dél-szlovákiai dolgozó nép manifesztációja Tornócon 1938. szeptember 4-én.³³

A magyar lakosságot érintő követelések. Zápotocky és Siroky kommunista képviselők, valamint Steiner Gábor és Kreibich kommunista szenátor 1938 áprilisában külön memorandumot adott át a kormánynak a szlovákiai magyar lakosság sürgető követeléseivel kapcsolatban.

A memorandum a következőket követelte:

- 1./ Intézkedéseket a magyar lakosság szociális helyzetének javítására.
- 2./ Az állampolgárságtörvény módosítását.
- 3./ Intézkedéseket a nyelvi egyenjogúság biztosítására.
- 4./ Intézkedéseket az iskolaügyi és kulturális politika szakaszán.
- 5./ Intézkedéseket, amelyek biztosítják a magyar nemzetiségű állampolgárok felvételét állami és közhivatalokba, illetve más szolgálatba.
- 6./ Büntetőjogi megtorlásokat azok ellen, akik gazdaságilag vagy másképpen megkárosították a köztársaság polgárait magyar nemzetiségük miatt.³⁴

A München előtti köztársaságban a magyar nemzetiség jobb helyzetéért folytatott harc nem vezetett eredményre a cseh nagybурzsoázia elutasító álláspontja, a szlovák ludák szeparatizmusa és Eszterházy, Szent-Iványi, Szüllő, Jaross, az Egyesült Magyar Párt vezetőinek sovinizmusa miatt. Ezeknek a burzsoá pártvezetőknek nem állt érdekükben a magyar dolgozók egyenjogúsítása, melyért a CSKP síkraszállt.³⁵

A magyar uralkodó osztályok nacionalista propagandája

Dél-Szlovákiában az 1938. évi május-júniusi községi választásokkor, valamint a müncheni egyezmény és az 1938. november 2-i bécsi döntés közötti időszakban érte el tetőpontját,^{36.} így a helyzet zavarossá vált.

Horthy 1938 novemberében 10390 km²-nyi területet szállt meg, melyen 900.000 lakos élt, közülük 270.000 szlovák nemzetiségű. A megszállt területeket /ún. Felvidék/ lakosságát megbízhatatlannak tekintették, és úgy is bántak velük.^{37.} A bécsi döntést el nem ismerő Kommunisták Magyarországi Pártja antifasiszta tevékenységének hathatós segítséget nyújtottak a CSKP neveltjei, így Szerkes, Skolnik, Schönherz és más elvtársak, akik a megszállt területen maradtak.^{38.}

1944 őszén a Szlovák Nemzeti Felkelés időszakában a háttármenti területen szlovák-magyar partizánok működtek /pl.: a Petőfi-brigád, Nógrádi csoportja/. Számos magyar lakos bekapcsolódott a szlovákiai partizáncsoportok küzdelmébe /Korcsanov kapitány csoportjába és másokba/^{39.}

3. A magyar nemzetiségű lakosság helyzete a Csehszlovák Köztársaságban 1948 februárjáig és utána.

Dél-Szlovákiában megalakultak a nemzeti bizottságok, melyeknek tagjai nagyrészt magyar nemzetiségű, főképp kommunisták voltak. Királyhelmecen 1944 decemberében Magyar Nemzeti Járási

Tanács alakult, melynek elnöke magyar nemzetiségű földműves volt. Majd megalakult a Szlovák Nemzeti Tanács Párkányban, amelynek kormánybiztosát a Szlovák Nemzeti Tanács belügyi megbízottja még 1945. március 31-én Kassáról utasítja, hogy a Párkányban megalakult járási nemzeti bizottságot hivatalból azonnal oszlassa fel, mert törvényellenes a működése. A megbízott közölte, hogy a SZNT elnökségének határozata szerint "magyar községekben . . . nem szabad nemzeti bizottságokat alakítani. Ezekben a községekben érvényben maradnak a járási és jegyzői hivatalok, és a községi közigazgatás számára a kormánymegbízott a járási hivatallal együtt csak községi közigazgatási bizottságot létesíthetett."⁴⁰

A Szlovák Nemzeti Tanács 1945. április 7-i 26. számú rendelete

Dél-Szlovákia vegyes nemzetiségű területei viszonyainak rendezését erősebben érintette. E rendelet a két nappal korábban kihirdetett Kassai Kormányprogram elveivel összhangban, mely szerint a nép az államhatalom egyetlen forrása, szabályozta a nemzeti bizottságok alakítását és feladatait. Az említett rendelet 6.§-a szerint "a német vagy magyar többségű falvak és járások közigazgatására a SzNT Belügyi Megbízott Hivatala biztosokat és közigazgatási bizottságokat nevez ki azzal a hatáskörrel, amilyen e rendelet szerint a nemzeti és járási bizottságokat illeti meg."⁴¹

Az 1945-48 közötti idő. A felszabadulás utáni 1945-48 közötti évek a forradalomnak csak azt a szakaszát jelentik, amikor a munkásosztály hatalma csak megszilárdulásban volt. Sajnos, a burzsoázia az állam igazgatására és a nemzetiségi kérdés megoldására

jelentősen hatott. A CSKP a Nemzeti Front intézményeiben csak 1/3 arányban volt képviselve.^{42.}

Csehszlovákia és Magyarország között lakosságcsere-egyezmény jött létre, amely azonban nagyon lassan ment végbe. Magyarországról áttelepítésre jelentkezett 95.421 személy, valójában azonban csak 73.273 személy költözött át Magyarországról. Ezek között 44.500 földműves, akik összesen 31.308 kat.hold földet hagytak a Magyar Népköztársaságban. Csehszlovákiából pedig 74.407 személyt telepítettek ki, akik összesen 109.295 kat.hold földet hagytak ott.⁴³

A magyar tanításnyelvű iskolák ügye. Már a Szlovák Nemzeti Felkelés alatt a Szlovák Nemzeti Tanács 1944. szeptember 6-án rendeletet adott ki, mely szerint valamennyi kategóriájú és fokú magyar iskolát -az 1938. november 6-ig megalakult népiskolákat kivéve- meg kell szüntetni. /1938. novemberéig Szlovákiában 754 magyar nyelvű népiskola volt 85.507 tanulóval/ A valóságban azonban 1945 után nem hagyták meg a magyar népiskolákat sem. A Szlovák Nemzeti Tanács Iskolaügyi és Kulturális Megbizotti Hivatala -Laco Novomesky megbizott- 1945 decemberi munkaprogramjában még számolt magyar iskolák létesítésével /iskolaköteles korhatárig/, de e program megvalósítását elhalasztotta addigra, amíg tisztázódik, hol marad magyar lakosság és milyen számban. 1948-ig azonban nem került sor a magyar iskolák felújítására.^{44.}

Benes, a felszabadulás utáni első köztársasági elnök különösen azon volt, hogy a magyarokat kitelepítsék. Az akkori

magyarországi burzsoá sajtó élénken reagált Benes, Lettrich, Ursiny és mások burzsoá nacionalista kijelentéseire. Dél-szlovákiai "magyar férfiak deportálásáról" közölt cikket például a Szabad Szó 1945. november 8-i és az Igazság 1945. november 10-i száma, stb.^{45.}

1947. első felében -amikor a Magyar Népköztársaságban bekövetkezett változások kedvezőek voltak a szocializmus útján- a párt tudatára ébredt annak, hogy intézkedéseket kell tenni a csehszlovákiai magyarok egyenjogúsítására.^{46.} Ebben az ügyben a Magyar Kommunista Párt képviselői 1947 nyarán jártak közben a CSKP-nál.

A csehszlovák dolgozók győzelme 1948 februárjában a reakciós burzsoázia befolyását megszüntette, és a magyar nemzetiségű lakosság fokozatosan megkapta jogait. Ettől az időtől már csak a CSKP irányított, és igyekezett a nemzetiségi kérdést a szocializmus szellemében megoldani. Csehszlovákia és Magyarország közötti lakosságcserét 1948 júniusában megszüntették. 1949 márciusában aláírták a Csehszlovák Köztársaság és a Magyar Népköztársaság között megkötött barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási egyezményt, majd 1951 november 13-án Prágában megállapodtak a két baráti állam kulturális együttműködéséről.^{47.}

Magyar nyelven jelentek meg Klement Gottwald, Jirások, Fucik, Neruda művei, továbbá Illés Béla: Nárpáti rapszodiája, Gergely Sándor: Dózsa trilógiája. Ezek a pozitív kulturális eredmények kedvezően hatottak a dél-szlovákiai szlovák

és magyar dolgozók közötti helyes kapcsolat kialakulására.

A magyar nemzetiségű lakosság új helyzete. A magyar nemzetiségű lakosság helyzete megjavult, amelyet az SZLKP Központi Bizottságának 1948. szeptember 27-28-i ülése hozott nyilvánosságra. Magyarország szocialista táborba lépett, és így fontos, hogy jó barátság alakuljon ki e két szomszédos állam között. Ezek az okok, amelyek szükségessé tették a csehszlovákiai magyar nemzetiségű lakosság polgári és politikai helyzetének megjavítását és polgári és politikai jogokban való részesülést. Ezen az ülésen elfogadott határozat alapján Szlovákia magyarnyelvű lakói "megkapják a csehszlovák állampolgárságot, minden polgári, politikai és demokratikus jogukat, és lehetővé teszik nekik a teljes nemzeti, gazdasági és kulturális fejlődést."⁴⁸

A magyar dolgozók részvétele a CSKP vezető szerepének megszilárdításában. A munkásosztály növekvő hatalma az 1945-1948 közötti években megszabadította a magyar nemzetiségű dolgozókat kizsákmányolóiktól, a földbirtokosoktól és a burzsoáziától. A cseh és a szlovák reakciós burzsoázia veresége után hozzá lehetett látni a csehszlovákiai magyar lakosság helyzetének új rendezéséhez.

Összefoglalva az elmondottakat arra a megállapításra jutunk, hogy az 1948 utáni új kapcsolatokat a Csehszlovák Köztársaság és a Magyar Népköztársaság között, valamint Csehszlovákia szlovák és magyar dolgozói között a következő körülmények tették lehetővé:

1./ A Szovjetuniónak a második világháborúban a német fasizmus feletti győzelme, amely megteremtette a Délkelet- és

Közép-Európa államai közötti kapcsolatok új rendezésének feltételeit.

2./ Csehszlovákia és Magyarország dolgozói az 1945 utáni időszakban végérvényesen leszámoltak burzsoáziájukkal.

3./ Ennek eredményeként mindkét állam a szocializmus útjára lépett, s így az uralkodó munkásosztály teljesen kibontakoztathatta és most már állami ideológiaként alkalmazhatta a proletár nemzetköziséget a két állam közötti politikai, gazdasági és kultúrális kapcsolatokban; a proletár nemzetköziséget megfelelő színvonalra emelhetette.

4./ Mindkét ország a szocialista tábor tagja lett; közös politikai, gazdasági és kultúrális célok kötik őket össze.^{49.} Szlovákiában azonban 1948 után további lépéseket kellett tenni, hogy a kölcsönös kapcsolatok Csehszlovákia és a Magyar Népköztársaság között, valamint egyrészt a cseh és szlovák, másrészt a csehszlovákiai magyar dolgozók között véglegesen baráti szellemben rendeződjene.^{50.} Több intézkedést kellett tenni azért, hogy a magyar lakosság teljes egyenjogúsága igazi szocialista szellemben valósuljon meg.

Az SZLKP Központi Bizottságának különbizottsága 1948. június 16-án az SZLKP KB elnöksége számára javaslatot dolgozott ki a szlovákiai magyar kérdés megoldására. A javaslatban ajánlotta:

a/ szüntessék meg a magyar lakosság hátrányos megkülönböztetését és adják meg neki a teljes polgári jogokat,

b/ biztosítsák a magyar lakosok egyenjogúságát a dolgozók tömeg-

szerveiben,

c/ szabályozzák a magyar dolgozók felvételét a pártba,

d/ alakítsanak kultúrális egyesületet, amely a magyar lakosság körében tevékenykedne, adjanak ki magyar nyelvű folyóiratokat, és létesítsenek alsóbb fokú magyar tanítási nyelvű iskolákat.^{51.}

A nemzetiségi kérdés következetes megoldását 1948 februárja után a népi demokratikus rendszer osztálytartalma biztosította, érvényesítve a lenini elveket, amelyek a proletár nemzetköziséget, a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságát hirdetik, elutasítják a nemzetiségi elnyomás valamennyi formáját és kölcsönös együttműködést szorgalmaznak.^{52.}

A magyar nemzetiségű lakosság helyzetének javítása érdekében az SzLKP KB, illetve a CSKP KB az 1948, 1949., 1950., 1951., 1953., 1954., 1959., és az 1961. évben több határozatot hozott. E határozatok a nemzeti bizottságok, magyar nemzetiségű képviselőinek tevékenységével, a magyar nemzetiségű lakosság kultúrális fejlődésével, az iskolaügyi politikával, a Csemadok munkájával, a proletár nemzetköziségre és a csehszlovák szocialista hazafiságra való nevelés kérdésével foglalkoztak.^{53.}

Az 1950. évi népszámlálás szerint Szlovákiában 354.332 személy vallotta magát magyar nemzetiségűnek.^{54.} Ennél feltétlenül több magyar nemzetiségű volt, de a csehszlovákizáltak ekkor még nem merték magukat magyarnak vallani. Erről tanúskodik az 1961. évi népszámlálás is, ekkor 4,175.500 szlovákiai lakosból 518.782, vagyis 12,79% magyar nemzetiségűnek vallotta magát.^{55.} A nyugat-szlovákiai területben több mint 350.000 magyar lakik.

1960. júniusában átszervezik a járásokat. A területi közigazgatási újjászervezés előtt a magyar lakosság zöme a nagymegyeri, /Calovo/, dunaszerdahelyi, galántai, szenci, somorjai, komáromi, érsekújvári, vágsellyei, párkányi /Sturovo/, zselizi, kékői, losonci, tornaaljai, járásokban, összesen 27 járásban lakott.^{56.}

Az új szervezés nagyobb járásokat hozott létre. Jelenleg a magyar nemzetiségű lakosság főképp a következő 12 járásban él: Dunaszerdahely, Galánta, Komárom, Léva, Érsekújvár, Bratislava-vidék /Pozsony/, Nyitra, Losonc, Rimaszombat, Kassa, Rozsnyó és Tőketerebes. Az új átszervezéssel a szlovák és a magyar dolgozók között megjavultak az együttműködés lehetőségei.

Az 1960-as alkotmány már teljes egészében érvényesíti a magyar lakosság egyenjogúságának elvét. Az alkotmány 20. cikkelyének 2. bekezdése kimondja, hogy "nemzetiségre és fajra való tekintet nélkül minden állampolgár egyenjogúsága biztosítva van", a 25. cikkely szerint pedig "az állam biztosítja a magyar, az ukrán és lengyel nemzetiségű állampolgárok anyanyelvi oktatásának és kulturális fejlődésének minden lehetőségét és eszközét."

"A párt nemzetiségi politikája konkrét feladatainak megoldása gazdasági, szociális és kulturális téren, a szocialista demokrácia elmélyítése és bővítése nem hat automatikusan az emberek tudatára, s ezért ezzel egyidejűleg politikai és eszmei téren hatékony, offenzív szellemű agitációval és propagandával kell megmagyarázni e feladatok értelmét és jelentőségét."^{57.}

A fenti sorok írója hangsúlyozza, hogy "Csehszlovákia Kommunista Pártja alapítása óta számos küzdelmet folytatott nemcsak az osztály-, hanem a nemzetiségi elnyomás kiküszöböléséért is."⁵⁸

Helyesen hangsúlyozta Bilák KB titkára, hogy "A nemzetiségi kérdés annyira érzékeny és összetett, hogy megoldása sok türelmet, nagyvonalúságot és politikai érettséget követel meg, nemcsak a centrumban, hanem az irányítás minden fokán. Mindig szem előtt kell tartani, hogy a nemzetiségi kérdés marxista megoldása előnyösen befolyásolja és meggyorsítja a szocializmus, illetve a kommunizmus építését." Majd folytatja: "Nemzeteink a München előtti köztársaság burzsoáziájának "köszönhetik" a nemzetiségi kérdés helytelen megoldásának katasztrófális következményeit. A burzsoázia nem akarta és nem tudta megérteni, hogy nincs olyan nemzet, amely szeretné a gyámokat, a felügyelőket."⁵⁹

Vasil Bilák helyesen írja: "Az ideológiai munkájában a nemzetiségi kapcsolatok terén elsősorban népünknek a proletár nemzetközösséghez és a szocialista hazafisághoz való nevelésnek megszilárdítása kerül előtérbe."

Megállapítja azt a sajnálatos tényt is, hogy különböző sportrendezvényeken nemzeti ellenségeskedést lehet tapasztalni. Fontos tehát, hogy az ifjúságot a szocialista hazafiságra és a csehszlovák szocialista államiságra neveljük.⁶⁰

A nemzeti és nyelvi érdekek védelme. Helyteleníti azoknak az embereknek nézetét Ondrej Repka, akik azt hangoztatják, hogy: "Szlovenszkon szlovákul beszéljenek." Leszögezi: "A jól át-

gondolt eszmei-nevelő munkának úgy kell hatnia, hogy a dolgozók mindegyike tudatosítsa és érezze: Csehszlovákia szocialista nemzetei egységes társadalmának alkotó eleme, melyben mindenki szabadon fejlesztheti nemzeti nyelvét, kultúráját, s ugyanakkor büszkén tekinthet a közösen elért gazdasági sikerekre, tudományos felfedezésekre és kultúrális eredményekre, egyszóval mindarra, mely a haza hírnevét és nagyságát hirdeti."61.

X

II.

A MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁZTATÁS AZ ELSŐ CSEHSZLOVÁK
KÖZTÁRSASÁGBAN

A NOSZF hatására 1918. október 28-án megalakult az első Csehszlovák Köztársaság. A forradalmi események hatása az újonnan alakult köztársaságban is éreztette hatását. Az 1918-1920-as években az állam politikai jellegéért folytatott harc nagy hatással volt a pedagógiai dolgozók nagy részére, valamint az egyes politikai pártok kultúrális és iskolaügyi követeléseinek megfogalmazására. Ezek a körülmények a politikai pártokat arra kényszerítették, hogy legalább programjaikban kénytelenek voltak elfogadni az iskolarendszer demokratizálására vonatkozó követeléseket.

Kis iskolatörvény. Az 1918-1920-as esztendőök forradalmi mozgalmának hatása alatt a kormány 1922. július 13-án kiadta az ún. "Kis iskolatörvény"-t. E törvény kimondta a nyolcéves kötelező iskolalátogatást. Szlovákiában ezt a törvényt csak 1927/28. tanévtől valósították meg. E törvény az elemi és a polgári iskolában új tantárgyak bevezetését rendelte el. E tantárgyak: polgári neveléstan, kézimunka és háztartástan.

A burzsoá Csehszlovákia iskolarendszere a kapitalista iskolának jellegzetesen kétvágányú rendszere, amely az elavult osztrák-magyar 1869-es törvényen alapult. /Lásd az ábrát!/
.

Kétvágányú iskolarendszer. A kétvágányúság abban van, hogy az alapfokú iskolákat /elemi és a polgári iskolát/ a dolgozó tömegeknek szánták.

A középiskolákat és egyetemeket pedig túlnyomóan az uralkodó osztály gyermekeinek. Az első Csehszlovák Köztársaság iskolarendszerének osztályjellegét legjobban bizonyíthatjuk a cseh középiskolák ifjúságának osztályösszetételéről szóló statisztikával.

A tanulóifjúság eloszlása a cseh középiskolákban
a családfenntartó foglalkozása szerint

Iskolaév	<u>A középiskolák I.-VIII. osztályainak diáksága</u>				
	A családfenntartó foglalkozása				
	Önálló vállalkozók	Hivatalnokok	Más foglalkozásúak	Munkások	Összesen
1922-23	31%	42%	11%	16%	100%
	/22%/	/9%/	/9%/	/60%/	/100%/
1930-31	28%	47%	14%	11%	100%
	/24%	/9%/	/10%/	/57%/	/100%/

Ezen statisztikai kimutatás nagyon sokat mond, többek között 1922-23 tanévben a lakosság 60%-át alkotó munkásosztályból csak 16%-át tette ki a középiskolás tanulóifjúság száma,

tehát jóformán csak a negyedét annak, amennyinek kellett volna lenni. Ez a szám, sajnos nem növekedett, hanem még 11%-ra fogyott a gazdasági válság éveiben. Növekedett a középiskolás ifjúság száma a hivatalnok és más foglalkozású családokban.

A München előtti Csehszlovák Köztársaságban a gyermekek jelentős százaléka csak az elemi iskolát látogatta. Főképpen Szlovákiában volt magas e téren a százalék. Ezt a kétvágányú iskolarendszerben az is okozta, hogy vidéken az úgynevezett magasabb fellépő évfolyamokat is létesítettek az elemi iskolák mellett, amelynek az volt a célja, hogy a polgári iskolát helyettesítse. Ezen osztályokban legnagyobb részt elemi iskolai tanítók oktattak.

Anarchia az iskolarendszerben. Az állami iskolák mellett voltak: magániskolák, városi iskolák, községi iskolák és különböző egyházi iskolák. Ez az anarchia az iskolarendszerben különösen Szlovákiában nyilvánult meg.

A burzsoá iskola különbséget tett a polgári iskolákban a fiúk és lányok tanítási tervében. A lányok részére kevesebb számtanórát osztottak be, valamint ábrázoló mértanból is kisebb volt az óraszám.

Gazdasági válság következményei az iskolarendszerben.

A válság következtében a szakiskolákban csökkentették az osztályok létszámát. A helytelen burzsoá nézet éreztette hatását, hogy a nők maradjanak háttérben a férfiak mögött, mert

hiszen a polgári társadalomban a családfenntartó szerepét a férfi tölti be.

A burzsoázia a munkások és kisparasztok gyermekeinek csak olyan ismereteket adott, amelyeket saját érdekében fel tudott használni. Ezt tapasztalhattuk az 1932-ben a polgári iskolák és 1933-ban az elemi iskolák részére kiadott tantervben is. E tantervben hangsúlyozták, hogy a tanulókat a gyakorlati életre kell előkészíteni.

Ez után az általános jellemzés után térjünk át a szlovákiai magyar iskolák helyzetére. Az első Köztársaság alatt a magyar nemzetiségű polgároknak éppen úgy, mint az ukránoknak, lengyeleknek, stb. kisebbségi joga volt, tehát nem voltak egyenlő jogú polgárok, mint ma.

Két statisztikai adat áll csak rendelkezésemre, ~~hagy~~ de azt hiszem, ez is elég ahhoz, hogy érzékeltetni tudjam az akkori helyzetet.

SZLOVÁKIAI MAGYAR ISKOLÁK AZ 1923-1924-ES ÉS 1937-1938-AS

TANÉVBEN

Iskola- fajták	1 9 2 3 - 1 9 2 4			1 9 3 7 - 1 9 3 8		
	Iskolák száma	Osztályok s z á m a	tanulók	Iskolák száma	osztályok s z á m a	tanulók
Óvoda	26	49	2210	13	14	754
Elemi	720	1283	90760	754	1879	85507
Polgári	18	76	3106	21	109	4399
Gimnázium	4	65	3309	7	77	3370
Tanító- képző	1	4	90	3	8	339
Mezőgaz- dasági	-	-	-	2	3	84

E statisztikai adatokat a volt iskolaügyi és Kultúrális Ügyek Megbizott Hivatala adatai szerint közlöm.

Ha összevetjük az 1923-1924-es statisztikai adatokat az 1937-38-assal, akkor mindjárt szemünkbe ötlik, hogy a magyar óvodák száma 50%-kal, az óvodába járó magyar tanulók száma pedig több mint 24%-kal csökkent.

Igaz az is, hogy az elemi iskolák száma 34-el emelkedett, és az osztályok száma pedig 696-tal, bár a tanulók száma 5253-mal csökkent. A polgári iskolák száma 3-mal, az osztályok száma 33-mal, a tanulók létszáma pedig 1293-mal emelkedett. Ez mindenesetre haladást jelent külsőleg, de ne felejtsük el, hogy a fejlett csehszlovák burzsoá iparnak szük-

sége volt polgári iskolát végzett munkásokra, szakmunkásokra. A tanítóképzés terén szintén lényeges javulás állt be az 1923-1924-es évben: egy tanítóképző helyett 3 lett. Ezt az intézkedést szükségessé tette a tanulók létszámának csökkentése az egyes osztályokban, aminek következtében a párhuzamos osztályok száma gyarapodott, több tanítóra lett szükség. Manapság a pedagógusok 38-42-es létszámú osztályt óriásnak tartanak; 1923-24-es tanévben Szlovákiában az elemi iskolákban 70-en, sőt 80-on felüli tanulószám sem volt ritka.

Egy magyar tannyelvű kereskedelmi szakiskola volt akadémia néven, de sajnos ennek az adatait nem tudtam megszerezni, ez az iskola Pozsonyban működött. - Mezőgazdasági szakiskolákból nagy volt a hiány, csak Komáromban és Rimaszombatban volt magyar tannyelvű mezőgazdasági osztály a szlovák iskola mellett, annak ellenére, hogy Dél-Szlovákia termőföldjének lakossága nagy részben magyar nemzetiségű volt. Bátran mondhatjuk, hogy magyar nyelvű szakiskolák nem voltak.

Gimnázium 1923-1924-es tanévben csak 4 volt 65 osztállyal és 3309 tanulóval. A magyar tannyelvű gimnáziumok osztályaiiban különösen az alsó négy osztályban a létszám nagy volt, nem volt ritka a 60, sőt 70-es létszámú osztály sem. 1937-38-ban már 7 gimnázium volt /magyar/, 77 osztállyal és 3370 tanulóval, ekkor már a gimnáziumi osztályokban is a létszám sokkal kedvezőbben alakult. A maximum 50 volt, de ez is csak az alsó évfolyamokban.

Ma a régi gimnáziumnak megfelelő iskola-típus száma lényegesen nagyobb, hiszen 22 magyar nyelvű általános középiskola

van, 101 osztállyal, pedig ma az általános középiskolának Csehszlovákiában csak három osztálya van, és akkor a gimnáziumnak 8 osztálya volt, ez pedig lényeges különbség.

A magyar tannyelvű mezőgazdasági szakiskolák. A München előtti Csehszlovák Köztársaságban magyar mezőgazdasági szakiskola nem volt, csupán a komáromi és a rimaszombati kétéves mezőgazdasági iskolának volt két magyar párhuzamos osztálya. Ezzel szemben 1960-ig Szlovákiában a magyar tannyelvű mezőgazdasági iskolák egész rendszere épült ki. 1960-ban a nyilvános tanulók száma az össz-szlovákiai mezőgazdasági iskolákhoz viszonyítva 13,5% volt.

Ezek a statisztikai adatok jól érzékeltetik a múlt magyar tannyelvű tanítási helyzetét és az iskolarendszer alakulását.

Még egyet le kell szögezni, ti. azt, hogy a burzsoá köztársaságban magyar tannyelvű főiskolai oktatás egyáltalán nem létezett. A magyar főiskolásoknak, egyetemistáknak rengeteg nyelvi nehézséggel kellett megbirkózniuk, ha diplomát akartak szerezni.

A huszas évek végén és a harmincas években, amikor nagy magyar tanítóhiány mutatkozott, Pozsonyban a tanítóképző mellett megnyitották az egyéves pedagógiai abiturens kurzust, amelyet gimnáziumi érettségi után lehetett elvégezni. Ezen kurzus elvégzése után tanítói képesítő vizsgát tettek a jelöltek, és ez után kerülhettek a 8 éves elemi iskolákba tanítani.

Nehéz, göröngyös út volt a kisebbségi magyar értelmi-

ség útja az első Csehszlovák Köztársaságban. Különösen érezhető volt ez 1934/35 után, amikor a haladó gondolkodású embereket mindig jobban és jobban üldözték.

Az első Csehszlovák Köztársaságban 1937-38-as tanévben

óvodás:	756
népiskolás	85507
polgári iskolás	4399
gimnazista	3370
tanítóképzős	339
mezőgazd. tanuló	84

összesen: 94455 a magyar tanulók létszáma.

Statisztikai kimutatás a magyar tannyelvű iskolákról

/1963. október 31-i helyzet/

Óvoda	307	391 osztállyal	10.925 gyermekkel
kilencéves iskola	544	2796 "	79.188 tanulóval
általános középisk.	22	101 "	3.373 "
különböző szakközép i.	5	32 "	1.146 "
mezőgazd. technikum	7	32 "	1.192 "
Tanonciskola	4		1.099 "
Mezőg.mesteriskola	8		334 "
mezőg.szak-tanoncisk.	20		1.439 "
Összesen:	917 iskola		97.796 tanuló

Ebből a szerény kimutatásból is látjuk, hogy annak ellenére, hogy az első Köztársaságban a magyar lakosság száma 700.000 felül volt, mégis 3.341 tanulóval jártak kevesebben a magyar tannyelvű iskolákba, mint 1963. októberében, bár a magyar lakosság száma az 1965-ös statisztika szerint 551.000 volt.

Az iskola a népellenes politika szolgálatában. Az iskolai hiva-

talok, a tanterv, a tankönyvek és a pedagógusok úgynevezett "szolgálati jogának" alapelve az iskola "politikamentessége" volt, amely a burzsoázia osztályérdekeit szolgáltatta. Az apolitikus és az osztályok felett álló iskola jelszavával a burzsoázia az iskolát és a tanítót a népi közösségből akarta kiragadni, hogy a tanítók ne vehessenek részt a munkásosztály harcában.

Az iskola és népművelési minisztérium hivatalos közlönye 1933-ban, a gazdasági válság tetőfokának idején a következő szövegű rendeletet adta ki:

"Tilos, hogy a tanulók az osztályba politikai agitációt vigyenek be akár a sajtó útján, akár más módon. Tilos, hogy a tanulók az iskolában akár egyénenként, akár közösen pártpolitikai jellegű nyilatkozatokat tegyenek. Ezért a tanítók és tanárok az ilyen nyilatkozatokat nemcsak nem tűrik meg, hanem ha mégis sor kerül rájuk, elnyomják azokat, és az erkölcs és az állampolgári nevelés érdekében megteszik a megfelelő helyreigazító intézkedéseket.⁶²

Az első Csehszlovák Köztársaságban az iskola politikamentessége abból állt, hogy az iskola és a valóságos élet között bizonyos kinai falat akartak emelni, hogy az iskolába ne szűrődjön be a munkásosztály és a burzsoázia osztályharcának visszahangja, se a nemzetközi és belföldi helyzetnek igazságos magyarázata.

A fenti rendelkezésből világosan látjuk, hogy burzsoá Csehszlovák Köztársaságban ideológiai szempontból is nagyon elmaradtak az iskolák.

A KAPITALISTA CSEHSZLOVÁKIA KETTŐSVÁGYÁNYÚ ISKOLARENDszerÉNEK

VÁZLATA

kor					főisko- lák	kor
23						23
22						22
21						21
20						20
19						19
18						18
17			felsőbb szakiskolák	középisko- la		17
16	alsófo- kú szak- iskolák /2-3 év/	tanonc- iskolák, népi mezőg. iskolák /2-3 év/	/4 év/	/7 - 8/ osztály		16
15	egyéves tan- folyam					15
14	gyógypeda- gógiai is- kola	a népisko- la felső fellépő évfolyamai	polgári iskola / 3 év /			14
13						13
12						12
11						11
10	n é p i s k o l a					10
9	/ 5 fellépő évfolyama /					9
8						8
7						7
6						6
5						5
4	ó v ó d a			családi		4
3	3 év			nevelés		3

III.

A MAGYAR TANNYELVŰ ÓVODÁK ÉS ALAPFOKÚ ISKOLÁK FEJLŐDÉSE
ÉS JELENLEGI HELYZETE A CSEHSZLOVÁK SZOCIALISTA
KÖZTÁRSASÁGBAN

Az 1948-ban kiadott új iskolatörvény egységesítette az egész államban az iskolákat. Az iskola állami intézmény lett. A februári győzelem első következménye az egységes iskoláról szóló törvény elfogadása volt, amelyet 1948. május 10-én hirdettek ki. Ez a törvény megszüntette a burzsoá iskola kétvágányúságát, a demokráciaellenes dualizmust, és minden gyermeknek megmutatta az utat a magasabb művelődés felé. Az iskola ingyenes volt. Három fokozatra osztották. A nemzeti és középiskolában az iskolalátogatás kilenc évig volt kötelező.

A törvény így jelöli meg az iskola céljait: "Az iskolák gondoskodnak a tanulóifjúság sokoldalú, értelmi, érzelmi, erkölcsi és testi fejlődéséről. A népi demokratikus állam nemzeti és politikai szempontból öntudatos polgárait nevelik fel, a haza bátor védelmezőit, a dolgozó nép és a szocializmus élharcosait."

Az iskolarendszer első fokozata a nemzeti iskola volt /1-5 félépő osztály/, a második fokozat a négyéves középiskola volt /6-9 félépő osztály/, a harmadik fokozatot a négyéves felsőbb szakiskolák és gimnáziumok alkották.

Megszervezték az óvodákat is 3-tól 6 éves gyermekek számára, melyek szintén beletartoztak az egységes iskolarendszerbe.

Pionír és a Csehszlovák Ifjúsági Szövetség. Az iskolákban megszervezték a pionírszervezeteket, a Csehszlovák Ifjúsági Szövetség csoportjait, mely szervezetek a pedagógusok nevelő munkájában segítettek.

Szakiskolák. Az új gazdasági életre neveltek a szakiskolák, melyek rohamosan fejlődtek. 1936/37-es tanévben a szakiskolának a Csehszlovák Köztársaságban 2.644 osztálya volt, 75.800 tanulóval, 1953/54. iskolai évben pedig 4.042 osztály, 123900 tanulóval. Ezenkívül létesültek állami munkaerőtartalékok intézetei is.

Az 1953-as iskola-törvény. Az 1953. évi április 24-i törvény az iskoláink rendszeréről és a tanítók képzéséről szól. Ezen intézkedés vezette be a tizenegyéves középiskolát. A tizenegyéves középiskola utolsó három felmenő osztálya megfelel a magyarországi általános középiskoláknak /gimnáziumoknak/. A tizenegyéves középiskolában a tanulmány érettségi vizsgával fejeződik be. Az új tantervek, tankönyvek és tanmenetek lehetővé teszik, hogy a tanulók elsajátítsák a tudományok alapjait, politechnikai képzést, laboratóriumi munkát, továbbá az iskola telkein és kertjeiben végzett munkát stb.

Az 1953. április 24-i 31. számú törvény. Az iskola rendszeréről és a tanítók képzéséről. 2.§.

Óvó⁺dák a három évesnél idősebb gyermekek iskola előtti nevelésére létesültek. Ezen intézmények elsősorban csak a dolgozó szülők gyermekei részére nyíltak.

Általános műveltséget nyújtó iskolák. 3. §.

Alapvető általános oktatás. 1./ Az alapvető általános oktatás kötelező és ingyenes.

2./ Ezt a nyolcéves középiskola vagy a tizenegyéves középiskola 1-8. haladó évfolyam nyújtja.

3./ A kötelező iskolalátogatás nyolc évig tart.

Az általános műveltséget nyújtó iskolák fajtái. 4. §.

1./ A nyolcéves középiskola alapvető általános műveltséget nyújt.

2./ A tizenegyéves középiskola, melyben a felső három évfolyam a főiskolai tanulmányokra készít elő, érettségivel zárul.

3./ Ahol nincsenek meg a középiskola szervezésének feltételei, ott az első öt haladó évfolyamot nyitják meg, ezt nemzeti iskolának nevezik. Az első haladó évfolyam az ún. előkészítő évfolyam.

Szakiskolák. 5. §. A szakiskolák a gazdasági élet egyes ágazataira készítik elő a tanulókat.

A különleges gondoskodást igénylő ifjúság iskolái. 6. §. A csökkent szellemi képességű ifjúság számára nyílnak ezek az iskolák.

A magyar tannyelvű óvodák és alapfokú iskolák fejlődése és megindulása.

A magyar tannyelvű tanítás nagyon nehéz körülmények között indult meg az 1948-as februári események után. A legnehezebb probléma a magyar tanító- és tanárhiány volt. Ezt két tényező okozta, az egyik a Magyarországra való áttelepítés, a másik pedig a Nagy Honvédő Háborúban elveszett tanítók és tanárok eléggé nagy száma.

A magyar tanítás 1949. január elején indult meg, de ekkor még egyetlen önálló magyar iskola sem volt, csak a szlovák iskolák mellett létesítettek 154 párhuzamos osztályt, ahová összesen 5100 tanuló járt. Itt is kezdetben állandó huza-vona volt: a szülőknek a magyar osztályba való járást írásban kellett kérvényezni. Az akkori hatóságok gyakran zaklatták a kérvényezőket, különösen, ha reszlovákizáltak gyermekei voltak. /A reszlovákizáció helytelen, az internacionalizmussal ellentétes, erőszakos asszimilációs intézkedés volt./

1949/50-es tanévben már egy-két helyen, különösen falvakban akadnak már önálló magyar tannyelvű nemzeti iskolák. Az igazi nagy fejlődés 1950/51-es tanévvel kezdődik. Ekkor már 1-5 évfolyamú nemzeti iskola: 170, és nyolcéves középiskola már 30 működik. Ekkor nyitották meg kapui^{kat} a magyar tannyelvű gimnáziumok. Először csak 3 helyen, első Komáromban. Ekkor a magyar osztályok száma már: 1266 és 34.200 tanulóval.

A rohamos fejlődés legjobban az 1953-54-es tanévben mutatkozik, amikor már 1-5 évfolyamu nemzeti iskola 440 volt és nyolcéves iskola pedig 118, összesen: 558 alapiskola, 1.934 osztállyal, és 7 tizenegyéves iskola volt, a tanulók száma: 62.325.- Az 1954/55. tanévben az 1-5 évfolyamú nemzeti iskolák száma /magyar nyelvű/ 445, nyolcéves iskola pedig 117, tizenegyéves iskola 9, összesen 571 iskola, 1.989 osztállyal, - 62.409 tanulóval. Az 1955/56. iskolai évben 1-5 évfolyamú nemzeti iskola: 440, nyolcéves iskola: 120, tizenegyéves iskola: 9, együtt általános műveltséget nyújtó iskolák száma: 574, -

2.067 osztállyal és 63.239 tanulóval. 1956/57. tanévben 1-5 évfolyamú nemzeti iskola: 442, nyolcéves iskola: 119, tizenegyéves iskola ekkor már: 12 volt, összesen általános iskolák száma: 571, 2.107 osztállyal, 63.439 tanulóval.- 1957/58. tanévben 1-5 évfolyamú nemzeti iskola: 443, nyolcéves iskola: 123, a tizenegyéves iskolák száma már: 15, összes általános iskolák száma: 581, - 2.218 osztállyal, 66.242 tanulóval. 1958/59-ben az 1-5 évfolyamú iskolák száma: 442, nyolcéves iskolák száma: 120, tizenegyéves iskolák száma: 18. Általános iskolák száma: 580, osztályok száma: 2.310, tanulók száma: 67.722. 1959/60-ban 1-5 évfolyamu iskolák száma: 440, nyolcéves iskolák száma: 119, tizenegyéves iskolák száma pedig 19. Az általános iskolák száma: 577, 2.465 osztállyal, 70.965 tanulóval. 1960/61-ben az 1-5. évfolyamú iskolák száma: 440, a nyolcéves iskolák száma: 120, tizenegy- és tizenkétéves iskolák száma: 21. Az összes általános iskolák száma: 578, 2465 osztállyal és 71.963 tanulóval. - A következő iskolai évben megnyíltak a mostan is érvényben lévő kilencéves alapiskolák. Tehát az 1961/62. iskolai évtől megint újabb szervezés van az iskola-rendszerben. Nemcsak a kötelező iskolák neve változott meg, de megszűntek a tizenegy és tizenkétéves iskolák is, és ezek helyében általános középiskolák létesültek, külön igazgatás alatt, nem mint eddig a tizenegy- és tizenkétéves iskolákban, ahol az egész iskolának egy igazgatósága volt és az irányította az alsó tagozatot is, ^{az} 1-5. évfolyamot és a középsőt is, ^{az} 6-8. évfolyamot, és a felső tagozatot is, a 9-11. évfolyamot. A tizenkétéves is-

kolákat egy-két helyen kísérletképpen 1958/59. tanévben kezdték, ezen iskolákban az volt a különbség, hogy itt a középső tagozat nem 6-8. évfolyamból állott, hanem 6-9. évfolyamból, és a felső tagozatot, a volt gimnáziumi tagozatot, a 10-12 évfolyamok alkották.

Az 1960. decemberi új iskolatörvény szerint 1961/62-ben minden olyan iskolában, ahol teljesen kiépített felső tagozat volt és a legalább 2-2 párhuzamos osztállyal, ott a felső tagozat külön vált, ~~mint~~ általános középiskola néven, ahol pedig nem volt elég osztály, ott még egy-két évig, amíg elég osztály nem lett, a felső tagozaton, mint tizenkétéves iskola működött.

Néhol látszatra úgy tűnik, ha figyeljük e kimutatást, hogy csökken a nyolcéves iskolák száma, de ez csak hamis látszat, mert akkor a tizenegyéves iskolák száma emelkedik, ti. a nyolcéves iskolákból lettek a tizenegyéves iskolák, ahol az előfeltételek megvoltak.

Mielőtt rátérnék a magyar nyelvű kötelező iskolák részletesebb analizálására, feltétlenül meg kell jegyezni, hogy kezdetben nagyon nehéz volt a káderkérdés a magyar tannyelvű iskolákban. Hisz hivatalos statisztikai kimutatásból tudjuk, hogy több mint 1.800 képzett magyar pedagógus, tanító, tanár telepített át Magyarországra. Ezenkívül a rettentő pusztítást okozó második világháborúban is a pedagógusok nagy százaléka elpusztult, mert a tartalékos gyalogsági tiszteknek, mintegy 85%-a pedagógus volt. A veszteség itt volt a legnagyobb. Ezeket a nagy veszteségeket nem lehetett máról holnapra megfelelő káder-

ral pótolni, így bizony ebben az időben számtalan képzetlen pedagógus került nemcsak a magyar tannyelvű, hanem a szlovák tannyelvű iskolákba is. Különösen siralmas volt a helyzet a magyar tannyelvű iskolákban, hisz olyan községekben, ahol ezelőtt 20 magyar tanító működött, csupán egy képzett tanító volt. Erről nincs pontos statisztika, de biztos, hogy Szlovákiában a magyar tannyelvű iskolák megindításakor legjobb esetben sem volt több képzett tanító és tanár, mint legfeljebb: 300-350.

A következőkben bemutatom az érsekújvári járás magyar tannyelvű alapiskoláinak fejlődését. E járást én magam dolgoztam fel, majd ezután még bemutatom azoknak az iskoláknak a fejlődését is, amelyekről a kiküldött kérdőívekre kaptam választ.

Nézzük most közelebbről az érsekújvári járást! Teljes szervezésű, önálló magyar Alapfokú Kilencéves Iskola van: 9, közös igazgatású: 6, önálló kisiskola 1-5 évfolyammal: 20, közös igazgatású kisiskola: 2 és egy 1-5. évfolyammal rendelkező magyar tannyelvű iskola a kilencéves szlovák alapiskola mellett, szlovák igazgatás alatt.

Az 1948-as februári események után mind jobban érvényesültek Csehszlovákiában a lenini elvek és ennek alapján az első magyar osztályok a szlovák iskolák mellett 1949. januárjában indultak meg. Magyar osztályok 1949. januárjában a következő helyeken nyíltak meg: Milanovce /Kér/ egy osztály, 35 tanulóval és egy tanítóval, - Bina /Bény/ 2 osztály 113 tanulóval és 2 tanítóval, - Velké Lovce /Nagylót/ 1 osztály 22 tanulóval és 1 ta-

nítóval.

Az indulásnál a járásban csak 5 osztály volt, 170 tanulóval és 5 tanítóval.

A következő iskolaévben a fejlődés már nagyobb volt.

1949/50.

Dvory nad/ Zitavou /Udvard/	1 osztály	43 tanuló	1 tanító
Andovce /Anód/	2 "	65 "	2 "
Belá /Béla/	1 "	31 "	1 "
Obid /Ebed/	2 "	93 "	1 "
Ruban /Für/	2 "	102 "	2 "
Nová Vieske /Kisújfalu/	2 "	81 "	2 "

Ekkor már újabb 10 osztállyal bővült a magyar osztályok száma, a tanulók száma: 415-el és a tanítók száma: 9-el. Itt is látjuk a nagy pedagógushiányt, ti. Ebeden 2 osztályt nyitottak, és csak egy tanító tanított, mert nem volt több, és így ő kénytelen volt délelőtt és délután tanítani.

A fejlődés lassan indult meg, ennek több oka is volt: elsősorban az, hogy kevés képzett magyar pedagógus maradt Csehszlovákiában a kitelepítés után, másodszor pedig a háború alatt az iskolák épületei és berendezései is nagyon megrongálódtak, különösen érsekújvári járásunk keleti részében is, ahol hónapokig tartott a front.

Ezen osztályok még mind összevontak voltak. Közben 1949 tavaszán megindultak a kétéves tanítói esti tanfolyamok és még a különböző pedagógusképző tanfolyamok. Voltak azért még

régi képzett pedagógusok is, de azok nagyobb helyeken, vagy városokban laktak, és várták azt a pillanatot, hogy városukban, falvaikban is megindul a magyar nyelvű tanítás. Igazuk is volt, mert 1950/51. tanévben tömegesen megnyitotta a kormány az önálló magyar tan-
nyelvű iskolák kapuit.

Nyolcéves, illetve kilencéves alapiskola az érsekújvári
járásban

Helység	1950/51.			1955/56.			1960/61.			1965/66.		
	oszt.	tan.	ped.	oszt.	tan.	ped.	oszt.	tan.	ped.	oszt.	tan.	ped.
Milánovce	3	87	3	8	301	9	12	315	11	15	389	20
Besenov	6	237	6	8	267	8	8	229	11	9	277	12
Udvard	5	277	7	15	497	19	21	619	25	21	607	28
Köbölkut	4	167	4	10	322	12	11	362	15	14	408	21
Nové Zámky [†]	9	329	10	28	1077 [†]	41	29	929	42	30	940	44
Pozba	4	97	4	5	141	6	7	153	8	7	155	9
Kürt	2	88	2	11	350	13	14	439	17	20	513	27
Párkány	5	251	5	24	750	30	27	838	33	36	949	46
Tardoskéd	9	427	9	16	525	19	21	630	24	23	683	31
Csuz	1	36	1	5	130	6	5	105	6	5	97	7
Kéménd	8	285	12	10	390	16	13	421	18	18	504	27
Muzsla	2	112	2	8	230	11	11	292	13	11	320	15
Szalka	4	173	4	8	261	10	11	314	14	11	300	15
Szimő	5	210	5	8	248	9	9	265	11	11	317	15
Szőgyén	5	225	6	12	312	14	14	401	22	17	463	24
Összesen:	72	3001	80	176	5801	223	213	6284	270	248	6882	341

A fenti iskolákból jelenleg közös igazgatás alatt a következők vannak: Milánovce /Kér/, Dubnik /Csuz/, Kamenin /Kéménd/, Muzla /Muzsla/, Salka /Szalka/ és Zemné /Szimő/.

Meg kell jegyezni, hogy Nové Zámky /Érsekújvár/ iskola-
kimutatásában az 1955/56-os tanévben benne van az általános köz-
zépiskola /gimnázium/ 6 osztályának a tanulólétszáma és 9 tanára is.

Kimutatás a kisiskolákról /1-5. évfolyam/

Község	1950/51			1955/56.			1960/61.			1965/66.		
	oszt.	tan.	tanító	oszt.	tan.	tanító	oszt.	tan.	tanító	oszt.	tan.	tanító
Andovce	3	126	3	2	80	2	3	80	3	3	78	3
Bajtava	2	78	2	2	42	2	2	60	2	2	69	2
Bardnevo	1	28	1	1	30	1	1	34	1	2	57	2
Belá	2	56	2	1	33	1	1	28	1	1	18	1
Bina	4	171	4	4	121	4	4	145	4	5	135	5
Bruty	2	70	2	3	99	3	3	94	3	4	84	4
Kamenica n/ Hronom	1	68	1	2	66	2	3	93	3	3	64	3
Leled	2	66	2	2	48	2	2	62	2	2	28	2
Libád	2	73	2	2	60	2	2	45	2	2	34	2
Malé Kosihy	1	63	1	2	61	2	2	72	2	3	56	3
Jusky Chlm major	1	28	1	1	29	1	1	33	1	1	30	1
Obid	2	109	2	4	103	4	4	110	4	5	133	5
Ruban	2	109	2	2	74	2	3	93	3	5	99	5
Malá n/Hro- nom	2	52	2	2	69	2	2	72	2	2	35	2
Kameny Most	1	46	1	2	65	2	3	75	3	3	67	3
Komoca	2	70	2	3	85	3	3	87	3	3	107	3
Pavlová	1	48	1	2	50	2	2	42	2	2	33	2
Sikenicka	1	44	1	2	45	2	2	40	2	2	33	2
Sarkan	1	43	1	2	43	2	2	44	2	2	33	2
Muzla-Jurskyl Chlm		43	1	2	43	2	2	44	2	2	33	2
										1	25	1
	33	1348	33	41	1203	41	45	1309	45	53	1216	53
Közös igazgatás alatt:												
Chlaba	2	62	2	2	77	2	3	102	3	3	59	3
Helemba/ Nové Vieska	2	81	2	2	59	2	3	87	3	3	64	3
Újfalú/ Közös a szlov. szlov. kilenc- éves iskolával												
Velké Lovce Nagylét/	1	24	1	1	26	1	1	29	1	1	24	1
Összesen:	38	1515	38	46	1365	46	52	152	52	60	1363	60

Kissé kísérik figyelemmel a fejlődést! A teljes szervezettség!

nyolcéves iskolákban 1950/51. iskolai évben 72 osztály működött, 3001 tanulóval és csak 80 pedagógussal. Nagy odaadást kívánt a nevelőtanító munka az akkor működő pedagógusoktól, ekkor még nem léteztek a felső tagozatok sem a magyar tannyelvű iskolákban osztált osztályok, még a városokban sem /mint Nové Zámky = Érsekújvár, - és Párkányban is csak osztatlan osztályok voltak a felső tagozaton, így bizony annak a pedagógusnak is, akinek megvolt a szakképesítése, annak is szakján kívül több tantárgyat kellett tanítania. Mindenesetre azok a pedagógusok, akik ezt a nehéz munkát szó nélkül és örömmel végezték, a legnagyobb elismerést érdemlik. Előfordult az az eset is, hogy középiskolában majdnem kétszeresét tanították a pedagógusok kötelező óraszámuknak.

A helyzet lényegesen javult már 1955/56. tanévben. A régi pedagógusok képesítésüket magasabb fokra megszerezték, mert mielőtt 1949. januárjában megindultak a magyar osztályok, a tanítók nagy része, akik az államnyelvet tudták, mind beiratkoztak a Pedagógiai Fakultásra, igaz, hogy sok lemondással járt ez is, mert nem volt mindegy anyanyelv helyett államnyelven tanulni. Az első főiskolai végzettséggel kikerülő pedagógusok 1952. szeptemberében kezdték meg a működésüket.

Az érsekújvári járásban is óriási volt a fejlődés az 1955/56. tanévben, ekkor már több mint 100%-kal gyarapodott a magyar osztályok száma: 176, a tanulók létszáma is majdnem kétszeresére emelkedett: 5801, a pedagógusok száma sokkal több mint 100%-kal emelkedett: 223. Igaz az is, hogy ebben már benne van az érsekújvári általános középiskola 2-2 osztálya összesen a három év-

folyamban: 6 osztály. Az 1960/61. tanévben az osztályok száma az 1950/51-eshez viszonyítva 200%-kal emelkedett, a tanulók létszáma több mint 200%-kal és a pedagógusok száma pedig jóval több, mint 200%-kal. Itt volt a legnagyobb emelkedés, később a fejlődés már sokkal lassúbb, viszonyítva az 1960/61-es tanévet.

1965/66. tanévben az 1950/51-es tanévhez viszonyítva a fejlődés szintén szép. Az osztályok száma jóval több, mint 200%-kal gyarapodott: 248, a tanulók száma több mint 100%-kal és a pedagógusok ~~s~~ létszáma pedig több mint 300%-kal. Ez óriási fejlődés. Ez azt is mutatja, hogy mintegy 10-15 évnek kellett eltelni, amíg az óriási pedagógushiányt sikerült a magyar tanításnyelvű iskolákban pótolni.

Most nézzük külön az egyes iskolákat és azok fejlődését:

Milánovce /Nagykér/ 1950/51. tanévben csak 3 osztálya volt 87 tanulóval és 3 pedagógussal. 1955/56-ban már majdnem 200%-os osztálygyarapodás volt: 8 osztály, a tanulók létszáma több mint 200%-kal növekedett: 301, a pedagógusok száma éppen 200%-kal emelkedett: 9. 1960/61-ben az osztályok száma 300%-kal emelkedett: 12, a tanulóké pedig 260%-kal az 1950/51-eshez viszonyítva. 1965/66. tanévben az osztályok száma 366%-kal emelkedett, a tanulók létszáma: 347%-kal, a pedagógusok száma pedig 566 %-kal.

Dvory nad/Zitavou /Udvard/ 1950/51-ben 5 osztálya volt, 277 tanulóval, 7 pedagógussal. 1955/56-ban már az osztályok száma 200%-kal

emelkedett, a pedagógusok száma 171%-kal, a tanulók száma pedig: 79%-kal. 1960/61-ben az osztálylétszám 320%-kal, a tanulók létszáma: 123%-kal, a pedagógusok létszáma pedig 400%-kal növekedett, 1965/66-ban az osztály létszámában már nem volt változás, a tanulók létszáma 12-vel lett kevesebb, a pedagógusok száma pedig 3-mal lett több.

Nové Zámky /Érsekújvár/: 1950/51-ben indult a magyar tannyelvű iskola 9 osztállyal, 329 tanulóval és 10 pedagógussal. 1955/56-ban már 28 osztály volt, igaz, hogy ebben 6 gimnáziumi osztály is benne van, a tanulók létszáma 1077 volt, ebben 217 a gimnáziumi tanulók száma, ha ezt levonjuk, akkor marad: 860 tanuló, itt is növekedés van, mégpedig: több mint 161%-kal, osztálygyarapodás a 6 gimnáziumi osztályon kívül is 144%, a pedagógusok száma a 9 gimnáziumi tanáron kívül 32, itt is több mint 255%-os gyarapodás van. 1960/61-ben a gimnáziumi osztályokon kívüli a statisztika: 29 osztály, itt az 1950-eshez viszonyítva a gyarapodás: több mint 222%-os a tanulók létszámát illetve több mint 182%-os a gyarapodás, a pedagógusok számát illetve: 320%-os a növekedés. 1965/66. tanévben már csak egy osztály a gyarapodás, a tanulók létszáma 11-el több és a pedagógusok száma pedig kettővel több az 1960/61-es tanévhez viszonyítva.

Sturovo /Párkány/ 1950/51-ben 5 osztállyal indult a magyar iskola, 251 tanulóval és 5 pedagógussal. 1955/56-ban erős fejlődés volt észlelhető: 24 osztály, 380%-os növekedés, tanulók létszáma: 750, majdnem 200%-os gyarapodás, pedagógusok létszáma: 30, 500%-

os emelkedés. 1960/61-ben az osztályok száma: 27, 440%-os emelkedés, tanulók létszáma: 383, mintegy: 234%-os emelkedés, pedagógusok száma: 560%-kal emelkedett az 1950/51-eshez viszonyítva. 1965/66-ban 9-el növekedett az 1960/61-es évhez, a tanulók létszáma pedig: 111-el, a pedagógusok létszáma pedig 13-mal az előző öt évhez viszonyítva.

Strekov /Kürt/ 1950/51-ben 2 tanítóval, 88 tanulóval és 2 osztállyal nyílt meg a magyar iskola, 1955/56-ban már 11 osztály volt, tehát a gyarapodás: 420%-os, 350 tanuló volt, itt a gyarapodás: 298%-os, pedagógusok száma: 13 volt, növekedés: 550%-os. 1960/61-ben 14 osztály volt, növekedés 600%-os, tanulók létszáma: 439, emelkedés 398%-os, pedagógusok létszáma 17, emelkedés: 750%. 1965/66-ban is szépen emelkedett itt a létszám: 6 osztállyal lett több, mint az előző öt évben: 20, a tanulók létszáma pedig: 74-el, pedagógusok létszáma az előző öt évhez viszonyítva: 10-el.

Kamenin /Kéménd/ 1950/51-ben a járásban ez az iskola indult a legnagyobb pedagógus-létszámmal. Itt 8 osztállyal, 285 tanulóval és 12 pedagógussal nyitották meg a magyar iskolát. 1955/56-ban az osztályok száma: 10 volt, emelkedés: 25%-os, a tanulók létszáma: 390 volt, gyarapodás több mint 36%-os, pedagógusok száma: 16, mintegy 36%-os emelkedéssel. 1960/61-ben: 13 osztály volt, emelkedés 63%-os; tanulók létszáma: 421, emelkedés: 47%-os; pedagógusok száma 18, növekedés 50%-os. 1965/66-os tanévben osztály: 18, 125%-os emelkedés 1950/51-hez viszonyítva; 504 tanuló volt, gyarapodás mintegy 76%-os, pedagógusok száma: 27, 125%-os emelkedés.

Ha az érsekújvári járásban a kilencéves alapiskolákat abból a szempontból vizsgáljuk meg, hogy 1950/51-es tanévben hány osztállyal kezdték a tanítást, és most hány osztály van, akkor az alábbi következtetést tudjuk levonni:

Milanovcén /Kéren/ 3 osztállyal indult a tanítás és 1965/66-ban már 16 osztályuk volt: 433%-os növekedés, ami a pedagógusok emelkedését illeti, még jobb, 3 pedagógussal indult a tanítás és most 20-an vannak, ez pedig 567%.

Besenov /Besenyőn/ 6 osztállyal indult a tanítás és 1965/66-ban 9 osztály volt, 50%-os emelkedés, 6 tanítóval kezdtek és most 12 pedagógus van, 100%-os növekedés.

Dvory Nad /Zitavou /Udvardon/ 5 osztállyal indultak, 1965/66-ban 21 osztály volt; 320%-kal több, 7 tanítóval kezdték a működést, most 28 van, 300%-os emelkedés.

Gbelce /Köbölkuton/ 4 osztállyal indultak, 1965/66-ban 14 volt, 250%-kal több, 4 tanítóval indultak és most 20-an vannak, 400%-kal több.

Nové Zámky /Érsekújvároth/ 9 osztállyal kezdték, most 30 van, ez mintegy 233%-os emelkedés, 10 pedagógussal kezdték és ma 44-en vannak, 340%-kal több.

Pozbán 4 osztállyal kezdték, ma 7 osztályuk van, 75%-os emelkedés, 4 tanítóval kezdtek, ma 9 pedagógusuk van, 125%-os emelkedés.

Strekov /Kürtön/ 2 osztállyal kezdtek, ma 20 osztály van, 900%-os emelkedés, 2 tanítóval, ma 27 pedagógus tanít, 125%-os emelkedés.

Sturovo /Párkányban/ 5 osztállyal indultak, ma 36 osztály van, 620%-os emelkedés, 5 pedagógussal kezdtek, ma 46-an tanítanak, - 820%-os emelkedés.

Tvrdosovce /Tardoskedden/ 9 osztállyal kezdtek, ma 23 osztályuk van, ez mintegy 156%-os emelkedés, 9 pedagógussal kezdték a tanítást és ma 29-en működnek, mintegy 220%-os emelkedés.

Dubnik /Csuzon/ 1 osztállyal kezdtek, ma 5 osztályuk van, 400%-os emelkedés, 1 tanítóval; ma 7-en tanítanak, 600%-os emelkedés, de itt meg kell jegyezni, hogy ebben a községben -annak ellenére, hogy a lakosság nagy többsége magyar nemzetiségű, mégis inkább a szlovák iskolába adják a gyermekeiket. Az induláshoz képest itt is emelkedés van, csak itt a magyar tagozaton összevont osztályokban tanítanak, ami a tanítás eredményességét is gátolja. Az első Csehszlovák Köztársaságban itt erős magyar tannyelvű iskola volt párhuzamos osztályokkal.

Kamenin /Kéménden/ 8 osztállyal indult a tanítás, ma 18 osztály van: 125%-os emelkedés, 12 pedagógussal indult, ma 27-en tanítanak, 125%-kal többen.

Muzla /Muzslán/ 2 osztállyal indultak, ma 11 osztályuk van, 450%, 2 tanító kezdte meg a tanítást, ma 15-en tanítanak, 650% emelkedés.

Salka /Ipolyszalkán/ 4 osztállyal kezdtek, ma 11 osztály van, 175%-kal több; 4 tanító kezdte meg az oktatást, ma 15-en vannak, emelkedés: 275%.

Zemné /Szimón/ 5 osztállyal indultak, ma 11 van, 120%-os emelkedés, 5 tanítóval indultak, ma 15-en tanítanak, 200%-os emelkedés.

Svodín /Szőgyén/ 5 osztállyal indultak, ma 17, 240%-os emelkedés; 6 tanító kezdte meg a működést, ma 24-en tanítanak, 300%-os emelkedés.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a 15 kilencéves iskolában mindegyikben lényeges emelkedés van, kivéve Csuzt, ahol sokkal nagyobbak kellene lennie az iskolának a magyar ajkú lakossághoz viszonyítva, de nem a hatóságban van a hiba, mert a hatóság semmiféle nyomást nem gyakorol a népre, csupán az itt lakó népnek a mentalitásában. Ha figyeljük a százalékokat, akkor örömmel állapíthatjuk meg, hogy mind az osztályokat, mind pedig a pedagógusok létszámát tekintve nagyon szép eredményeket mutathatunk fel. A pedagógusok százalékanak magas emelkedése azt is bizonyíthatja, hogy ma már a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban elértük a magyar tannyelvű iskolák részére is azt, hogy képzett és megfelelő számú pedagógust tudjunk adni a magyar iskoláknak.

Most vegyük vizsgálat alá az érsekújvári járás magyar tannyelvű kisiskoláit:

Andovce /Andódon/ 3 összevont osztállyal indult a tanítás, 126 gyerekekkel és 3 tanítóval, ma erre a számra már legalább 6 tanító volna. 1955/56-ban már csak 2 osztály volt, 80 tanulóval és 2 tanítóval, tehát itt visszaesés van, ami az osztályt illeti:

50%-os, tanulóknál 50%-os. 1960/61-ben újra 3 osztály lett, tanulók létszáma maradt 80 és a tanítók létszáma szintén 3 lett. 1965/66-ban szintén maradt minden, csak a tanúk létszáma lett kettővel kevesebb.

Bajtaván 2 osztállyal indult a tanítás, 78 tanulóval és 2 tanítóval. A tanulók száma némileg csökken, de sem az osztályok, sem a tanítók száma nem változott, itt a csökkenés természetes, kisebb a születettek száma.

Bardonovo /Baracskán/ 1 osztály indult, 28 tanulóval, 1 tanítóval, 1955/56 és 1960/61-ben csak egész kis létszám-gyarapodás észlelhető, majd 1965/66-ban 2 osztály lesz, 57 tanulóval és 2 tanítóval.

Belán 2 osztállyal indult a tanítás, 56 gyermekkel, 2 tanítóval, 1955/56-ban már fogyott 1 osztály, 33 tanuló és 1 tanító, ez a helyzet ma is, de azzal a különbséggel, hogy a tanulók létszáma is csökkent: 18, igaz, hogy itt meg kell jegyezni: ez a csökkenés onnan adódik, hogy az 5. osztályosok Kőbölkútra járnak a kilencéves iskolába.

Bina /Bényen/ 4 osztállyal, 171 tanulóval és 4 tanítóval indították meg a tanítást, 1955/56-ban maradt ez a helyzet, csupán a tanulók létszáma lett kevesebb: 121, 1960/61-ben a tanulók létszáma emelkedett 145-re, más minden maradt, 1965/66-ban 5 osztály lett, bár a tanulók létszáma csökkent 133-ra és 5 tanítóra.

Bruty /Barton/ 2 osztállyal indultak, 70 tanulóval, 2 tanítóval,

majd 1955/56-ban 3 osztály lett, 99 tanuló és 3 tanító. 1960/61-ben minden maradt, csak a tanulók létszáma csökkent öttel, 94 lett. 1965/66-ban már 4 osztály lett, a tanulók létszáma csökkent: 84 és 4 tanító lett.

Kamenica nad/Hronom /Kőhidgyarmaton/ 1 osztályban kezdték meg a tanítást, 68 tanulóval, 1 tanítóval. 1955/56-ban már 2 osztály volt, a tanulók létszáma 66 volt és 2 tanító. 1960/61-ben 3 osztály lett, a tanulók létszáma 93 volt. 1965/66-ban is megmaradt a 3 osztály és 3 tanító, bár a tanulók létszáma 64-re csökkent.

Lelédén 2 osztállyal, 66 tanulóval, 2 tanító kezdte meg a működést. 1955/56-ban az osztályok és tanítók száma megmaradt, a tanulók létszáma csökkent 18-al, 1960/61-ben minden maradt, csak a tanulók létszáma 14-el emelkedett az előbbi öt évhez viszonyítva. 1965/66-ban az osztály és a tanítók száma megmaradt, de a tanulók létszáma csökkent, ti. az 5.évfolyamos tanulók ettől az időtől kezdve a köbölküti kilencéves iskolába járnak.

Libádon 2 osztállyal, 73 gyermekkel és 2 tanítóval indult meg a magyar iskola, 1955/56-ban csak annyi változás volt, hogy a tanulók létszáma csökkent 13-mal, 1960/61-ben szintén maradt minden, csak a tanulók létszáma még az előbbihez is viszonyítva, 15-tel csökkent. 1965/66-ban újra csökkent a tanulók létszáma, de ezt az okozta, hogy innen is az 5. évfolyamos tanulók a legközelebbi körzeti iskolába járnak /Köbölkut/.

Malé Kosiżyn/Kis-Kezin/ 1 osztállyal, 63 gyermekkel és 1 tanítóval kezdődött meg a tanítás, majd 1955/56-ban már 2 osztály lett és 2 tanító, bár a tanulók létszáma 2-vel csökkent. 1960/61-ben minden maradt, csak az előzőhöz viszonyítva 11-el növekedett a tanulók létszáma. 1965/66-ban már 3 osztály lett, bár a tanulók létszáma csökkent: 56-ra, 3 tanító is maradt.

Jusky Chlim major-ban 1 osztállyal, 28 gyermekkel és 1 tanítóval indult a tanítás és azóta az egy szinten van 1-5 tanuló különbséggel.

Obid /Ebeden/ 1950/51-ben 2 osztállyal, 109 tanulóval és 2 tanítóval kezdték meg a magyar tanítást. 1955/56-ban már 4 osztály volt, 4 tanítóval, bár a gyermekek száma 6-tal kevesebb volt. 1960/61-ben az osztály létszáma és a tanítók létszáma változatlan, a tanulóké a kezdetnél eggyel több. 1965/66-ban már 5 osztály van, 133 tanulóval és 5 tanítóval. Itt látjuk, hogy igazán szépen fejlődik a magyar iskola. A falu lakossága magyar.

Ruban /Fürön/ 1950/51-ben ugyancsak 2 osztállyal, 109 tanulóval és 2 tanítóval indult meg a magyar tanítás. 1955/56-ban az osztályok és tanerők létszámában nem történt változás, csupán a tanulók létszáma lett kevesebb 35-tel. 1960/61-ben már 3 osztály és 3 tanító működik, a tanulók létszáma 93. 1960/61-ben 5 osztály van, 5 tanítóval, tehát teljesen szervezett kiskola, a tanulók létszáma pedig 99.

Malá n/Hronom /Kicsinden/ 1950/51-ben két osztályban 52 gyermekkel és 2 tanítóval kezdték meg az iskolát. 1955/56-ban vál-

tozás csak a tanulók létszámában van, 17-tel több. 1960/61-ben szintén csak a tanulók létszámában van változás: 20-szal több, mint a kezdetben. 1965/66-ban az osztályok és a tanerők létszámában nincs változás, de a tanulók létszáma a kezdettől 17-tel kevesebb, ez annak tudható be, hogy innen is ettől az iskolai évtől kezdődően az ötödikesek a legközelebbi magyar körzeti kilencéves iskolába járnak.

Kameny Most /Kőhidgyarmaton/ 1950/51-ben 1 osztállyal, 46 tanulóval és 1 tanítóval nyitotta meg kapuit e kisiskola. 1955/56-ban változás csak a tanulók létszámában volt, 19-cel több. - 1960/61-ben már az osztályok létszáma is gyarapodott, 3 osztály, a tanítók száma is 3, a tanulók száma is 29-cel több, mint kezdetben. 1965/66-ban az osztályok és tanerők száma változatlan, csak a tanulók száma az előbbi öt évhez viszonyítva: 8-cal lett kevesebb. Ez sem veszélyes, mert a születések száma lett ennyivel kevesebb.

Komoca /Kamocsán/ 1950/51-ben 2 osztály, 70 gyermekkel és 2 tanítóval működött. 1955/56-ban már 3 lett az osztályok száma, és a tanulók száma pedig 15-tel lett több. 1960/61-ben az osztálylétszám maradt, a tanítók száma is, a tanulók száma 17-tel volt több, mint 1950/51-ben. 1965/66-ban szintén 3 osztály és 3 tanerő működik, de a tanulók száma 37-tel lett több. Itt is most már nagyon aktuálissá vált mind az osztályok, mind pedig a tanerők számát emelni, ha ez a szám állandó volna, akkor két erővel kellene több, vagyis minden évfolyam külön osztályba járna. Egyenlőre még nem döntöttek, ti. az 1965-ös nagy árvíz miatt Gutáról

és környékéről több család jött Kamocsára és itt helyezkedtek el, amennyiben ezek tartósan itt maradnak, akkor két osztállyal kell bővíteni az iskolát, ha nem, akkor is egy osztállyal.

Pavlován /Páldon/ 1950/51-ben 1 osztállyal, 40 gyermekkel és 1 tanítóval indult meg a tanítás. 1955/56-ban már 2 osztály és 2 tanító volt, a tanulók létszáma kettővel volt több az indulásnál. 1960/61-ben minden maradt, csak a tanulók létszáma lett 6-tal kevesebb a kezdetinél. 1965/66-ban szintén csak a tanulók létszámában lett változás, 15-tel kevesebb lett, mint a kiinduló állapot. Itt is az ötödikesek 1965/66-tól a legközelebbi körzeti iskolába járnak, ez okozza a létszámcsökkenést.

Sikenicka /Kisgyarmaton/ 1950/51-ben 1 osztály, 44 gyermek és 1 tanító működött. 1955/56-ban az osztálygyarapodás volt 2 osztály és 2 tanító működött, a tanulók létszáma eggyel több. 1960/61-ben minden marad, csak a tanulók létszáma kisebb 4-gyel a kezdetinél. 1965/66-ban a tanulók létszáma a kiindulásnál 11-gyel kevesebb, de minden változatlan. Itt is az ötödikesek a legközelebbi körzeti iskolába járnak az 1965/66- tanévtől.

Sarkan /Sárkányon/ 1950/51-ben 1 osztály, 43 gyermek és 1 tanítóval indult a tanítás. 1955/56-ban már 2 osztály, 2 tanító működött, bár a gyermekek létszámában semmiféle változás nem történt. 1960/61-ben minden marad, csak a tanulók létszáma növekszik eggyel. 1965/66-ban az osztályok és a tanítók száma marad, csak a tanulóké csökken 10-zel az 1950/51-eshez viszonyítva. Itt is az ennek az oka, hogy a legközelebbi körzeti iskolába járnak az ötödikesek.

Muzla-Jursky Chlm /Muzsla-György majoron/ a tanítás csak 1965/66-ban indult meg először, mert eddig e tanulókat a muzslai kálenc-éves iskolába vitték. Itt 1 osztály, 25 gyermek és 1 tanító van.

A közös igazgatás alatt álló kisiskolák.

Chlaba /Helembán/ 1950/51-ben a magyar iskolán 2 osztály, 62 gyermek és 2 tanító működött, 1955/56-ban az osztály és a tanítók létszámában nincs változás, de a tanulók létszáma 15-tel több. 1960/61-ben örvendetes javulás állott be, 3 osztály, 102 gyermek és 3 tanító. Ekkor még az iskola önálló igazgatás alatt állott, majd szlovák iskola igazgatója alá került, annak ellenére, hogy szlovák osztály csak kettő volt, nagyon kis létszámmal. A szlovák igazgató jól beszél magyarul, felesége magyar, az ő hatása és a néppel való kedvessége meglátszik az eredményen is. 1965/66-ban még maradt a 3 osztály és a 3 tanító, de a gyermekek létszáma rohamosan lecsökkent 59-re, tehát az 1960-ashoz viszonyítva 43-mal, tehát a jövő évben már nem lehet meg a 3 osztályuk, sem a 3 tanítójuk, mert az már tövényellenes volna és az állam gazdaságilag fölöslegesen volna megterhelve.

Nová Vieskan/Kisújfalu/ 1950/51-ben 2 osztály, 2 tanító és 81 gyermek volt a magyar iskolán. 1955/56-ban az osztályok és a tanítók számában nem volt változás, de rohamosan csökkent a tanulók létszáma 59, tehát 22-vel kisebb, mint az előző öt évben. 1960/61-ben örvendetes emelkedés van: 3 osztály, 3 tanító, 87 gyermek és külön igazgatás, majd szlovák igazgatás alá került az iskola, bár a szlovák iskolának itt is csak 2 osztálya volt és

itt is csökkenés állott be. 1965/66-ban még az osztályok létszáma maradt a 3 és a tanítóké is 3, de a tanulók létszáma annyira csökkent, hogy egész biztos a következő tanévekben már ezt az osztálylétszámot és az oktatókat nem lehet megtartani, mivel így gazdaságilag is károsulna az állam.

Ezekből is láthatjuk, hogy néha vannak objektív okok is, ami nagyban befolyásolhatja az iskolák fejlődését, illetve a csökkenését.

Közös igazgatás alatt álló egy osztályos magyar kisiskola, amely egyetlen a járás területén, ti. kilencéves iskolával működik együtt.

Velké Lovce /Nagylót/. Ez a község nagy többségben szlovák nemzetiségű, a magyar nemzetiségűek száma kicsi, de itt érdekes jelenséget tapasztalunk, ti. azt, hogy ebben a községben az érsekújvári járásban elsők között indult meg a magyar tannyelvű tanítás 1949 januárjában 1 osztállyal, 22 tanulóval és 1 tanítóval. Itt tökéletes kiegyensúlyozottságot látunk egész 1949 januárjától 1965/66. tanévig bezárólag, amíg a felmérést és a tudományos kutatást végeztem. Nézzük csak: 1950/51-ben 1 osztály, 24 gyermek, 1 tanító. 1955/56-ban: minden változatlan, csak a tanulók létszáma kettővel több. 1960/61-ben szintén változatlan, csak a tanulók létszáma 29, vagyis 5-tel több, mint 1950/51-ben. 1965/66-ban a tanulók létszáma ugyanannyi, mint 1950/51-ben.

Nézzük meg az érsekújvári járásban a kisiskolák fejlődését. Ezen iskolák legnagyobb részében osztatlan osztályokat találunk, -

olyanokat, amelyekben több évfolyam tanul együtt, természetesen az ilyen iskolában a tanítónak nagyon sokat kell dolgoznia, hogy átlagos eredményt elérjen, és akkor sem éri el a tanulók tudásszintje az osztott iskolákét. Éppen ezért a kormány úgy intézkedik, hogy az 1965/66. iskolai évtől a körzeti iskolák hálózatát jobban kiépíti és állandóan fejleszti és ahol közelben van körzeti iskola, ott már nemcsak az 5. évfolyambeli tanulók járnak, hanem már a 4. osztályosok is.

A 20 önálló kisiskola között csak kettő van teljesen osztott osztályokkal, mégpedig Bina /Bény/ és Ruban /Für/. A fejlődés itt is nagy, amíg 1950/51-ben 8, teljesen osztatlan kisiskola volt, addig 1965/66-ban már csak 3, de itt is meg kell jegyezni, hogy a 3. teljesen osztatlan iskola csak 1965/66-ban nyílt, mert akkorra fejlődött e major akkorára, hogy megnyithatta az önálló iskolát.

Nézzük meg most az osztályok növekvését! 1950/51-ben az önálló 20 magyar kisiskolában volt 33 osztály, 1965/66-ban már 53 volt, növekedés kerekén 61%. A tanítók létszámában szintén ez az emelkedés. A tanulók létszámát tekintve a látszatra csökkenés van, mégpedig 11%. Ez azonban a valóságban nincs, mert ezt a látszat-csökkenést az okozta, hogy a körzeti 9 éves iskolákba ezen iskolák közeléből az 5. évfolyam és néhol még a 4. évfolyam tanulói is bejárnak. Ez viszont helyes intézkedés, mert ma már több tudásra van szüksége mindenkinek.

A közös igazgatású kisiskolákban 1950/51-ben 5 osztály volt, 167 tanulóval, 5 tanítóval. Fejlődés itt is mutatkozik

egészen 1960/61-ig, amikor már 7 osztály volt, 218 gyermekkel és 7 tanítóval, eddig egy kisiskola a lóti kivételével, a másik kettő önálló igazgatású volt, majd közös igazgatásúakká váltak. 1965/66-ban az osztályok és a tanítók száma megmaradt, de a tanulók száma csökkent az 1960/61-hez viszonyítva 14%-kal, 1950/51-hez viszonyítva csak 11%-kal.

Képesítés szerint a kisiskolák helyzete az érsekújvári járásban. Összesen a 23 kisiskolán működik 60 tanító, ebből 6-nak nincs megfelelő képesítése, vagyis 10%-nak, ezeknek is természetesen általános középiskolai érettségijük van, ebből is hárman tanulnak távuton a nyitrai Pedagógiai Fakultáson a 6-9. évfolyamokra. Továbbá a 60 tanító közül 6-an vannak olyanok, akik már az érettségi után 3 éves Pedagógiai Főiskolával rendelkeznek. Ebből láthatjuk, hogy a kisiskolákban a helyzet egészen jó az érsekújvári járásban.

Most nézzük meg, mi a helyzet a kilencéves iskolákon a képesítést illetően.

A 9 önálló és 6 közös igazgatás alatt álló kilencéves iskolákban 1-5 évfolyamban tanít összesen 123 tanító, ebből 10-nek nincs megfelelő képesítése, ezeknek is legalább középiskolai kép érettségijük, vagy óvónőképesítésük van, ez összesen 8%. Ezek között öten vannak, akiknek már 3 éves pedagógiai főiskolai képesítésük van, ez 4%. Az 1-5 évfolyam létszáma a 15 9-éves iskolában összesen 121 osztály, kettővel több tanító van itt, ezeket, ha nagyon kell, olyan iskolához osztják, ahol

anyasági szabadságot kell helyettesíteni, és a tantestület saját kebelén belül ezt nem tudja ellátni.

A 15 kilencéves iskolában 6-9 évfolyamból 131 osztály van, itt 219 pedagógus tanít. Ebből 70-nek nincs megfelelő képesítése, vagy 1-5-re van meg a képesítése, vagy gyakorlóéves, a pedagógiai fakultásról és még a teljes képesítését nem szerezte meg. Egynek pedig közgazdasági mérnöki oklevele van. A képesítetlenek százaléka: 31,5%. A 219 pedagógus között 4-en vannak olyanok, akiknek középiskolai tanári oklevelük van.

Most nézzük meg, hogy az egyes tantárgyakat szakszerűség szempontjából hogyan tanítják az érsekújvári járás magyar kilencéves iskoláiban?

Magyar nyelv és irodalmi olvasásból összesen van 580 óra hetenként, ebből 409 órát magyar szakosok tanítanak, százalékban 70,5%, gyakorlóéves főiskolai abszolvensek tanítanak hetenként 67 órát, százalékban 11,8%. Nem magyar szakosok, vagy képesítetlenek hetenként 104 órát tanítanak, ez százalékban: 17,9%.

Szlovák nyelvből összesen van hetenként 786 óra, ebből szakosok tanítanak 366 órát, ez százalékban csak 46,5%, gyakorlóéves főiskolai abszolvensek tanítanak hetenként 188 órát, ez százalékban 23,9 %. Nem szakosok tanítanak 232 órát, ez százalékban 29,6%.

Orosz nyelvből hetenként összesen van 270 óra, ebből 126 órát tanítanak szakosok, ez százalékban kereken 47%, gyakorló

évesek tanítanak 48 órát, ez százalékban 17,8%, nem szakosok tanítanak 96 órát, ez összesen 35,2%.

Német nyelvből hetenként csak 8 órát tanítanak, ebből nem-szakosok tanítanak 8 órát, ez 100%.

Történelemből hetenként összesen van 225 óra, ebből 169 órát tanítanak szakosok, ez százalékban 75,1%, gyakorló évesek tanítanak 12 órát, ez százalékban 5,3%, nem szakosok tanítanak 44 órát, ez százalékban 19,6%.

Polgári neveléstanból hetenként összesen van 125 óra, ebből 21 órát tanítanak szakosok, ez százalékban 16,8%, nem szakosok tanítanak 104 órát, ez százalékban 83,2%.

Zenei neveléstanból hetenként összesen van 111 óra, ebből szakosok tanítanak 52 órát, ez százalékban 46,8%, gyakorlóéves 12 órát, ez százalékban 10,8%, nem szakos tanít 47 órát, ez százalékban 42,4%.

Rajzból hetenként összesen van 103 óra, ebből szakosok tanítanak 23 órát, ez százalékban 22,3%, gyakorló éves 4 órát, ez százalékban 3,8%, nem szakosok tanítanak 76 órát, ez százalékban: 73,9%.

Testnevelésből hetenként összesen van 296 óra, ebből szakosok tanítanak 90 órát, ez százalékban 30,4%, gyakorlóévesek tanítanak 10 órát, ez százalékban 3,8%, nem szakosok tanítanak 196 órát, ez százalékban 65,8%.

Kerti munkából hetenként összesen van 357 óra, ebből szakosok

tanítanak 69 órát, ez százalékban 19,3%, nem szakosok tanítanak 288 órát, ez százalékban 80,7%.

Műhelymunkából hetenként összesen van 361 óra, ebből szakosok tanítanak 158 órát, ez százalékban 43,7%, gyakorlóévesek tanítanak 64 órát, ez százalékban 15,9%, nem szakosok tanítanak 139 órát, ez százalékban 40,4%.

Földrajzból hetenként összesen van 241 óra, ebből szakosok tanítanak 153 órát, ez százalékban 63,4%, gyakorlóévesek tanítanak: 49 órát, ez százalékban 20%, nem szakosok tanítanak 39 órát, ez százalékban 16,6%.

Matematikából hetenként összesen van 676 óra, ebből szakosok tanítanak 409 órát, ez százalékban 60,6%, gyakorlóévesek 111 órát ez százalékban 16,3%, nem szakosok tanítanak 156 órát, ez százalékban 23%.

Ábrázoló mértanból hetenként összesen van 60 óra, ebből szakosok tanítanak 24 órát, ez százalékban 40%, gyakorlóévesek 14 órát, ez százalékban 23,3%, nem szakosok tanítanak 22 órát, ez százalékban 36,6%.

Fizikából hetenként összesen van 213 óra, ebből szakosok tanítanak 117 órát, ez százalékban 54,9%, gyakorlóévesek tanítanak: 34 órát, ez százalékban 15,9%, nem szakosok tanítanak 62 órát, ez százalékban 29,1%.

Biológiából hetenként összesen van 296 óra, ebből szakosok tanítanak 144 órát, ez százalékban 48,7%, gyakorlóévesek tanítanak 76 órát, ez százalékban 25,6%, nem szakosok tanítanak 76 ó-

rát, ez százalékban 25,6%.

Kémiából hetenként összesen van 155 óra, ebből szakosok tanítanak 118 órát, ez százalékban 76,1%, gyakorlóévesek tanítanak 16 órát, ez százalékban 10,4%, nem szakosok tanítanak 21 órát, ez százalékban 13,5%.

Itt meg kell még jegyezni azt is, hogy a gyakorlóéves tanárjelöltek azok, akik három éves tanulmányt végeztek a nyitrai Pedagógiai Fakultáson és a 4. évre 1964-től kezdődően kimennek tanítani. Valamint ide soroltam azon távhallgatókat is, akik már a főiskolai tanulmányaikat befejezték, csak még vagy a diplomamunkájukat nem védték meg, vagy még valamelyik tantárgyból, vagy pedagógiából nem tették le az államvizsgát.

Ha külön-külön megfigyeljük az egyes tantárgyak szakszerűségének százalékát, akkor a következőket olvashatjuk le. /Természetesen most itt már a gyakorlóévesek és az ide sorolt abszolvens távosok által letanított órákat is a szakszerűen letanított órákhoz veszem./

1./ Magyar nyelvet a 15 kilencéves iskolában 82, 3%-ban tanítják, szakszerűen, pedig a járásban magyar szakosokat tekintve felesleg is van, csak részben az elosztás nem tökéletes, részben pedig az iskolákon az igazgatóságok nem tartják be szigorúan a szakszerű beosztást. 17,9%-ban nem szakosok tanítják.

2./ Szlovák nyelvet a 15 érsekújvári kilencéves magyar tanításnyelvű iskolában, 70,4%-ban tanítják szakszerűen, 29,6%-ban nem szakosok tanítják, ez óriási hiba, mert ha a járásban lévő szlovák szakosok arányosan volnának elosztva, akkor ennek a százalék-

nak sokkal kisebbnek kellene lennie. Itt feltétlenül mielőbb orvosolni kell, mert a szlovák nyelvnek a helyes és jól tanításán nyugszik a magyar tannyelvű iskolák jövője. Nagyon fontos, hogy a magyar kilencéves iskolát végzett gyermekek annyira elsajátítsák az iskolában a szlovák nyelvet, hogy az élet bármelyik szakaszán megállhassák a helyüket.

3./ Orosz nyelvet 64,8%-ban tanítják szakszerűen, 35,2%-ban nem szakosok tanítják, pedig a szakosok száma több a járásban, csak itt is helytelenül használják ki őket.

4./ Német nyelvet: Itt meg kell jegyezni, hogy egyenlőre még nincs magyar iskolákra német nyelvű szakember, illetve egy-kettő van a régebbi pedagógusok közül, de az újbíri járásban ilyen nincs. Most a múlt évben indult meg a magyar tannyelvű iskolák részére is a német szakosok képzése a nyitrai Pedagógiai Fakultáson, tehát pár év múlva már ezen a téren is más lesz a helyzet.

5./ Polgári nevelést 16,8%-ban tanítják szakszerűen, 83,2%-ban nem szakosok tanítják, de ez csak látszatra rossz, de a valóságban nem, mert a történelem szakosok tanítják ezt legnagyobb részben és ez helyes is.

6./ Zenei nevelést 57,6%-ban tanítják szakszerűen és 42,4%-ban nem szakosok tanítják, de olyanok, akik valamikor zenét tanultak, tehát itt sem kilátástalan a helyzet és minden éven több és több végzett növendék kerül ki. Itt is lehetne a helyzet jobb is, de van olyan hely, ahol van szakos, és mégsem a szakos tanítja a zenét.

7./ Rajzot 26,1%-ban tanítják szakszerűen, itt már nagy hiányosságok mutatkoznak. 73,9%-ban nem szakszerűen tanítják a rajzot. E téren még nagyon sokat kell várni, amíg e tantárgy tanítását is sokkal nagyobb százalékban fogják tanítani a szakemberek.

8./ Testnevelést 34,2%-ban tanítják szakszerűen és 65,8%-ban nem szakszerűen. Ez is nagy hiba. Ezt a hiányosságot részben az okozza, hogy a középiskolákban is először kevés volt a testnevelő tanár, így a 6-9 osztályokra végzett pedagógusok elhelyezkedtek a középiskolákban, azon kívül többen üzemekbe mentek testnevelőnek, ahol több pénzt kaptak, de remélhetőleg ezen a téren is javulás áll be, mert most már Csehszlovákia Szocialista Köztársaságban is rendezték a pedagógusok fizetését.

9./ Kerti munkát /mezőgazdaságot/: csak 19,3%-ban tanítják szakszerűen és 80,7%-ban nem szakszerűen, mégis az erre a szakra képesített abszolvenseinket e járásban egyáltalán nem akarják elfogadni azért, hogy ebből már sok van. Itt az igazgatók abban a téves hitben vannak, hogy ezt a tantárgyat bárki is taníthatja, aki valaha is dolgozott kertben. Ez pedig nem helyes, hisz ennek a tantárgynak keretén belül kell megszerettetni a tanulókkal a mezőgazdaságot, hogy azután továbbtanuljanak a mezőgazdasági szak, majd a mezőgazdasági főiskolákon.

10./ Műhelymunkát 59,6%-ban tanítják szakszerűen, itt a helyzet sokkal jobb, mivel a járásban több olyan pedagógus van, aki e tantárgyra a képesítést, mint egyszakos képesítést szerzte meg.

40,4%-ban nem szakszerűen tanítják. E tantárgy a technika iránti megkedveltetés szempontjából jelentős szerepet tölt be az alapsiskolákban.

11./ Földrajzot 83,4%-ban tanítják szakszerűen, pedig lehetne a helyzet még ennél is jobb, csak az egyes igazgatók nem mindig szakembernek adják e tantárgyat. Nem szakszerűen oktatják 16,6%-ban. Ebből van elég szakos a járásban.

12./ Matematikát 77%-ban tanítják szakszerűen és 23%-ban nem szakszerűen, itt elég jó a helyzet, ha az országos átlagot vennénk.

13./ Ábrázoló mértant 63,3%-ban tanítják szakszerűen és 36,6%-ban nem szakszerűen. Ez szintén elég jó. E tantárgy a technikai pályákra készülőknek nagyon fontos.

14./ Fizikát 70,8%-ban tanítják szakszerűen, ez is aránylag nagyon jó, 29,1%-ban nem szakszerűen tanítják, de leginkább olyanok, akik e tantárgyat a középiskolákban nagyon szerették és most is szeretnék megszerezni e tantárgyra a képesítést. E tantárgy a modern technikai tudományok tanulmányozásánál szintén nagyon fontos.

15./ Biológiát 74,3%-ban tanítják szakszerűen, ez is szép, de itt sokkal nagyobbak kellene lennie e százaléknak, hiszen biológus szakos sok van a járásban, csak az egyes igazgatók nem helyesen osztják ki részben az órát, és van olyan iskola, ahol a képesítetlen erőket tartják, amikor már sok képesített is van. Nem szakos 25,6%-ban tanítja a biológiát.

X 16./ Kémiát 86,5%-ában szakszerűen tanítják, ez nagyon szép, de

meg kell jegyeznem, hogy itt is sokkal nagyobb százalékban kellené tanítani e tantárgyat, mert e szakból is több van. 13,5%-ban nem szakszerűen tanítják.

A tanulók továbbtanulása. Ami a tanulók továbbtanulási érdeklődését illeti, az érsekújvári járásban a legtöbben a kilencéves iskola sikeres befejezése után az általános középiskolába mennek kb. 30%, szakiskolába általában 15-20% megy tovább tanulni, kivételt képez Kéménd, ahonnan általános középiskolába 25% megy és szakközépiskolába pedig 30%-a. Legtöbben tanonc-viszonyba mennek, akik a hároméves tanonciskolában folytatják tanulmányaikat, amelynek sikeres befejezése után folytathatják tanulmányaikat a dolgozók ötéves esti iskolájában, ahol szakérettségit szerezhetnek, és mint közép-szakkáderek dolgozhatnak a különböző üzemekben, vagy tovább tanulhatnak távúton a technikai főiskolákon. Itt mérnöki oklevelet szerezhetnek. Ez, hogy pillanatnyilag a magyar tannyelvű kilencéves iskolát végzett növendékek nagyobb része általános iskolában folytatja tanulmányait, abból is adódik, hogy jelen pillanatban még a magyar tannyelvű szakiskolák /kivéve a mezőgazdasági technikumok/ nincsenek arányban a magyar lakosság arányszámával, de ez csak átmeneti állapot, mert a kormány a párttal karöltve már intézkedett és 1970-ig 125 magyar tannyelvű osztály lesz a különböző szakiskolákban. Mezőgazdasági technikumba legtöbben Kürtről, Udvardról, Tardosketről, Kéméndről, Besenyőről, Muzsláról és Szimőrről mennek a

tanulók.

Általános jelenség, amely nemcsak az érsekújvári járásban, hanem az ország minden részében tapasztalható, hogy az általános középiskolák tanuló ifjúságának 70-80%-a lány. Ezen feltétlenül változtatni kellene, annál is inkább, mivel 1970-től a főiskolák és az egyetemek a hallgatóik 85-90%-át az általános középiskolákból választják ki, és csak mintegy 10-15% marad a szakiskolákra.

Tekintélyes számot tett ki a pedagógiai szakközépiskolákba való jelentkezők száma 1960-ig. Rozsnyón 1962-ben végeztek az utolsó szakközépiskolát végzett tanítók, az 1-5. évfolyam részére. Jelenleg már csak az óvónőképzésre van Pedagógiai Szakközépiskola.

Sokan végeznek kétéves mesterképző mezőgazdasági szakiskolát, akik ezután a termelőszövetkezetek és állami birtokok mezőgazdasági szakmunkásai lesznek.

A tanulók érdeklődési köre az ipari pályák iránt. Legtöbben jelentkeznek: esztergályos, lakatos, autószerelő, villanyszerelő, hegesztő, gépjavító, asztalos, festő, ács, kőműves, bádogos, üzleti alkalmazásba.

Kevesebben: pék, hentes, fodrász, bányász és kovács mesterségre.

Az általános nyolcéves kötelező iskola tanterve 1961-ig:

Tantárgy	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
	h a l a d ó			é v f o l y a m				
Magyar nyelv és irod.	12	14	10	10	7	6	5	4
Szlovák nyelv és irod.	-	-	4	5	5	6	5	5
Orosz nyelv és irod.	-	-	-	-	-	3	2	2
Történelem	-	-	-	-	2	2	3	3/2
A Csehszlovák Közt. és a Szovjet U. alk.	-	-	-	-	-	-	-	2
Mennyiségtan	4	6	6	6	6	6	6	5
Fizika	-	-	-	-	-	-	3	3
Kémia	-							2/3
Biológia				2	2	3	3	2
Testnevelés	2	2	2	2	2	2	2	2
Mértani rajz								1
Szabadkézi rajz	1	1	1	1	1	1	1	-
Zeneoktatás	1	1	1	1	1	1	-	-
Órák száma	20	24	24	25	28	33	33	33

A magyar tannyelvű alapfokú kilencéves iskola óraterve 1961.

szeptemberétől

<u>Tantárgyak</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>Összesen</u>
Magyar nyelv	11	13/11	8	7	7	4	3	3	3	58
Szlovák nyelv	-	0/2	3	4	4	5	4	4	3	28
Irodalmi nevelés						2	2	2	2	8
Orosz nyelv							2	2	2	6
Állampolgári nev.						1	1	1	1	4
Történelem						1	2	2	2	7
Földrajz						2	3	2	-	7
Matematika a ⁺	4	5	5	5	5	6	5	5	5	45
Honismeret	-	-	3	3	4	-	-	-	-	10
Fizika							2	2	3	7
Természetrajz /biológia/						3	2	2	2	9
Testnevelés	3	3	3	2	2	2	2	2	2	21
Képzőművészeti nevelés /rajz/	1	1	1	2	2	1	1	1	-	10
Mértani rajz									2	2
Írás	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2
Zenei nevelés	1	1	1	1	1	1	1	-	-	7
Munkára nevelés b ⁺	1	1	1	2	2	3	3	3	3	19
<u>Összesen:</u>	21	24	25	27	28	31	33	33	33	255
Nem kötelező tantárgyak c ⁺	-	-	-	-	-	2	2	2	2	8
Érdekkörök	-	-	2	2	2	2	2	2	2	14

M e g j e g y z é s: a⁺ Az 1-5. évfolyamban "Számтан"

b⁺ A 8. s 9. évfolyamban a tervezett három órából a leányok heti egy órában megismerkednek a helyes táplálkozás alapjaival és a gyermekgondozással.

c⁺ Varró- és főzőtanfolyam a 6-9. évfolyamban. - Karének a 6-9. évfolyamban.

Képzőművészeti nevelés a 9. évfolyamban.

Gyakorlatok: a/ biológiából a 6-9. évf.-ban,

b/ fizikából a 7-9. évf.-ban,

c/ kémiából a 8-9. évf.-ban.

Ezen óraterv változatlanul érvényes volt az 1965/66. tanévben.

A két óratervhez még meg kell jegyezni, hogy a magyar és szlovák órák csökkenésénél figyelembe kell venni, hogy az új tantárgy, az irodalmi nevelésből a heti két-két órából egy-egy óra a szlovák, illetve a magyar nyelvhez számít. Továbbá új tantárgy került az óratervbe, amely Tárgyi ismeret címen szerepel. Ezt az I. és II. évfolyamban tanítják a magyar nyelv keretében. Ez volt valamikor a beszéd- és értelemgyakorlat. Ezen kívül ennek a folytatásaként új tantárgyat, honismeretet tanítanak a 3-4. és 5. évfolyamokban. Ez magába foglalja a következő tantárgyak alapismereteit: történelem, földrajz, természetrajz, polgári nevelés, és természettan. Oroszból a 6. évfolyamban eggyel több óra lett. Az előző óratervben **Alkotmánytan** szerepelt, de csak a

8. évfolyamban, most pedig: Állampolgári neveléstan van 6-9.-ig heti egy-egy órában. - Történelem a 6-7.-ben csökkent, bár az 1966/67-től a 6-ban újra két óra van és itt mincs állampolgári neveléstan, de ezt eddig nem jegyeztem meg, mivel az anyag feldolgozása az 1965/66-os tanévvel befejeződik, amit itt végeztem. Matematikából 7. évfolyamban eggyel csökkent az, de valóságban nem, mert az előző óratervben a felső tagozat három osztályból állott és most pedig négyből, továbbá matematikából is lehet érdekkört is bevezetni. Fizikából 7-ben csökkent eggyel, de valójában itt is több óra van, mint eddig volt, mert most 9 évfolyam is van.

Biológiából 7.-ben eggyel csökkent, de itt is valójában több óra van.

Testnevelés a három alsó évfolyamban eggyel gyarapodott.

Képzőművészeti nevelés, rajz a 4. és 5. évfolyamban két óra lett és a 8.-ban is van egy óra, ez fontos is, mert eddig az esztétikai nevelés eléggé gyengén szerepelt.

Mértani rajzból egy órával több lett, de most nem a 8., hanem a 9. évfolyamban, de ez végeredményben mindegy, mert most a 9. évfolyam a záró évfolyam.

Az előző óratervben nem szerepelt külön írás és most már egy-egy órában tanítják a 4. és 5. évfolyamokban.

Zenei oktatásból egy órával több óra van, ti. a 7. évfolyamban is van zenei oktatás.

Az új óraterv még egy új tantárggyal is bővült ti. a munkára neveléssel. Az első 3 évfolyamban heti egy-egy órában, a 4-5. évfolyamban két-két órában és a 6-7-8-9. évfolyamban pedig heti 3-3 órában tanítják.

További jó változás az is, hogy vannak nem kötelező tantárgyak a 6-7-8-9. heti két-két órában, itt a megjegyzésben szereplő tantárgyakon kívül lehet idegen nyelveket is tanítani. Továbbá járhatnak a tanulók érdekkörükbe is heti két-két órában a 3. évfolyamtól kezdődően egészen 9-ig bezárólag.

Az össz-órák száma 1. évfolyamban növekedett eggyel, 3. évfolyamban eggyel, 4. évfolyamban kettővel, 6. évfolyamban csökkent kettővel, de ez csak külsőleg, mert választhatnak nem kötelező tantárgyat, a többi évfolyamban változatlan maradt az összórák száma.

A magyar tannyelvű óvodákról. A magyar óvodák száma nincs egyáltalán arányban a magyar iskolák számával. E téren még sokat kell tenni. Az a gyermek, aki óvodába járt, sokkal könnyebben beilleszkedik a közösségbe. Önállóbb, más a beszédkultúrája. Az elsős tanítók munkáját nagyon is megkönnyítik az óvodában járt gyermekek. Az óvodák létezése és fejlődése gyümölcsözően segítené a magyar iskolák további fejlődését. Szinte helyrehozhatatlan károk keletkeznek abból, hogy közel hatszáz alapiskolára csak alig több mint háromszáz óvoda esik, tehát ez

annyit jelent, hogy a magyar-lakta községek felében a gyermekeknek nincs lehetőségük Komensky "Anyaiskolája" áldásos előkészítő munkájának eredményeit élvezni. Sokkal szerencsésebb helyzetben vannak a Csehszlovák Szocialista Köztársaság cseh és szlovák alapiskolái, hisz az ország legnyugatibb pontjától a legkeletibb községig nincs olyan hely, ahol ne lenne cseh vagy szlovák óvoda. A magyar óvodák aránylag kis száma okozza, hogy a magyar tanulóifjúság bizonyos fokig hátrányban van az ország más tanításnyelvű iskoláival szemben.

Vannak járások, ahol e téren viszonylag jobb a helyzet. Pl. az érsekújvári járásban nincs olyan magyar-lakta falu, ahol ne volna magyar óvoda.

Az érsekújvári járásban összesen 38 helyen van magyar nyelvű tanítás és ebből 37 helyen működik óvoda is, egy helyen: Nagylóton nincs, de ott kicsi a magyar nemzetiségű lakosság száma, így nem is lehetne ott óvodát fenntartani.

Egész Szlovákiában az 1963. október 31.-i statisztikai kimutatás szerint összesen van 307 óvoda, 391 osztállyal és 10925 gyermekkel.

E rövid összefoglalás a magyar nyelvű óvodákról is tájékoztatást ad arról, hogy e téren még sokat kell tenni, hiszen a jövő perspektívája a magyar tannyelvű alapiskoláknak a jól szervezett és szakszerűen vezetett magyar óvodák kellő létesítése. Fontos, hogy minél előbb minden magyar tannyelvű kilencéves alapiskolának legyen óvodai bázisa, ez adja meg a

jövő fejlődését és a nevelő-oktatómunka minőségi javulását is.

E rövid fejezetet Lőrincze Lajos Édes anyanyelvünk c. munkájában olvashatjuk: "Anyanyelvünk gondolataink és érzelmeink kicserélésének legfontosabb eszköze. Nélküle az emberi fejlődés elképzelhetetlen. A gyermek az anyanyelv elemi ismereteit a szülői házban közvetlen környezetétől sajátítja el. Az óvodának és az alapiskolának a feladata azután ezt a nyelvi tudást fejleszteni, kiegészíteni és a társadalmi gyakorlat számára teljes értékűvé tenni. Ezt a feladatot az óvoda és az alapiskola csak akkor képes ellátni, ha a pedagógusok megfelelő nyelvi műveltséggel rendelkeznek. Az óvónőknek és a tanítóknak tehát állandóan foglalkozniuk kell az anyanyelvi műveltség fejlesztésével. A nyelvi műveltség fokozása nem önmagáért van, ~~nem~~ ^{hanem} a nyelvért, hanem az emberért, az életért: a nyelvművelés az anyanyelvi műveltség emelése és eszköze a művelődési forradalom sikeréért folytatott harcnak, tehát közvetve a szocializmus építésének."

A magyar tannyelvű iskolák jövő perspektívája megköveteli, hogy a következő években kormányunkkal és pártunkkal ~~karöltve~~ tegyünk meg mindent az óvodák fejlesztése érdekében.

Általános helyzetkép a magyar tanításnyelvű

alapiskolákban /1-9. és 1-5./

Egész Szlovákiában kiküldtem 600 db kérdőívet, ebből

38 ívet magam dolgoztam fel az érsekújvári járásban. Teljes kilencéves alapiskolából 32-ből, Kisiskolából /1-5 évfolyam/ 57 iskoláról kaptam vissza a kérdőívet, azon kívül még egy teljes szervezésű iskolából, amellyel együtt van az általános középiskola is, megkaptam az ívet, ezzel együtt összesen 90 iskolából. Most ezen iskolákban röviden vizsgáljuk a fejlődést.

A komáromi járásból jött vissza a legtöbb kérdőív.

12 Kilencéves iskolában 1949, ill. 1950-ben az induláskor 39 osztállyal, 1469 tanulóval és 38 pedagógussal indultak. 1960/61-ben egy új iskolával bővültek, amely addig nem volt Komáromban. Ez Komáromban már a harmadik magyar Kilencéves Alapiskola, sajnos a másik kettő nem küldte el a kérdőívet, pedig akkor láttuk volna a nagy fejlődést. Így is meg lehet állapítani, hogy Komáromban nagyon fejlődött a magyar iskola, hiszen eggyel indultak 1949-ben és most három erős magyar kilencéves iskolájuk van. 1960/61-ben a 13 kilencéves iskolában 152 osztály, 4231 tanuló és 187 pedagógus működött. 1965/66-ban 191 osztály volt a 13 iskolában, 5287 tanulóval és 252 pedagógussal, tehát óriási a fejlődés. A fejlődés százalékában az osztályok létszáma induláskor: 39 volt, 1965/66-ban 191, ez 389%-os emelkedés, a tanulók létszáma induláskor 1469, 1965/66-ban 5287, ez 159%-os növekedés, pedagógusok létszáma induláskor 38, 1965/66-ban 252, itt az emelkedés 564%-os.

Szakképzettség szempontjából az 1-5. évfolyamokban a 13 iskolában 106 tanító tanít, ezek közül 85 képesített és 21-nek nincs meg-

felelő képesítése, érettségije mindenkinek megvan és legtöbben közülük távúton tanulnak tovább a nyitrai Pedagógiai Fakultáson. Képesítettek százalékban: 80,1%, képesítetlen 19,9%.

A felső tagozaton képesítés szerint 154 pedagógus tanít, ebből 102-nek van meg a képesítése, ez százalékban 66,2%, képesítetlen 54, ez százalékban 33,8%.

A komáromi járás kisiskolái /1-5/. A komáromi járásból a kisiskolákból 12 küldte vissza a kérdőívet. Ezen iskolákban a tanítás 1949, illetve 1953-ban kezdődött. Az induláskor 22 osztállyal, 767 tanulóval és 22 tanítóval kezdtek. 1960/61-ben: 35 osztály volt, 894 tanulóval és 36 pedagógussal, mert egyik iskolában -a dunaradványiban- megindították ekkor a 6. évfolyamot, amelyet a következő években már nem folytattak, ti. a szomszéd faluban járnak a felső tagozatos gyermekek iskolába. 1965/66-ban az osztályok létszáma: 30, a tanulók létszáma csökkent, 669, ez azért van, mert ettől a tanévtől kibővítették a körzeti iskolák hálózatát és ott, ahol a körzeti iskola közel esik, ott már a 4-es tanulók is a körzeti iskolába járnak. A tanítók száma 30 volt. Százalékban az osztályok létszámának az emelkedése az indulástól 36,3%, a tanulók létszámában csökkenés van, százalékban 12%, de ez csak látszat, mivel 1965-től a körzeti iskolák hálózatát kibővítették. - Az itt működő p tanítók képesítése szerint 26-nak van teljes képesítése, ez százalékban 86,6%, 4-nek nincs képesítése /13,4%/, azonban ezeknek is legalább érettségijük van.

A nyitrai járásból 3 kilencéves iskolából kaptam vissza a kérdőívet: ezek Kalász, Jelenec /Gimes/ és Velky Cetin /Nagycétény/. E három iskolában 1950 és 1951-ben kezdődött meg a magyar nyelvű tanítás: 14 osztályban, 530 tanulóval és 14 tanítóval. 1960/61-ben 30 osztály volt, 849 tanulóval és 35 pedagógussal. 1965/66-ban 41 osztály, 1144 tanuló és 58 pedagógus működött e három iskolában. E három iskola közül csak Velky Cetint /Nagycétényt/ lehet önálló igazgatásának tekinteni, a másik kettő közös igazgatás alatt áll, ez sem teljesen magyar iskola, mert itt is van egy osztály szlovák 1-5 évfolyammal. A fejlődés azért itt is kimutatható. Az indulásnál 14 osztály volt és ma 41, ez százalékban 192%-os emelkedés. A tanulók létszáma induláskor 530, ma 1144, ez százalékban 115%-os gyarapodás, tanítók létszáma induláskor 14, ma 58, ez százalékban 314%-os emelkedést jelent.

A nyitrai járásból 1-5 évfolyamos kisiskolákból 7 helyről kaptam vissza a kérdőívet. Ezen a hét községben 1949, 1950 és 1952-ben indult meg a magyar tanítás 10 osztállyal, 425 gyermekkel és 10 tanítóval. 1965/66-ban az osztályok száma 15, a tanulók létszáma csak 343, tehát 82-vel kevesebb, mint az induláskor, de meg kell jegyezni, hogy itt is a 5.-esek, sőt a 4.-esek is a körzeti iskolába járnak, kivételt képez Dolné Obdokovce, ahol megvan a teljesen osztott kisiskola, azaz 5 osztályuk van. Az osztályok és a tanítók száma ma: 15-15, vagyis 50%-kal emelkedett az indulástól.

Szakképzettség szempontjából az 1-5 évfolyamokban összesen a

kilencéves iskolákkal együtt működik 32, ebből 27 képesített, azaz 84,3%, képesítetlen 5, ez 15,7%.

A felső tagozaton képesítés szerint: a 41 pedagógus közül 26-nak van meg a képesítése, ez százalékban 63,4%, képesítetlen 15, ez százalékban 36,6%.

A galántai járásból teljesen szervezett iskolából háromból kaptam vissza a kérdőívet: Mostové /Hidaskürt/, Horné Saliby /Felsőszeli/ és Tesedikovo /Pered/. Ezen három iskolában a magyar tanítás 1949, ill. 1950-ben indult meg 13 osztályban, 519 gyermekkel és 13 pedagógussal. 1960/61-ben már 42 osztály, 1360 tanuló és 55 pedagógus működött. 1965/66-ban 53 osztály, 1469 tanuló és 67 pedagógus volt. Az indulástól százalékban az osztály-létszám növekedett 307%-kal, a tanulók létszáma pedig 183%-kal, a pedagógusok száma 416 %-kal növekedett.

Kisiskolák /1-5 évfolyamosak/ egyedül egy iskolából kaptam vissza a kérdőívet, ez pedig Alsószeli. Itt 1949-ben indult meg a tanítás 3 osztályban, 120 gyermekkel és 3 tanítóval. 1960/61-ben már 5 osztály volt 147 tanulóval és 5 tanítóval. 1965/66-ban 5 osztály, 129 tanuló és 5 tanító volt. 1964-ben mindegyik tanító képesített volt, most pillanatnyilag csak ketten vannak teljes képesítésűek, ez százalékban 40%, képesítetlen 3, ez százalékban 60%.

A losonci járásból öt teljesen szervezett kilencéves iskolából kaptam vissza a kérdőívet: Radzovce, Vinica, Fülek, Ipolybalog és Velké Dravce. E helyeken a magyar tanítás 1949 és 1950-ben

indult, 23 osztállyal, 798 tanulóval és 27 pedagógussal. 1960/61-ben már 57 osztály volt, 1890 tanuló és 72 pedagógus. 1965/66-ban 76 osztály, 2247 tanuló és 115 pedagógus. Itt is szép fejlődés észlelhető. Induláskor 23 osztály, 1965/66-ban 76, ez százalékban 230%-os emelkedés, tanulók létszámának százalékos emelkedése 182%-os gyarapodás, a pedagógusok létszámának százalékos emelkedése 325%-os.

A losonci járás kisiskoláiból visszakaptam 19 iskolától. Ezen iskolákban a magyar tanítás 1949, és 1950-ban indult. Az induláskor 27 osztály volt, 947 tanuló, 27 tanító. 1960/61-ben 31 osztály, 935 tanuló és 31 tanító működött, 1965/66-ban az osztály létszáma változatlan 31, de a tanulók létszáma kissé csökken: 831, szintén azért, hogy itt is az 5. esek, sőt néhol még a 4. esek is a körzeti iskolákba járnak. E járásban az emelkedés legkisebb, ez azért van, mert itt egyszerre megindultak a magyar iskolák mindenütt, ahol erre az alap megvolt.

Szakképzettség szempontjából az 1-5. évfolyamokban, beleértve az öt teljesen szervezett kilencéves iskolát is, e 24 iskolában tanít összesen az 1-5 évfolyamokban 64 tanító, ebből képesítése van 62-nek, ez százalékban 96,8%, képesítés nélkül 2, ez százalékban 3,2%.

A felső tagozaton képesítés szerint az öt iskolában működik: 82 pedagógus, ebből 57-nek van képesítése, ez százalékban 69,5% 25 pedagógusnak nincs meg a megfelelő képesítése, ez százalékban 30,4%.

A bratislavai vidékről csak egy kilencéves iskolából kaptam

vissza a kérdőívet és három kisiskolából. A teljes szervezettségű kilencéves iskola a szenci, itt 1950-ben indult meg a magyar tanítás 3 osztályban, 118 tanulóval és 3 pedagógussal, 1960/61-ben már 21 osztály volt, 637 tanuló és 32 pedagógus, 1965/66-ban 24 osztály volt, 711 tanulóval és 37 pedagógussal. A fejlődés itt is szépen mutatkozik. Az osztályok százalékos növekedése 700%-os, a tanulók növekedése százalékban 502%-os, a tanítók növekedése 1133%-os.

Kisiskolák /1-5 évfolyamosok/ három küldte vissza a kérdőíveket, e három iskolában 1950-ben indult meg a tanítás a 4 osztályban, 138 tanulóval és 4 tanítóval. 1960/61-ben már 6 osztály volt, 146 tanuló és 6 tanító, de a körzeti iskolák bevezetésével itt is 1965/66-ban már csökkent az osztályok száma: 5 lett és a tanulók száma pedig 116-ra csökkent, a tanítók létszáma: 5.

Szakképzettség szempontjából az 1-5 évfolyamban a 4 iskolában működik összesen 15 tanító, ebből 14 teljesen képesített, ez százalékban 94,4%, nem képesített 1, ez százalékban 6,6%.

Felső tagozaton képesítés szerint a szenci Kilencéves Iskolában tanít összesen 6-9. évfolyamokban 27 pedagógus, ebből 18-nak van képesítése, ez százalékban 66,6%, képesítés nélkül 9%, ez 33,3%.

A lévai járásból 7 teljesen szervezett kilencéves alapiskola visszaküldte a kérdőívet. Ezeken a helyeken a magyar tanítás 1949-ben és 1950-ben indult meg 15 osztállyal, 554 gyermekkel és 15 tanítóval. 1960/61-ben már 89 osztály, 2451 tanuló és 120

pedagógus működik. 1965/66-ban 98 osztály, 2739 tanuló és 146 pedagógus működik ezekben az iskolákban.

Százalékban az osztályok növekedése: 553%, a tanulók növekedése pedig 394%-os, a pedagógusok növekedése pedig 873%-os. Itt is nagyon szép fejlődés mutatható ki.

A rimaszombati járásból csak egy teljesen szervezett kilenc-éves iskola küldte vissza a kérdőívet, mégpedig: a safarikovoi /tornaaljai/. Ez az iskola eléggé különös, ti. itt egy igazgatás alatt van az általános középiskola is, ezt azért jegyzem meg, mert az ő kimutatásukban szerepelnek a középiskolai tanulók adatai is. Itt a tanítást 1950-ben kezdték meg 4 osztállyal, 64 tanulóval és 4 pedagógussal. 1960/61-ben már 24 osztály, 680 tanuló és 32 pedagógus működik, ebben a gimnáziumi tanárok is benne vannak. 1965/66-ban 32 osztály, 929 tanuló és 49 pedagógus működik. A következő megosztásban 1-5. évfolyamon 11 tanító tanít, 6-9.-en 28-an és a középiskolában 10-en.

Kisiskolák /1-5/ a rimaszombati járásból. 15 kisiskola küldte vissza a kérdőívet. Ezekben a községekben a tanítás magyarul 1949-ben és 1950-ben indult meg, mégpedig 17 osztályban, 639 tanulóval, 17 tanítóval. 1960/61-ben 23 osztály volt, 627 tanulóval és 23 tanítóval. 1965/66-ban már 26 osztály a tanulók létszáma 618, tehát 21-el kevesebb, mint az induláskor, de ez is csak látszatra, mivel itt is megindultak a körzeti iskolák 1965/66-ban. A tanítók létszáma 26, ebből 24-nek van képesítése, ez százalékban 92,3%, képesítetlen 2, ez százalékban 7,7%.

A felső tagozaton képesítés szerint 6-9. évfolyamban. Az egy

teljesen szervezett iskolában, amelyről beküldték a kérdőívet Safarikovo /Tornaalja/, 28 pedagógus tanít a 6-9 évfolyamban, ebből 20 képesített, ez százalékban 71,4%, képesítetlen 8, ez százalékban 28,6%.

Az érsekújvári járásból minden magyar iskolát /alapiskolát/ elemeztem, ez volt összesen 38, továbbá egész Szlovákiából pedig 90 iskolát, ahonnan a kérdőíveket visszakaptam. Ebből is láthatjuk a nagy fejlődést.

Nemcsak az iskolák fejlődtek számszerint, ill. osztályok szerint, hanem rengeteg új iskolát is épített államunk. Az újvárájárásban a következő községekben tanítanak új épületekben a magyar iskolákban: Strekov /Kürt/, Dubnik /Csuz/, Zemné /Szimő/, Dvory nad /Zitavou/Údvard/, Kamenin /Kéménd/, Gbelce /Köböl-
kut/, Svodík /Szőgyén/ és Milánovce /Nagykéren/.

Sajnos a legnagyobb magyar járásból, Dunaszerdahelyről nem kaptam vissza a kérdőíveket, pedig oda többször utaztam is és mindig ígéretet kaptam, de teljesítést nem.

A Pedagógiai Kutató Intézet névsor szerinti kimutatása alapján:

- 1./ Bratislava és vidékén van: 5 teljesen szervezett magyar kilencéves alapiskola, ezen kívül kisiskola van 10.
- 2./ Dunaszerdahelyi járásban teljesen szervezett kilencéves iskola magyar nyelvű van: 23. Ezen kívül kisiskola van 55. Ez a legnagyobb járás a magyar nemzetiségű lakosság szempontjából.
- 3./ Galántai járásban teljesen szervezett magyar nyelvű kilencéves iskola van 16. Ezen kívül kisiskola van 17.
- 4./ A komáromi járásban teljesen szervezett kilencéves magyar

tanítási nyelvű iskola van 26. Ezen kívül kisiskola: 31.

5./ A lévai járásban teljesen szervezett kilencéves magyar tanítási nyelvű iskola van 12. Ezen kívül kisiskola van 47.

6./ Nyitrai járásban teljesen szervezett kilencéves magyar tanítás nyelvű iskola van 8. Kisiskola van 12.

7./ Érsekújvári járásban teljesen szervezett 15, kisiskola 23.

8./ Losonci járásban teljesen szervezett kilencéves magyar iskola 10. Kisiskola: 41.

9./ Rimaszombati járásban teljesen szervezett kilencéves iskola magyar tanítási nyelvű 12, kisiskola 64.

10./ Kassai járásban teljesen szervezett kilencéves iskola magyar van 6, kisiskola 24.

11./ Rozsnyói járásban teljesen szervezett magyar kilencéves iskola van 4, kisiskola 32.

12./ Terebesi járásban teljesen szervezett magyar kilencéves iskola van 13, kisiskola 41.

k3./ Nagymihályi járásban /Michalovce/. E járás nagy többségben szlovák nemzetiségű, csupán három kis faluban laknak magyar nemzetiségű polgárok és itt is van kisiskola 3.

Összesen Szlovákiában van teljesen szervezett kilencéves magyar tanítási nyelvű iskola 150,

kisiskola pedig 396

összesen 546 alapiskola van.

Az itt felsorolt konkrét adatok, statisztikai számok minden magyar szülőt meggyőznek arról, hogy gyermekeinek a boldogulása megvan akkor is, ha magyar tanítási nyelvű iskolákban szerzik meg az alapismereteket. Itt feltétlenül kell hivatkoznom Komensky Ámos Jánosra, a kiáló cseh pedagógusra, aki nyomatékosan hangsúlyozta, hogy igazi tudást csak anyanyelven lehet szerezni. Egy biztos, hogy a magyar pedagógusoknak is tisztában kell lenniük azzal a ténnyel, hogy minél lelkiismeretesebben tanítsanak, továbbá a szlovák szakosoknak különösen figyelemmel kell kísérni azt a tényt, hogy az alapiskolákban tanítványaikat minél tökéletesebben tanítsák meg a szlovák nyelvre. A szlovák nyelv tökéletes tudása biztosíthatja a magyar tannyelvű iskolák jövő kibontakozását és fejlődését.

Nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy a magyar nyelvet tanító szakosoknak is tökéletes munkát kell végezni, mert az anyanyelv nyelvtanának tökéletes elsajátítása adhatja meg csak az alapot a többi nyelvhez.

A természettudományokat tanító pedagógusoknak nem szabad arról megfeledkezni, hogy ma már nem elég, amit a főiskolán elsajátítottak, hanem állandóan bővíteni kell a tudásukat, de ez vonatkozik a többi szakosra is. Csak olyan pedagógusoké ma a jövő, akik állandóan képezik magukat. Ma megállni nem lehet egy percre sem, aza a szakember, aki csak egy hétig nem foglalkozik az újabb szakdolgozattal, az már maga észreveszi a lemaradást, ha több hónapon keresztül nem foglalkozik az újabb dolgokkal, akkor a tanítványai előtt is nyilvánvaló lesz a lemaradás.

A jövő fejlődése érdekében fontos lenne, hogy az igazgatók a lehetőség szerint a szakosokkal a szakjukat taníttassák, ne pedig más tárgyat.

Az előzményekből kitűnik, hogy az 1-5. évfolyamokban a szakképesítés tekintetében elég jó a helyzet, a képesítetlenek száma minimális, némelyik járásban 5% alatt van, csak ritkán fordul elő 10% felett, azok, akik az 1-5. évfolyamokon működnek, legalább érettségijük van, sőt sok esetben óvónői képesítésük is.

Rosszabb a helyzet a felső tagozaton, ahol általában 30%-on felüli a képesítetlenek száma, de ezeknek is legtöbb esetben képesítésük van az 1-5. évfolyamra és nagy százalékban távúton tanulnak a nyitrai Pedagógiai Fakultáson.

Ha figyelembe vesszük, hogy milyen nehéz körülmények között és mélyről indult el a magyar tannyelvű tanítás 1949-ben, akkor meg kell állapítani, hogy óriási mérföldeket tett meg mind az osztályok, mind az iskolák gyarapításában, mind a tanulók létszámát, továbbá a szakkadereket illetően.

Ha már meg van az az alap, amelyre lehet építeni, csak lelkesedés kell a tanítóknak, pedagógusoknak, tanulóknak és szülők részéről. A Csehszlovák Kommunista Párt és a kormány minden támogatást igyekszik megadni, hogy az alapiskolák modern technikai segédeszközökkel is jól legyenek felszerelve, modern épületekben tanuljanak a magyarajkú gyermekek is, kapjamak biztos és szilárd alapot ahhoz, hogy a kiszélesedő szakiskolákban, általános középiskolákban tudásukat még jobban kimélyítve érettségi után folytathassák tanulmányaikat a főiskolákon és az e-

gyetemeken, hogy minél jobban szélesedjék ki a magyar nemzetiségi főiskolát, egyetemet végzők kerete és érje el azt a számarányt, amennyit a lakosság számaránya megkövetel. Ez kormányunknak, pártunknak és az itteni magyar lakosságnak is érdeke.

IV.

A MAGYAR TANNYELVŰ KÖZÉPISKOLÁK FEJLŐDÉSE ÉS JELENLEGI

HELYZETE

Az 1948-as februári események után még többféle akadályt kellett legyőzni ahhoz, hogy megnyíljanak a magyar tannyelvű középiskolák. A magyar tannyelvű iskolák megnyitásakor sok hiányosság mutatkozott, elsősorban kevés volt a megfelelő képesítéssel rendelkező tanár, azonkívül tankönyv, - tanterem, segédeszközök hiánya gátolta az eredményes munkát.

Szlovákiában az első magyar tannyelvű gimnázium Komáromban nyílt meg az 1950/51-es tanévben.

Az első köztársaságban mindössze 7 magyar tannyelvű gimnázium volt, ma már 22 magyar tannyelvű általános középiskola működik. Jóleső érzés nyugtázni a több mint 200%-os emelkedést, de sajnos minőségi hiány mutatkozik. Ez abból származik, hogy a kevés osztállyal rendelkező középiskolák nem tudják nyújtani a megkívánt tudásszintet, mivel nincs minden tantárgy részére képesített szaktanár. A másik visszahúzó tény a tanteremhiány, ami lehetetlenné teszi a szlovák és az orosz nyelv csoportokban való tanítását. Márpedig a szlovák nyelv minél tökéletesebb elsajátítása a tanulók főiskolai továbbtanulásának az alapja. Hiányosság mutatkozik még a segédeszközökben is. Biztató jelenség, hogy a felső szervek ezen igyekeznek javítani: "Szlovák Nemzeti Tanács elnökségének 1960. október 20-i és a bratislavai KNB 1964. III. 5.-i határozata értelmében rendkívüli finanszírozású dotációban részesülnek a magyar tannyelvű középiskolák, hogy a tanítás

modernizálását audiovizuális és egyéb segédeszközökkel is előmozdíthassák." ⁶³.

A társadalmi változások az iskolarendszer formai és tartalmi átalakulását hozták.

Az első köztársaság idején a gimnázium nagyobb részben a vezető rétegek gyermekeinek nyújtott humán jellegű általános műveltséget, a mai általános középiskola már a dolgozó nép gyermekeinek ad politechnikai jellegű általános és szakműveltséget.

A nyolcéves gimnázium felső évfolyamait 5-8, 1953-ban a tizenegyéves, majd tizenkétéves iskolák három legfelsőbb osztálya és jelenleg pedig 1961-től az általános középiskola három osztálya váltotta fel.

Az általános középiskolákat két-, illetve három nagy csoportba oszthatjuk:

a./ Önálló igazgatósággal rendelkező, önálló gazdasági vezetés alatt lévő középiskolák.

b./ Közös igazgatóság alá tartozó szlovák és magyar tannyelvű középiskolák.

c./ A kilencéves iskolával egy igazgatóság alatt működő középiskola, mivel az általános középiskolai tagozaton nincs meg az önálló iskola kialakításához szükséges osztálylétszám.

Amikor megindultak a magyar tannyelvű középiskolák, majd nem kizárólag a főiskolákra készítették elő tanítványaikat. Majd a termelés alapjainak bevezetésével a tanulókat szak-

munkás alapismeretekkel és képesítéssel is ellátták, így ha nem folytathatták tanulmányaikat a főiskolán, akkor az érettségi után bekapcsolódtak a gyakorlati életbe. Az utóbbi években már megint többen jelentkeznek a végzett növendékek a főiskolákra, de sajnos még most is messze vagyunk attól az aránytól, amennyit a magyarság számaránya megkívánna.

A magyar tannyelvű általános középiskola ó r a t e r v e

/1966. február 3-án kelt 5089/66-II/1. sz. rendelet hagyta jóvá/

Tantárgyak	Természettudományi tagozat				Humán tagozat			
	I.	II.	III.	Össz.	I.	II.	III.	Összesen
Magyar nyelv és irodalom	3	3	3	9	4	4	4	12
Szlovák nyelv és irodalom	5	4	4	13	4	4	5	13
Orosz nyelv	2	2	2	6	3	3	2	8
További élő nyelv	-	-	-	-	3	3	2	8
Társadalmi ismeretek a ⁺	-	2	2	4	-	2	2	4
Történelem	2	2	2	6	2	2	3	7
Földrajz	2	2	1	5	3	2	2	7
Matematika	5	5	5	15	4	4	4	12
Ábrázoló geometria	-	2	2	4	-	-	-	-
Fizika b ⁺	4/1	4/1	5/1	13/3	3	3	4	10
Kémia c ⁺	4/1	3/1	2/1	9/3	3	2	2	7
Biológia és geológia d ⁺	3/1	3/1	4/1	10/3	2	3	3	8

Tantárgyak	Term.tud.tag.				Humán tagozat			
	I.	II.	III	Össz.	I.	II.	III.	Össz.
A termelés alapjai	3	-	-	3	3	-	-	3
Testnevelés	3	3	3	9	3	3	3	9
Választható tantárgy	-	2	2	4	-	2	2	4
<u>Összesen:</u>	36	37	37	110	36	37	37	110
Nem kötelező tantárgyak	2	2	2	6	2	2	2	6
<u>Választható tantárgyak</u>	<u>Nem kötelező tantárgyak</u>			<u>Választható tantárgyak</u>	<u>Nem kötelező tantárgyak</u>			
További élő nyelv	Társalgás élő nyelven			Latin nyelv	Társalgás élő nyelven			
Latin nyelv	Zenei nevelés			Képzőművészeti nevelés	Zenei nev.			
Képzőművészeti nevelés	Sportjátékok			Ábrázoló geometria	Sportjátékok			
Technikai rajz								

Megjegyzés:

- a⁺ ide tartozik: pszichológia, marxizmus-leninizmus alapjai, logika és alkotmányi ismeretek
- b⁺ jelzés annyit jelent, hogy az ide sorolt tantárgyakból a
- c⁺
- d⁺ zárójelben lévő óraszámok gyakorlati órák, amelyek benne vannak az előtte lévő órában, csak itt az osztályt két csoportban tanítják.

Feltétlenül szükséges volna a korszerű általános műveltség fogalmát tisztázni és ennek megfelelően a helyes selektálást minden egyes tantárgyban elvégezni. Az iskolának az élettel való szoros kapcsolata, az elmélet és a gyakorlat megbonthatatlan egyége, valamint a tantárgyak helyes összhangja

elengedhetetlen.

A középiskolai tantárgyak között az óraterv alapján a következő arány mutatkozik a három irányzatú általános középiskolában.

Az 1966. február 3-án kelt 5089/66-II/1. sz. rendelettel az Iskola- és Művelődésügyi Minisztérium a matematika-fizikai, biológiai-kémiai irányzatot: természettudományi tagozatnak említi.

<u>I r á n y z a t :</u>	<u>általános</u>	<u>mat.-fizikai</u>	<u>biológiai-kém.</u>
Társadalomtudományok	39,46%	35,14%	37,03%
Természettudományok	40,36%	49,94%	43,53%
Készségfejlesztő tan- tárgyak, gyakorlati tárgyak	20,18%	14,92%	19,44%
<u>Összesen:</u>	100.00%	100.00%	100.00%

A volt tizenkétéves iskola túlbecsülte a politechnikai nevelés értékét és megfélekedezett arról, hogy tulajdonképpen az általános középiskolának fő feladata, hogy főiskolákra, egyetemekre készítse elő tanulóit.

Az általános középiskolákban nem szerencsés jelenség, hogy a tanulók nagy többsége leány. Gátolja továbbá az általános középiskolák munkáját az is, hogy sajnos a kilencéves iskolákról -kevés kivétellel- nem a legjobb tanulókat irányítják ide. A legjobb tanulók a különböző szakiskolákon folytatják tanulmányaikat, mivel azok, akik ezen iskolák befejezése után nem akarnak tovább tanulni, képzettségüknek

megfelelően jól elhelyezkedhetnek.

Pár évvel ezelőtt az általános középiskolákban is bevezették a felvételi vizsgákat, ezzel a tanulók alaposabb, cél tudatosabb kiválasztását lehet biztosítani. A szocialista hazafiság és a proletár nemzetköziség gondolatát mélyítik el a tanulók tudatában a humán tantárgyak óráin. Fontos, hogy a tanuló ifjúság az itt élő nemzetekkel és nemzetiségekkel szoros barátságban éljen. Öröndetes jelenség, hogy a tanulók szlovák nyelvtudása fokozatosan javul, és így mind a főiskolákon, mind pedig az életben megállják a helyüket. Ennek érdekében fontos, hogy a felettes hatóságok is mindent megtegyenek, hogy a magyar tannyelvű általános középiskolák tanulói a szlovák nyelvet a modern nyelvi segédeszközök, módszertani szakkönyvek, szaktantermek rendelkezésre bocsátásával minél jobban elsajátíthassák.

"Sokan a szlovák és magyar tannyelvű iskolák összevonásában látták azt a "csodálatos" eszközt, amely varázsütésre megoldja a kevés osztálylétszámú kis középiskola szakoktatásának, de a szlovák nyelv tanításának is a problémáját. Románia és a Szovjetunió indultak el először ezen az úton, s mi ezt az eljárást eléggé szolgai módon lemásoltuk. Egy-két esettől eltekintve az összevonás nem hozta meg a kívánt eredményt. Hiszen az iskolai munkában nyugodt légkörre, kölcsönös bizalomra van szükség, mert ez nyújthatja a pedagógiai munkához szükséges lelkesedést."⁶⁴

Volt idő, amikor a termelés alapjait heti 9-10 órában is tanították az általános középiskolákban /1959-1960/. Majd

redukálták 4 órai gyakorlatra és 2 órás elméleti részre s a 3. évfolyamban a 2. félévtől e tantárgy tanítása megszűnt. A mostani legújabb tanterv szerint -amelyet előbb már említettem- és leírtam-, a termelés alapjait csak az I. osztályban tanítják és csak heti 3 órában.

A magyar tannyelvű általános középiskolák fejlődése.

A 22 általános középiskola a következőképpen épült ki: 1950/51-ben három magyar tannyelvű középiskola nyitotta meg kapuit. Közülük a legerősebb volt a komáromi. /Sajnos Komáromból nem kaptam vissza a kérdőívet./

Az 1953/54-es tanévben már 7 magyar tannyelvű általános középiskola működött. Az 1954/55. tanévben már kilenc, majd 1956/57-ben egyszerre újabb három magyar tannyelvű középiskolával bővül az általános középiskolák hálózata. Az ezt követő tanévben, 1957/58-ban már 15 a magyar általános középiskolák száma. A következő iskolai év megint hárommal növeli az általános középiskolák számát. Az 1959/60-ban eggyel növekszik: 19, majd 1960/61-ben kettővel, így 21 lesz a magyar általános középiskolák száma. A 22. magyar tannyelvű középiskolát 1963/64-ben Nyitrán nyitják meg az egyik szlovák középiskola mellett.

A 22. általános magyar középiskola közül csak kilenc küldte vissza a kérdőívet. Mivel a köztük szereplő safariko-voi /tornaaljai/ a már ismertetett kilencéves iskola keretében működik, a következőkben 8 magyar tannyelvű általános

középiskola elemzését láthatjuk. Ezek vagy önálló, vagy közös igazgatásuak.

A./ Önálló igazgatású általános középiskolák.

1./ Dunaszerdahelyi Általános Középiskola. 1953/54.

tanévben nyitotta meg a kapuit, mint Tizenegyéves Középiskola 16 osztállyal, 685 tanulóval, 20 pedagógussal, ebben benne van az 1-5. és a 6-8. évfolyam is. 1955/56-ban 17 osztály, 648 tanuló és 24 pedagógus volt. 1960/61-ben 22 osztálya, 708 tanulója és 31 pedagógusa volt az iskolának.

Az 1963/64-es tanévben válik külön a felső tagozat az Általános Középiskola 1-2 és 3. osztály, ekkor már mindegyik osztályból három-három van, sőt egy-egy esti tagozatos osztály is működik, tehát összesen 12 osztály /9 nappali és 3 esti/, 275 tanulóval és 18 tanárral. 1965/66-ban 11 nappali osztály van, 319 tanulóval és 18 tanárral. Ebből is láthatjuk, hogy a fejlődés ezen az iskolán jó.

2./ Samorin /Somorja/. Az iskola csak 1965/66-ban lett önálló, addig mint Tizenegyéves Iskola együtt működött a Kilencéves Iskolával. 1965. szeptember 1-ével önálló lett, 6 nyilvános magyar tannyelvű osztállyal, azaz két-két párhuzamos osztállyal és még 2 esti osztállyal. 1965/66-ban 6 nyilvános és 2 esti osztály volt, a tanulók létszáma 188 nyilvános és 22 az esti és 13 tanár. Az iskola fejlődőképes, a mostani tanévben

is emelkedett.

3./ Sahy /Ipolyság/. 1954. szeptember 1-vel kezdődött itt az általános középiskola, mint Tizenegyéves Iskola, akkor 5 osztállyal, beleszámítva az esti tagozatot is, 153 tanulóval és 9 pedagógussal. 1955/56-ban 6 osztály, 168 tanuló és 11 pedagógus. 1960/61-ben hirtelen csökkent az osztályok, a tanulók és a pedagógusok száma: 3 osztály volt, 101 tanulóval és csak 6 pedagógussal. 1961/62-től lett Általános Középiskola: 3 osztály, 96 tanuló és 6 pedagógus. Ettől az időponttól rohamosan megindul a fejlődés. 1962/63-ban 4 osztály, 145 tanuló és 7 pedagógus, 1963/64-ben 5 osztály, 166 tanuló és 9 pedagógus. 1964/65-ben 6 osztály, 204 tanuló és 10 tanár. - 1965/66-ban már 7 osztály, 213 tanuló és 11 tanár. Ezek az adatok szép fejlődést mutatnak.

4./ Filakovo /Fülel/-. Itt a középiskola már 1951. szeptember 1-én megnyílt mint gimnázium 1 osztállyal, 45 tanulóval és 3 pedagógussal. A fejlődés itt is szépen kimutatható. 1952/53-ban már 2 osztály, 80 tanuló és 4 pedagógus volt. - 1953/54-ban hirtelen ugrás észlelhető, az osztálylétszám 100%-kal, a pedagógusok száma is 100%-kal emelkedett: 4 osztály, 8 pedagógus, a tanulók létszáma 140. 1954/55-ben 5 osztály, 160 tanuló és 10 pedagógus. 1955/56-ban 6 osztály, 190 tanuló és 11 pedagógus van az iskolában. 1956/57-ben az osztályok létszámában és a tanárok létszámában nincs változás, csak a tanulók létszáma csökkent öttel, 185 lett. Érdekes megjegyezni, hogy a következő években a tanulók létszáma általában csökken. 1957/58-ban 6 osztály, 165 tanuló és 11 tanár. 1958/59-ben csökken az

osztályok létszáma 5-re, a tanulóké 166, a tanárok száma változatlan 11. A következő évben még nagyobb csökkenés észlelhető. 1959/60-ban csak 4 osztály van, 130 tanulóval, de a tanárok száma maradt 11. 1960/61-ben maradt a 4 osztály, a tanulók létszáma is maradt 130, a tanárok száma változatlan. A következő tanévben további csökkenés észlelhető. 1961/62-ben 3 osztály, 98 tanuló és a tanárok létszáma maradt 11. Ez volt a mélypont ennek az iskolának az életében, ettől kezdve újra fejlődés tapasztalható 1962/63-ban 4 osztály, 150 tanuló, a pedagógusok száma 11. 1963/64-ben már 5 osztály működik 180 tanulóval és 12 tanárral, 1964/65-ben 6 osztály 200 tanulóval és 12 tanárral. 1965/66-ban már 7 osztály volt 230 tanulóval és 16 tanárral. Itt is megindult az egészséges fejlődés és rövidesen itt is eléri az osztályonkénti 3-3 osztályt.

B./ Közös igazgatású általános középiskolák.

1./ Nové Zámky /Érsekújvár/. 1952/53-ban indult meg a magyar tannyelvű általános középiskola, mint gimnázium egy magyar első osztállyal a szlovák gimnáziummal együtt, majd 1953/54-ben mint önálló Tizenegyéves Iskola 2 kilencedik és egy tizedik osztállyal; a pedagógusok száma 5, a tanulók létszáma 99. 1954/55-ben már két kilencedik, 2 tizedik és egy tizenegyedik osztály működik, azonkívül 3 esti osztály 8 tanárral. 1955/56-ban már 2-2 osztály van az általános közép-

iskolai tagozaton, esti osztály 3.- Általában az esti tagozaton a három osztálynak a létszáma 48-65 között ingadozik. Ezek az esti tagozatos osztályok pedagógiai irányúak voltak. Itt megszerezték a képesítést az 1-5. évfolyamokra. A nyilvános tanulók létszáma 180-215 között ingadozott a 6 osztályban. Majd a következő évben az esti tagozaton 3-5 osztály volt, egy pedagógiai irányzatú és egy általános irányzatú tagozat, majd 1958-ban érettségiztek utoljára a pedagógiai képesítést szerző esti tagozatosok, és utána csak általános irányú esti tagozat működött. A tanárok száma közben 10-11-re emelkedett.

1961/62-ben megszűnt az önálló magyar tizenegy-, ill. 1958/59-től tizenkétéves iskola és mint általános középiskola egyesült a szlovák nyelvű középiskolával. Ettől az időtől közös igazgatás alatt dolgoznak, az igazgató a szlovák tagozatról van, az igazgatóhelyettes pedig a magyarról. 1961/62-ben 4 általános középiskolai osztály volt, ezt a látszat-csökkenést az a körülmény okozta, hogy az iskola 1958/59-től tizenkétéves lett és így éppen ezen átmeneti időben nem volt érettségiző osztály. Ezenkívül volt 3 esti osztály. A tanulók létszáma 116+39 esti, tanárok létszáma 9-re csökkent. 1962/63-ban már 6 osztály + 2 esti működött, 176 tanulóval + 26 esti és 9 tanár. 1963/64-ben 6 osztály + 2 esti, 196 tanulóval + 31 esti és 10 tanárral. 1964/65-ben 6 osztály + 1 esti, 201 tanulóval + 13 esti és 10 tanár. 1965/66-ban 6 osztály + 1 esti, 199 tanuló + 11 esti és 10 tanár. Úgy tűnik, hogy ennek az iskolának a fejlődésében jelenleg stagnálás van.

2./ Sturovo /Párkány/. 1953-ban 3 osztállyal, 102 tanulóval és 6 pedagógussal kezdődött meg itt a középiskolai tanítás. 1954/55-ben, 4 osztály 143 tanuló s 8 pedagógus volt. 1955/56-ban 6 osztály, 217 tanuló és 9 pedagógus. 1956/57-ben 6 osztály, 222 tanuló és 10 pedagógus van az iskolán. 1957/58-ban változás csak annyi, hogy a tanulók létszáma öttel kevesebb. 1958/59-ben szintén csak a tanulók létszámában van változás, itt 24-el kevesebb, mint az előző iskolai évben. - 1959/60-ban már az osztályok száma is csökkent: 5 lett és a tanulók létszáma tovább csökkent: 160 lett és a tanárok száma is eggyel kevesebb, 9 lett. 1960/61-ben az osztályok létszáma már csak 4, a tanulók létszáma 142, a tanárok létszáma szintén kevesebb: 8. 1961/62-ben már csak 3 osztályuk van, 134 tanulóval és 6 tanárral. Itt is ez a mélypont, ettől kezdve a fejlődés felfelé ível. 1962/63-ban már 4 osztály, 167 tanuló, a tanárok létszáma változatlan: 6, 1963/64-ben újabb emelkedés észlelhető 5 osztály, 200 tanuló, de a tanárok létszáma nem emelkedett, maradt 6, ezért, mivel 1961-től ez az iskola is közös igazgatás alatt van és így egy-két tanár mind a két tagozaton: mind a szlovák, mind pedig a magyaron tanít. 1964/65-ben már 6 osztály van 213 tanulóval és 8 tanárral. 1965/66-ban a 6 osztály marad, a tanulók létszáma minimálisan csökkent, 193, a tanárok száma viszont eggyel emelkedett, 9.

3./ Hurbanovo /Ógyalla/. Ez azon középiskolákhoz tartozik, amelyek később nyíltak meg. 1958. szeptember 1-ével kezdődött itt a magyar tanítás. 1958/59-ben 1 osztály, 32

tanuló és 11 pedagógus működött, ti. ezek a pedagógusok az órájuk nagy részét a nyolcéves iskolán tartották, ill. ez az iskola akkor lett Tizenegyéves Iskola és megindult a 9. évfolyam. 1959/60-ban már 2 osztály volt, egy kilencedik és egy tizedik, 69 tanulóval és 9 pedagógussal. 1960/61-ben már volt tizenegyedik osztály is, 90 tanuló és 10 pedagógus volt. 1961/62-ben itt is csökkenés mutatható ki, 2 osztály volt 60 tanulóval és 8 pedagógussal. 1962/63-ban maradt a 2 osztály, a tanulók létszáma öttel lett több, a pedagógusoké változatlan maradt. - 1963/64-ben az osztályok létszáma nem változott, csak a tanulók lettek többen, 78, a pedagógusok szintén maradtak. 1964/65-ben 3 osztály volt, 82 tanulóval és 8 tanárral. 1965/66-ban 4 osztály 119 tanulóval és 9 tanárral.

4./ Rimavská Sobota /Rimaszombat/. Itt 1957/58-ban indult meg az általános középiskolai tagozat egy osztállyal, 36 tanulóval és 5 pedagógussal, de ez az öt pedagógus tanított az általános iskola felső tagozatán is. 1958/59-ben 2 osztály, 70 tanuló, 6 pedagógus. 1959/60-ban 4 osztály, 110 tanuló és 6 pedagógusa volt az iskolának. 1960/61-ben megint csak 3 osztály lett, 71 tanulóval és 6 pedagógussal. Ettől az időtől változás csak a tanulók létszámában van egészen 1963/64-ig. A tanulók mintegy 28-cal gyarapodtak, egyéb változás nem volt. 1964/65-ben szintén 3 osztály, a tanulók létszáma növekedett: 119 és a tanároké is eggyel: 7 lett. 1965/66-ban minden maradt, csak a tanárok létszáma emelkedett 8-ra. Az intézet 1962 óta közös igazgatás alatt áll, a szlovák általános középiskolával.

A tanárok szakképzettsége az elemzett nyolc ált.középiskolában.

Szakképzettség szempontjából a dunaszerdahelyi Általános Középiskolában a következő a helyzet: középiskolai tanári képesítéssel rendelkeznek a 18 tanárból 11-en, egy közvetlen államvizsga előtt áll és 6-nak van képesítése a 6-9 évfolyamokra: Általános iskolai tanári képesítésük van. Ez %ban, képesített 61,1%, képesítetlen, ill. nincs középiskolai tanári oklevele 7-nek, 38,8%.

A somorjai Általános Középiskolában mind a 13 tanár középiskolai oklevéllel rendelkezik. Itt tehát 100%-os a képesítettség.

Az ipolysági Általános Középiskolában a 11 tanár közül 6-nak van középiskolai tanári oklevele, 4-nek általános iskolai tanári oklevele és 1 tanul tovább. Tehát képesített 54,5%, képesítetlen 45,4%.

A füleki Általános Középiskolában 16 tanár tanít, akik közül középiskolai tanári képesítése van 9-nek, /56,2%/ általános tanári képesítése van 7-nek /43,7%/, tehát ennyinek nincs meg a megfelelő képesítése, ebből 4-en az egyetemen távuton tanulnak tovább.

Az érsekújvári Általános Középiskolában közös igazgatású 10 tanár tanít, akik közül 9-nek középiskolai tanári képesítése van /90%/, és egynek ált.iskolai tanári képesítése, de tovább tanul /10%/.

A párkányi Általános Középiskolában /közös igazgatású/ kilenc tanár tanít, ezek közül 6-nak van középiskolai tanári képesítése, 66,6%, és 3-nak általános iskolai tanári képesítése

ez 33,3%.

Az ógyallai Általános Középiskola /közös igazgatású/. Itt kilenc tanár tanít, ezek közül középiskolai tanári képesítése van 4-nek, 44,4%, 5-nek ált.isk. tanári képesítése van 55,5%.

A rimaszombati Általános Középiskola /közös igazgatású/. Itt 8 tanár működik, ahol csak egy-egy magyar osztály van, vagyis összesen 3 osztály és így a tanárok az óraszámuk legnagyobb részét a kilencéves iskolában tanítják. Ennek tudható be az a jelenség, hogy itt egyetlen középiskolai oklevéllel bíró tanár sincs. Mindegyiknek az általános iskolai tanári oklevél van a birtokában, tehát itt a képesítetlenek 100%-ot tesznek ki.

A tanulók érettségi utáni sorsa az elemzett nyolc általános középiskolát tekintve:

1./ A dunaszerdahelyi Általános Középiskolából az érettségizettek 48%-a tovább tanul. Legtöbbször pedagógiai főiskolán, mérnökin, felépítményű iskolákon, ezek középiskolaszerű szakiskolák s itt a tanulmányi idő érettségi után 2 év: egészségügyi, tervezői, könyvelői, vegyészeti, óvónői szakokkal, továbbá tanulnak orvosi, filozófiai, természettudományi egyetemeken. Szép eredményeket érnek el a következő tantárgyak tanulásában: magyar nyelv, matematika, fizika, kémia, biológia és történelem. Jól felszerelt szaktermek vannak a fizika, kémia és biológia tanításához. A nyelvek oktatásánál hanglemezeket, -

magnetofonokat és diafilmeket is használnak. Különösen sok saját diafilmjük van, fizikából, biológiából, kémiából és történelemből.

2./ A somorjai Általános Középiskolából az érettségizettek közül általában 35-47% jelentkezik továbbtanulásra. Itt is legtöbben a pedagógiai főiskolára jelentkeznek, továbbá mérnökre, /különböző agro- és technikai mérnökre/, filozófiára, orvosira. A továbbtanulók egy jó része a felépítményi iskolákba jelentkezik. 1965/66-ban a két harmadik osztályban 56-an érettségiztek, ezek közül továbbtanulásra a következőképpen jelentkeztek: a nyitrai Pedagógiai Fakultásra 10-en, felvettek belőlük 6-ot, a Műszaki főiskolákra jelentkeztek 4-en, felvettek 3-at, a nyitrai mezőgazdasági főiskolára jelentkezett 3, felvettek 3-at, az Orvosi Egyetemre jelentkezett 1, akit fel is vettek; Filozófiai Fakultásra jelentkezett 5, és felvettek 3-at, tehát összesen 23-an jelentkeztek főiskolai tanulmányokra, ez százalékban a végzettek számához viszonyítva 41%, ebből felvettek 16-ot, ez a végzett növendékeknek 28,5%-a. - Felépítményi iskolába jelentkezett 14, ez a végzetteknek 25%-a, ebből felvettek 11-et, a felvettek százaléka a végzettekhez viszonyítva 19,6%. Tanoncviszonyba jelentkezett 6, felvették mind a 6-ot, ez százalékban az egészhez viszonyítva 10,7%. A végzett növendékek közül valamilyen formában továbbtanulásra: egyetem, főiskola, felépítményi és tanoncviszonyba jelentkezett a végzett tanulók közül 43 tanuló, ez százalékban a végzettekhez viszonyítva 76,7%, ebből felvettek összesen 33 tanulót, a végzettek

58,9%-a. Azok a tanulók, akik tovább szeretnének tanulni, ideiglenesen próbálnak elhelyezkedni az életben és a következő évben újra megkísérlik a bejutást a főiskolákra, vagy a felépítményekben, a többi pedig az élet különböző munkahelyein helyezkedik el. Látható, hogy ezek az iskolák is igyekeznek minél több végzett növendéket irányítani a továbbtanulásra. Ez helyes is, hiszen a magyarság még nem képviseli magát számarányának megfelelően a főiskolákon.

3./ Az ipolyási Általános Középiskolából az érettségizettek közül általában -fennállása óta- 37-41% jelentkezik továbbtanulásra. Itt is legtöbben a nyitrai Pedagógiai Fakultásra jelentkeznek, Mezőgazdasági Főiskolára, Technikai Főiskolára, Állatorvosi Főiskolára, Orvosira, Természettudományi Egyetemre, Közgazdasági Egyetemre, Katonaiskolára, Erdészeti Főiskolára, stb.- 1965/66-ban itt a két osztályban 60-an érettségiztek és ebből csak 26-an jelentkeztek főiskolákra, ez 43,3%, ebből felvettek 12-t, ez százalékban 20%. Itt is némi kis javulás mutatkozik.

4./ A füleki Általános Középiskolából az érettségizettek közül általában 25-50% jelentkezett továbbtanulásra. 1965/66-ban 70-en érettségiztek, ebből 38-an jelentkeztek továbbtanulásra, ez százalékban 54,3%, 20-at vettek fel, ez 28,5%.

Az iskola fennállása óta az itt feltüntetett szám már a diplomával rendelkezőket jelenti, akik az egyetemeket és főiskolákat már sikeresen elvégezték. Technikai Főiskolát 19, filozófiát 19, orvosit 16, a nyitrai Pedagógiai Fakultást 99,

és egyéb főiskolát 7, katonaiskolát 4, felépítményű szakközépiskolát 46. A fent említett számok már a fenti főiskolákon, ill. egyetemeken megszerzett diplomás végzős volt növendékeket jelentik. - Filozófián jelenleg 4, mérnökin 25, orvosin 9, a nyitrai Pedagógiai Főiskolán 37, felépítményű szakiskolákban 20-an tanulnak és egyéb tanulmányt végez 6. Ezen eredmények nagyon szépek, és csak tovább kell bővíteni a magyar főiskolával rendelkezők számát, ez pillanatnyilag kormányunk és pártunk célkitűzése is.

5./ Az érsekújvári Általános Középiskolából fennállása óta az érettségizettek 45-68%-a jelentkezik a továbbtanulásra. Innen is legtöbben a nyitrai Pedagógiai Fakultásra jelentkeznek, továbbá a filozófiára, mérnökre, orvosira, vegyésztire, gyógyszerészetre, stb., ezen kívül még jelentkeznek a különböző felépítményű szakiskolákra is. Ennek az iskolának a munkáját nagyban gátolja az a körülmény, hogy 1961/62-től -mióta közös igazgatású lett-, nincs külön épülete, három iskola van az épületben. 1965/66-ban itt a két magyar osztályban végzett összesen 62 tanuló. Ebből 31 jelentkezett a különböző főiskolákra, 50%, ebből felvettek 18-at, 29%. A jövőben még több gondot kell fordítania ennek az iskolának arra, hogy többen jelentkezzenek a főiskolákra.

6./ A párkányi Általános Középiskolából az érettségizettek 30-38%-a jelentkezett továbbtanulásra, az iskola fennállása óta. Sajnos 1965/66-ban ez a százalék süllyedt, 69-en

érettségiztek és ebből főiskolákra jelentkezett 24, 34,8%, s csak 9-et vettek fel belőlük. /13%/ A jövőben az iskola tantestületének azon kell fáradoznia, hogy e százalékot legalább a kétszeresére emelje.

7./ Az ógyallai Általános Középiskolából az érettségizettek közül -fennálása óta -1958/59- a következő főiskolákra és egyetemekre mentek tanulni.

a bratislavai Orvosi Fakultáson:	4,
" Természettudományi "	7,
" Filozófiai "	1,
" Jogi "	2,
" Technikai Főiskolán	8,
a zilinai Közlekedési Főiskolán	2,
a Zvoleni Erdészeti Főiskolán	1,
a nyitrai Mezőgazdasági Főiskolán	3,
a brnoi Orvosi Fakultáson	1,
Gyengeáramu Elektrotechnikai Főiskolán /Prágában/	1,
a prágai Orvosi Egészségügyi Fakultáson	2,
Kassai Állatorvosi Fakultásra	3,
Orvosi Fakultáson, Kassán	1,
prágai Teológián	2,
ELTE Jogtudományi Karán, Budapesten	1,
a gödöllői Agrártudományi Egyetemen	1,
a nyitrai Pedagógiai Fakultáson	20,
a presovi Pedagógiai "	1.

Ez összesen 61; elég szép eredmény, mert itt csak egy magyar osztály van. Ezen kívül még a különböző felépítményű szakiskolákban tanulnak ill. már elvégezték tanulmányaikat 21-en.

1965/66-ban itt érettségiztek 35-en, ebből 16-an jelentkeztek a különböző főiskolákra, 43,4%, sajnos csak 6-ot vettek fel, 17,1%.

8./ A rimaszombati Általános Középiskolából -fennállása óta- az érettségizettek közül az 1957/58-as tanévtől a következő főiskolákra és egyetemekre mentek tanulni:

technikai főiskolára	14,
pedagógiai "	24,
katonai "	2,
mezőgazdasági "	3,
közlekedési "	3,
Természettud. Fak.	5,
Orvosi Fak.	5,
egyéb főiskola:	4,
összesen:	60 tanuló.

Felépítményű szakiskolában végzett vagy odajár 18, itt végzett növendékek közül. Ezen kis iskolában 1957/58-tól egészen 1965/66-ig bezárólag összesen 191-en érettségiztek, ebből 60-an járnak, ill. végeztek a főiskolákon, ez százalékban a 191-hez 31,4%, felépítményű szakiskolákon 18, 9,4%; állásba mentek 113-an, 59,1%, - E százalékok világosan mutatják, hogy ezen az iskolán is -habár kis iskola- még nagyon sokat

kell a tantestületnek tennie azért, hogy a megfelelő irányítást elérjék a főiskolákra.

A 22 általános középiskolából nem elemzett 14-nek 1965/66-ban az alábbiak szerint alakult a végzettségi, továbbtanulási helyzete:

1./ A bratislavai Általános Középiskolából az érettségizettek közül 1965/66-ban 22-en jelentkeztek főiskolákra, 56,5%, 12-t vettek fel, 30,8%, végzett növendékek száma 39 volt.

2./ Calovói /Nagymegyeri/ Általános Középiskolában 1965/66-ban 60-an érettségiztek, ezek közül 11 jelentkezett a különböző főiskolákra, 17,3%, felvettek 11-et, 17,3%. Itt az eredmény nagyon jó, csak kevés a főiskolára jelentkezők létszáma. A továbbtanulás érdekében a nagymegyeri középiskolának még nagyon sokat kell tennie.

3./ Komárno /komáromi/ Általános Középiskolában 1965/66-ban 120-an érettségiztek, ebből 51-en jelentkeztek a különböző főiskolákra, 42,5%, ebből felvettek 31-et, 25,8%. - Itt meg kell jegyezni, hogy ez a legerősebb magyar tannyelvű Általános Középiskola Szlovéniaán, itt 3-4 párhuzamos osztály van.

4./ Senec /senci/ Általános Középiskolában 1965/66-ban 66-an érettségiztek, ebből 16-an jelentkeztek főiskolákra, 24,2%, ebből felvettek 14-et, 21,2%. Ez a felvételi arány is

jó, de még nem kielégítő. Itt két-két párhuzamos osztály van.

5./ A galántai Általános Középiskolában 1965/66-ban 91-en érettségiztek, ebből 43 jelentkezett főiskolai tanulmányokra /47,2%/, ebből 18-at vettek fel, 19,7%. A főiskolára jelentkezők számaránya tehát megfelelő volna, azonban a felvettek százaléka nagyon kicsi. Ez is nagy iskola, hiszen itt is három-három osztály van egy-egy évfolyamból.

6./ Levice /lévai/ Általános Középiskola /közös igazgatásu/. Ez a legkisebb létszámmal bíró magyar tannyelvű középiskola. Eredményei viszont nagyon jók. 1965/66-ban érettségizett itt 23 tanuló, ebből főiskolákra jelentkezett 16, 78,3%, felvettek 13-at, 56,1%. Ebben a városban az első Csehszlovák Köztársaságban több volt a magyar iskolába járó tanuló, mint most.

7. Zeliezovce /zselizi/ Általános Középiskolában 1965/66-ban 54-en érettségiztek, 28-an jelentkeztek főiskolákra, 51,8%, ebből 14-et vettek fel, 25,9%. Itt két-két osztály van mindegyik évfolyamból a középiskolán + esti tagozat. Önálló igazgatás alatt lévő iskola. Minden feltétel megvan ahhoz, hogy még jobb eredményeket érjen el ez az iskola, bár a tanárok képzése szempontjából még hiányok vannak. Ezt a hiányosságot azonban elég rövid időn belül fel lehet számolni.

8./ Nitra /nyitrai/ Általános Középiskolában /közös igazgatásu/. Ennek az iskolának az első párhuzamos magyar osztálya - s ezzel a 22. magyar tannyelvű ált. középiskola 1963/64-ben nyílt meg. Az első magyar érettségiző osztály tehát 1965/66-

ban került ki az iskolából. Létszámuk 31, ebből 19 jelentkezett főiskolára, 61,3%, de csak 4 /12,8%/ nyert felvételt. Gyenge eredmény, sokat kell tenni a felvettek arányszámának növelése érdekében.

9./ A safárikovoi /tornaaljai/ Általános Középiskolában 1965/66-ban 40-en érettségiztek, akik közül 20-an jelentkeztek főiskolára, 50%, és ebből 15-öt vettek fel, 37,5%. Ez jó közepes eredmény, pedig itt is csak egy-egy évfolyam van a középiskolai tagozaton.

10./ Roznavai /roznyói/ Általános Középiskolában 1965/66-ban 30-an érettségiztek, ebből 18-an főiskolára jelentkeztek. 60%, csak 8-at vettek fel, 26,6% , ez szintén a gyengébb eredményekhez tartozik. Ennek részben az a magyarázata, hogy kis középiskola, mivel csak egy-egy középiskolai osztályuk van.

11./ Kosicei /kassai/ Általános Középiskolában 1965/66-ban 35-en érettségiztek, ebből 23-an jelentkeztek főiskolára, 65,7%, 12-öt vettek fel, 34,3%, ez közepes eredmény. Itt az első Köztársaság alatt a magyar középiskola erősebb volt és nagyobb létszámú. Most egy erős magyar tannyelvű ipari szakiskola működik 4-3 párhuzamos osztállyal.

12./ Královsky Chlmec-i /királyhelmecei/ Általános Középiskolában 1965/66-ban 63-an érettségiztek, ebből 26-an jelentkeztek főiskolára, 41,2%, 16-ot felvettek, 25,4%. Az iskola évfolyamainak 2-2 magyar osztályát tekintve jó közepes ez az arányszám.

13./ Moldavai /szepesi/ Általános Középiskolában 1965/66-

ban 36 diák érettségizett, 19-en jelentkeztek főiskolákra, 51,1%, csak 6-ot vettek fel, 13,9%, gyenge eredmény. Itt is csak egy osztály van évfolyamonként. Sokat kell itt is még dolgozni, hogy elérjék a kívánt eredményt.

14./ Velké Kapusany /Nagykaposi/ Általános Középis-
kolában 1965/66-ban 31-en érettségiztek, ebből 9-en jelentkeztek
a főiskolákra /29%, ebből felvettek 3-at, 9,6%. Ez a leggyen-
gebb eredmény a 22 Általános Középiskola között.

Ha a 22 magyar tannyelvű Általános Középiskolát abból a szem-
pontból nézzük, hogy melyikből jelentkezett legtöbb tanuló
főiskolára, a rangsor a következőképpen alakul:

	<u>J e l e n t k e z e t t e k</u>	<u>F e l v e t t e k</u>
lévai	78,3%	56,1%
rimaszombati	71,8%	36,8%
kassai	65,7%	34,3%
nyitrai	61,3%	12,8%
rozsnyói	60.-%	26,6%
bratislavai	56,5%	30,8%
füleki	54,3%	28,5%
zselizi	51,8%	25,9%
szepsi	51,1%	13,9%
érsekújvári	50%	29%
tornaaljai	50%	37,5%
galántai	47,2%	
ipolysági	43,3%	
calovoi /nagy- megyeri/	17,3%	

E számok is világosan mutatják, hogy még sokat

kell dolgoznia a magyar tannyelvű Általános Középiskolákban, hogy a kívánt eredményt elérjük.

Mai Általános Középiskolánk elődje, a gimnázium a legjobb tanulóanyaggal dicsekedhetett, ma az ifjúság krémje, természetesen többségében a fiú-szakiskolában látja kibontakozási, érvényesülési lehetőségét. A jövő perspektíváját illetően a Kilencéves Alapiskolák igazgatóságának a tanulóanyag minőségi megválogatása terén sokat kell tennie, hiszen 1970-től a főiskolák és egyetemek hallgatóit 85-90%-ban az Általános Középiskolákból fogják válogatni.

A közös vezetés helytelensége. A decentralizálás és az alsóbb fokú szervek nagyobb jogkörének helytelen értelmezése következtében egyes járásokban önkényesen, adminisztratív módon intézték az iskolák közös vezetésének kérdését.⁶⁵ Egyes járásokban előfordultak esetek, hogy magyar iskolákban a tantárgyak többségét szlovákul kezdték tanítani s ezt a gyakorlatot igyekeztek meghonosítani a pedagógiai és a kilencéves alapiskolákban is. Bár szórványos esetekről volt szó, nagyon ártottak a közös ügynek. Az elhamarkodott lépések nyomán a magyar lakosság körében olyan aggodalmak merültek fel, hogy a magyar iskolákat beolvasztják a szlovák iskolákba, ezért követelni kezdték, hogy az iskolák közös vezetését és a tantárgyak szlovák nyelvű tanítását szüntessék meg.⁶⁶

A nyugat-szlovákiai kerületben 1963-ban 9 önálló magyar tannyelvű általános középiskola létezett: Pozsony,

Szenc, Galánta, Somorja, Dunaszerdahely, Nagymegyer, Komárom, Ipolyság, és Zseliz. Ezeken kívül 5 középiskola pedig közös vezetés alatt állott: Léva, Ógyalla, Érsekújvár, Párkány és Nyitra.

Ezek közül Nyitrán egyáltalán nem lehetne a különválasztást megvalósítani a legjobb akarat mellett sem, mert ott csak egy-egy évfolyam van, és még kilencéves alapiskola sincs magyar.

A magyar tannyelvű iskolákon az általános színvonal emelését kell elérni, főleg a fizika, a matematika, a kémia és a biológia terén. Természetesen azért a magyar nyelv tanítását sem szabad elhanyagolni.

X

A nyugat-szlovákiai területben lévő magyar tannyelvű ált.

középiskolákról szóló kimutatás

/1964-65. tanévben/

Az iskola helye	I. évf.		II. évf.		III. évf.		Összesen	
	Oszt.	Tan.	Oszt.	Tan.	Oszt.	Tan.	Oszt.	Tan.
	s		z		á	m	a	
1. Bratislava	2	50	1	39	1	42	4	140
2. Szenc	2	69	2	66	1	42	5	177
3. Nagymegyer	2	73	2	63	2	61	6	197
4. Dunaszerdahely	3	108	3	84	3	85	9	277
5. Somorja	2	81	2	60	1	43	5	184
6. Galánta	3	102	3	104	2	86	8	292
7. Ógyalla	1	35	1	37	1	33	3	105
8. Komárom	3	116	4	122	3	95	10	133
9. Érsekújvár	2	72	2	77	2	64	6	213
10. Párkány	2	66	2	75	2	80	6	221
11. Zseliz	2	60	2	55	2	46	6	161
12. Ipolyság	3	71	2	60	2	73	7	204
13. Léva	1	30	1	27	1	28	3	85
14. Nyitra	1	33	1	40	-	-	2	73
Összesen:	29	975	28	909	23	778	80	2662

A tizenhat év eredményei biztatók, a magyar tannyelvű általános középiskolák már nem játszanak alárendelt szerepet.

A szülők bátran küldhetik gyermekeiket ebbe az iskolatípusba, mert ez az iskolatípus az, amelyiknek hivatása, hogy tanulóit a főiskolákra készítse elő. Természetesen ebből következik az is, hogy mind a kilencéves alapiskolák igazgatóságától, mind pedig a szülők részéről is több megértést kell tanúsítani ezen iskolák iránt, különösen azokat a gyermekeket illetően, akik főiskolán akarják folytatni tanulmányaikat. Ha ezt sikerül ki-
küzöbölni, akkor itt a jövőben a tanulmányi és a felvételi eredmények is sokkal jobbak lesznek, mint most.

Kimutatás a magyar tannyelvű szakiskolákról 1965/66. tanévben

Gépipari Komáromban:	7 oszt.	264 tanuló
" Kassa /önálló/	16 "	637 "
Építészeti Losoncon	4 "	141 "
" Kassán	3 "	90 "

Dunaszerdahelyen,

Komáromban

Losoncon

Terebesen

Tornaalján

Szepcsiben és

Nagykaposon összesen 7 iskola, 32 osztály, 1.192 tanuló.

Közigazgatási Surányban 4 iskola 152 oszt.,

" Rimaszombaton 4 " 144 "

Egészségügyi Rozsnyón

4 iskola

215 osztály

Ezenkívül még van mezőgazdasági mester-iskola: 8, 334 tanulóval, továbbá 4 helyen tanonc-iskola 1099 tanulóval, valamint mezőgazdasági tanonc-iskola 20 helyen, 1439 tanulóval. Ebből a rövid kimutatásból is láthatjuk, hogy a szakiskolák lassan-lassan növekszenek, természetesen egyelőre a szakiskolák terén a magyar lakosság nagyon el van maradva a szlovák lakosság számarányához képest.

A csehszlovák kormány és a párt irányelvei alapján kidolgozták a jövő perspektívikus tervét, amely alapján 1970/71-ben már 32 I. osztálynak kell lenni a különböző magyar tannyelvű szakiskolákon. A szlovák nyelvű alapfokú kilencéves iskolákban a terv szerint 1969/70-ben a 9. évfolyamban 69750 tanuló lesz, a magyar tannyelvű alapfokú kilencéves iskolákban pedig a 9. évfolyamban 7960 tanuló lesz. Ebből következik, hogy az általános középiskola, szakközépiskola és szakiskola I. osztályára a szlovák osztályokból 89,9 évfolyamot végző tanuló és a magyar tannyelvűből pedig 90 tanuló esik. Ebből láthatjuk, hogy a magyar ifjúság részére nőnek majd a tanulási lehetőségek, mind a különböző középiskolákban, mind a főiskolákon, és így a lakosság számarányának megfelelően eléri a megfelelő képviseletet az egyes felelős munkahelyeken.

Az Iskolaügyi és Kultur Minisztérium irányelvei alapján /35748/63-I/1/ addig is, amíg a magyar nyelvű szakközép-

iskolák kiépülnek, lehetőség van arra, hogy az alapiskola elvégzése után a saját érdekeiknek megfelelően tanulhassanak a szlovák nyelvű szakközépiskolákon.

A jelenlegi helyzet az, hogy 10.000 magyar nemzetiségű polgárra sokkal kevesebb érettségizett, különösen pedig szakérettségizett ember esik, mint a szlovákok, vagy csehek között. Különösen rossz a helyzet a szakközépiskolák tekintetében, míg a szlovák kilencéves alapiskolából a 15 éves ifjúság kb. 22%-a folytatja tanulmányait szakiskolákban, addig a magyar tannyelvű iskolából csak kb. 6,8%.

1964-ben a magyar tannyelvű kilencéves iskolát csak 5549 tanuló végezte el, tehát nem is a teljes létszáma a 15 éves ifjúságnak. Közülük ugyanebben az évben a magyar nyelvű általános és szakközépiskolákba csak 2217 tanulót vettek fel, azaz csak kb. 39%-át az alapiskolát végzetteknek. 1964-ben a szlovák tannyelvű kilencéves alapiskolákban 53.834 tanuló végzett, akik közül az általános középiskolákba és a szakközépiskolákba felvettek: 28.084 tanulót, vagyis a végzett növendékeknek az 52%-át. Itt tehát 13% különbség mutatkozik, ami a magyar tannyelvű tanulók között 610 diákot jelent. Ez azt mutatja, hogy jelenleg még nincs megfelelő számú magyar tannyelvű szakiskola, ezért ezen a helyzeten 1970-ig lényegesen segíteni kell.

A tömeg-szakokban, mint gépipari, építészeti, kémiai, elektrotechnikai stb. szakokban biztosítani kell a megfelelő számú magyar tannyelvű osztályokat a szakközépiskolákban, vala-

mint a tanonciskolákban is.

Az iskolaügyi és kulturális statisztikai nyilvántartás szerint Szlovákiában 699 ipari szakközépiskolai osztály van. A statisztikai adatok szerint Szlovákiában a lakosság 12,5%-ban magyar nemzetiségű, és ennek alapján 84 szakközépiskolai osztálynak kellene magyar tannyelvűnek lennie, a valóságban viszont csak 26 osztály van jelenleg. Közgazdasági szakközépiskolai osztály Szlovákiában 189, a statisztikai adatok szerint magyar tannyelvűből 23 osztálynak kellene lennie és a valóságban csak 8 osztály van.

Egészségügyi középiskolai osztályból Szlovákiában 257 osztály van, a 12,5%-os kulcs szerint 32 magyar tannyelvűnek kellene lennie és jelenleg csak 4 osztály van.

Az általános középiskolák szükségszerű fejlődése a közeljövőben.

A szenci Általános Középiskolát 9 osztályúvá kell kiépíteni, mivel a galántai járásban 16 teljesen szervezett kilencéves magyar alapiskola van és csak egy általános középiskolájuk van Galántán.

A somorjai Általános Középiskolát 9 osztályúvá kell kiépíteni, abban az esetben, ha Nagymegyerén megszüntetnék az általános középiskolát, mivel a dunaszerdahelyi járásban 23 teljesen szervezett kilencéves magyar tannyelvű alapiskola van.

Komáromban ki kell teljesen építeni az általános középiskolát 12 osztályúvá, igaz, hogy már most sem sok hiányzik ebből. A komáromi járásban 26 magyar tannyelvű teljesen szervezett kilencéves alapfokú iskola van és csak két általános

középiskola: Komáromban és Ógyallán.

Abban az esetben, ha Léván megszüntetnék az általános középiskolát, akkor Zselizen kell kiépíteni 9 osztályú középiskolát.

Ipolyságon az Általános Középiskolát ki kell építeni 9 osztályossá, mivel Fülektől-Ipolyságig csak ez az egy magyar tannyelvű általános középiskola van.

Közép-Szlovákiában. Füleken az általános középiskolát ki kell építeni 12 osztályossá, ugyanakkor Tornaalján is meg hagyni az önálló általános középiskolát. Ebben a kerületben 10 teljesen szervezett magyar tannyelvű kilencéves alapiskola van.

Kelet-Szlovákiában. Szepsiben továbbra is meg kell hagyni a magyar általános középiskolát.

A szakközépiskolák.

Nyugat-Szlovákiában. Kémiai magyar tannyelvű szakiskolát kell létesíteni Bratislavában, mely az egész Szlovákiának adná a középkádereket: Sellyének, Párkánynak, Nagymegyernek és a tervezett cukor- és konzervgyárnak Dunaszerdahelyre.

Bővíteni kellene a közgazdasági középiskolát Surányban, ill. újat alapítani Érsekújvárott.

Közép-Szlovákiában. Bővíteni kell Losoncon az építészeti szakközépiskolát, úgyszintén itt kell egy új növénytermesztő irányzatú gazdasági technikumot kiépíteni.

Kelet-Szlovákiában. 1970/71-es tanévben a mostani kassai Gépipari Szakközépiskolát 15 osztályról 20-ra kell emelni, ebben egy-egy elektrotechnikai osztálynak is kell lenni.

Statisztikai tervezet a szakközépiskolák fejlesztésére

	1966	1967	1968	1969	1970	
absolvensek	90696	93602	97000	97500	10 6300	szlovák
9. évf.-ről	7123	7993	8800	9350	10.113	magyar
Indítvány a szakközépisk. 16,2% ra való elhelyezésre	15720 1154 16,7%	15600 16,6% 1327 16,6%	15600 16% 1400 16%	15600 16% 1496 16%	15600 15,6% 1578 15,6%	szlovák magyar

A statisztikai kimutatást a PSK-tól, Iskolaügyi Megbizott Hivatalától van.

Megjegyzés: Abban az esetben, ha a szlovákok és magyarok közötti egyenlőtlenséget el akarjuk távolítani 1970-ig, akkor minden évben 20%-kal kell több magyar nemzetiségű tanulót felvenni a középiskolákba, mint a fenti szám, de akkor is csak azt az arányt érénk el, amely 1964-ben volt a szlovák lakosság között, 10.000 lakosra a középiskolai érettségiről illetően.

A dolgozók esti iskolái /magyar nemzetiségűek
részére/

Ezen a téren komoly feladatok megoldása előtt állunk, hiszen a teljes alap-, közép- és főiskolai végzettséggel rendelkező csehszlovákiai magyar dolgozók száma alacsonyabb az országos átlagnál.

Kelet-Szlovákiában. A CSEMADOK /Csehszlovákia Magyar Dolgozók Szövetsége/ a Szlovák Nemzeti Tanács iskolai és kultúrügyi osztálya mellett működő bizottsággal 1965-ben közösen felmérő munkát hajtottak végre a kelet- és középszlovákiai kerületekben, így átfogó és tiszta képet kaptak a magyar dolgozók kulturális és szakképzésének helyzetéről.

A felmérés alapján a kelet-szlovákiai kerületben mintegy 2000-re tehető azoknak a magyar dolgozóknak a száma, akik még nem töltötték be a 30. életévüket és nincs meg a kilencéves alapiskolai végzettségük. Ennek ellenére egyetlen kilencéves alapiskola mellett sem szerveztek egyéves tanfolyamot ezeknek a felnőtteknek a részére.

Közép-Szlovákiában. Itt sem jobb a helyzet, azonban a tornaljai Kilencéves Alapiskolában három év alatt 93-an végeztek el eredményesen az egyéves tanfolyamot azok részére, akiknek nem volt meg a teljes kilencéves iskolai végzettségük. Ugyancsak meg kell említeni, hogy a füleki Kovosmalt és a Béke Butorgyár tanintézetei 20-20 magyar nemzetiségű ipari tanuló-

nak lehetővé tette az egyéves tanfolyam elvégzését.

Ezen a téren a jövőben mind a Csemadok szerveinek, mind pedig a kilencéves iskolák igazgatóinak többet kell tenniük, fel kell keresniük az üzemek vezetőségét és azokkal együtt megszervezni ezeket az egyéves kurzusokat.

A középfokú általános- és szakiskolákban. Ezekben az iskola-típusokban már sokkal jobb a helyzet.

A kelet-szlovákiai kerületben a kassai magyar tannyelvű Általános Középiskolában 3 osztályban 54-en, Rozsnyón 16-an, Szepsiben 15-en, Királyhelmeceen 26-an végezték el esti tagozaton az általános középiskolát.

A kassai magyar tannyelvű Gépészeti Ipariskolában, melynek kihelyezett osztálya van Pelsőcön, Tornán, Szepsiben, Nagyidán, évente 130-150 dolgozó szerez érettségi bizonyítványt, - a kohászati szakon külön évente 30-40.

Közép-Szlovákiában. A közép-szlovákiai kerületben Füleken 50-55-en, Tornaalján 35-en járnak az általános középiskola esti osztályaiba.

Losoncon az óvónőképző iskolába 19-en, az építészeti és faipari szakiskolában 9 osztályban 94-en tanulnak és egy-egy évben ennyien szereznek érettségi bizonyítványt.

Mezőgazdasági szakiskolák. A magyar nyelvű mezőgazdasági szakiskolák esti tagozatát sokan látogatják: Kövecsesen, Szepsiben és Tornaalján.

Szakképzetlenség a mezőgazdaságban. Annak ellenére, hogy a mező-

gazdasági szakiskolákat is látogatják a magyar nemzetiségű dolgozók, mégis e szakban van a legkevesebb képzett ember. A rimaszombati járásban 7.384 magyar nemzetiségű ember dolgozik a mezőgazdaságban, akik közül csak 47-en tanulnak távúton a tornaaljai mezőgazdasági technikumban és 3-an a nyitrai Mezőgazdasági Főiskolán.

A losonci járásban 3.794 magyar mezőgazdasági dolgozó közül mindössze 32-nek van középiskolai végzettsége, 30-nak teljes szakközépiskolai végzettsége és 4-nek főiskolai mérnöki/ágrármérnöki oklevele.

A kelet-szlovákiai kerületben is főleg a mezőgazdasági dolgozók között találunk sok szakképzetlent.

Nemcsak a mezőgazdaságban, de az ipari üzemekben is sok a javítani való, amit éppen ezzel a felméréssel lehet bebizonyítani. Pl.: a csernői átrakodó állomáson 586 magyar nemzetiségű dolgozó van, akik közül 195, 35 évnél fiatalabb dolgozónak nincs meg a kilencéves alapfokú iskolai végzettsége, így természetesen nem sorolhatják őket magasabb fizetési osztályba. Eddig azonban semmilyen intézkedés még nem történt továbbképzésük érdekében.

Nyugat-Szlovákiában. A nyugat-szlovákiai kerületben 1962. áprilistól az érsekújvári járásban: Újvárott és Párkányban 150-en szereztek érettségi bizonyítványt esti tagozaton.

A dunaszerdahelyi járásban: Somorján, Dunaszerdahelyen és Nagymegyeren összesen 420-an.

Esti mezőgazdasági technikum. A dunaszerdahelyi Mezőgazdasági Technikum esti tagozatán eddig 91-en szerezték meg az érettségi bizonyítványt.

Mezőgazdasági institut /akadémiaszerű főiskola/. A dunaszerdahelyi Mezőgazdasági Instituton 1967. év márciusában 50-en fejezik be a 3 éves tanulmányaikat. Itt oklevelet kapnak, de nem agromérnöki címmel. Ezen felsőbbfoku gazdasági oktatási intézménybe 1964. szeptemberében 64-en iratkoztak be az első évfolyamba. A galántai járásból 20-an, a komáromiból 15-en, az érsekújváriból 10-en, a lévaiból 5-en, a rimaszombatiból 10-en és az egész kelet-szlovákiai kerületből 4-en; agronómusok, zootechnikusok és szövetkezeti elnökök, akik érettséggel rendelkeztek.

Kilencéves alapiskola. Nyitragerencsén 22 hallgató, Kalászon 18 hallgató végezte el 1965-ben az egyéves alapiskolai tanulmányokat, a kilencéves iskola anyagából.

Általános középiskolákban. A galántai, a pozsonyi, a komáromi, a lévai és az érsekújvári járásban mintegy 1000-en látogatták és fejezték be eredményesen az általános középiskolák esti tagozatát.

Magyar nyelvű népművelési szakiskola. Az 1965-ös évben a Csémadok vezetőségének közreműködésével megnyílt a pozsonyi könyvtár-szakosok szakközépiskola mellett egy magyar nyelvű népművelési szakiskola, melyen 21-en eredményesen fejezték be az első évfolyamot.

A konkrét adatok alapján mi hát a feladat a dolgozók iskoláival kapcsolatban?

A mai modern technika megkívánja, hogy a dolgozók szakműveltsége nagyobb legyen. A szocialista társadalmunk a továbbképzés rendkívüli formáinak életbe léptetésével lehetőséget ad a magyar nemzetiségű, munkaviszonyba lévő dolgozóknak, hogy különböző esti iskolákon díjmentesen bővítsék tudásukat és szerzett új ismereteiket munkahelyeiken hasznosíthassák.

A dolgozók esti középiskolái. Az általános műveltséget nyújtó dolgozók középiskolája, -mely hároméves-, hetenként három délután, a nappali tanulókhoz hasonlóan oktatják őket. Az I. évfolyamban 17, a II. és III. évfolyamban pedig heti 19 órában. A három év sikeres elvégzése után a hallgatók érettségi vizsgát tesznek. Érettségi után nyitva állnak számukra a főiskolák kapui, akár mint rendes, akár mint távhallgatók.

Saját tapasztalatom. A dolgozók különböző típusú esti és konzultációs formáit tanítottam a megindulástól, azaz az 1950/51-es évtől. Mondhatom, hogy a sok száz tanítványom között nem egy házaspár akadt, akik bámulatos ~~hangya~~szorgalommal és erős akarattal legyőzték a nehézségeket és nagyon szép eredménnyel végezték el a dolgozók középiskoláját, sőt utána mint távhallgatók jeles eredménnyel fejezték be főiskolai tanulmányaikat is. A fiatalabbak általában nagy lelkesedéssel kezdik a tanulást, de utána többen közülük ki-kimaradnak az előadásokról, majd elhagyják az iskolát is.

Hiányzások. Az iskolai rendelet úgy intézkedik a dol-

gozók esti iskoláira vonatkozólag, hogy az a hallgató, aki egy félévben több mint 33 órát hiányzik, annak bizottság előtt kell az egész félévi anyagból felelni, és csak ennek alapján kaphat bizonyítványt.

A tanonciskolát végzetek. A tanonciskolát végzett növendékek a második, kivételes esetben különbözeti vizsgák letétele után a harmadik évfolyamban folytathatják tanulmányaikat az esti szakiskolában, ahol az esti tagozat ötéves tanulmányi időig tart.

Kedvezmények. A kormányrendelet alapján a dolgozó iskolák tanulóinak hetenként 4-8 óra fizetett szabadságot biztosít és háromhetes fizetés nélküli szabadságot az érettségi vizsgára való felkészülésre, és ezen kívül még egy hét fizetett szabadságot is, amely nem megy az évi rendes szabadság rovására. A hadköteles tanuló 22 éves korig felmentést kaphat az illetékes katonai parancsnokságtól, ha tanulmányait eredményesen végzi.

A dolgozók tanulmányainak rendkívüli formái nagyon sok türelmet, tapintatot, pszichológiai és modern pedagógiai ismeretet kívánnak a pedagógustól. Tökéletesen kell alkalmazni a didaktikai módszereket, többször tapintatosan buzdítani kell a csüggedőket. A tanítási anyag lényeges részét helyesen kell megválasztani és mindenki részére hozzáférhető módon megmagyarázni.

Nehézségek a munkaadó részéről. Többször egyes munkaadók is nehézségeket támasztanak, vagy nem engedélyezik alkalmazottaik továbbtanulását, vagy többször nem engedik el őket előadásokra, vagy pedig más iskolákra irányítják őket, mint amit egyéni hajlamaik szerint választanának.

Tankönyvhiány. Igen nagy akadály a dolgozók esti iskoláin az a körülmény -különösen a magyar nyelvű esti iskolákban-, hogy nagyon kevés tankönyvük van és azok közül igazán csekély azon könyveknek száma, amely mind mennyiségben, mind minőségben megfelelne az előírt követelményeknek. Hiba az is, hogy a tanonciskolák és a középiskolák tanterve nincs eléggé összhangban, bár a tanonciskolák pedagógusainak a fizetése 1964. január 1-től olyan, mintha középiskolai tanári, vagy mérnöki oklevéllel rendelkeznének. Az iskolát ettől az időtől a szakközépiskolákhoz osztották. Sajnos, az itt működő tanszemélyzet egy-két kevés kivétellel rendszerint csak szakközépiskolai érettségivel rendelkezik és egyéves pedagógiai tanfolyammal, ahol a minimális pedagógia és pszichológiai ismereteket sajátították el. Kevesen vannak, akiknek középiskolai tanári oklevelük van, többen vannak már olyanok, akiknek általános iskolai tanári képesítésük van. A különbség különösen kiütözik a matematikában és a nyelvekben. A természettudományi tantárgyak tankönyvei túl igényesek, oly tananyagrészeket tárgyalnak, amelyeket a dolgozók középiskolája elő sem ír, pl. a differenciálszámítást. Az egyes tantárgyak közötti viszonyt nem oldották meg kellőképpen. A fizika tankönyvben több esetben utal a differenciálszámításra, jóllehet ez nem is képezheti az előírt anyagot.

Hiányosságok. A tanárok munkáját nagyon megnehezítik azok az egyórás tantárgyak is, amelyek akár kötelező, akár választható tárgyként szerepelnek az érettségi vizsgán. Ezek a tantárgyak eleve kizárják az elmélyítés és begyakorlás lehetőségét is.

Tanulmányi színvonal javulása. A fent említett nehézségek ellenére is állandóan javul a dolgozók középiskolájának tanulmányi színvonala. Sok esti iskolát végzett dolgozó eredményesen folytatja tanulmányait a különböző főiskolákon. Vannak köztük: orvosok, mérnökök és pedagógusok. Jó eredményt mutatnak fel az iskolalátogatás és tanulmányi eredményt illetően Komáromban, Dunaszerdahelyen, Érsekújvárott és Galántán.

A nyugat-szlovákiai kerületben a magyar tannyelvű dolgozók középiskoláinak hálózata, osztály- és tanulólétszáma az 1964/65. tan-
évben

Az iskola helye	I. évf.		II. évf.		III. évf.		Összesen	
	Oszt.	Tan.	Oszt.	Tan.	Oszt.	Tan.	Oszt.	Tan.
	s		z		á	m	a	
1. Bratislava	1	22	1	22	1	19	3	63
2. Szenc	-	-	1	13	1	15	2	28
3. Dunaszerdah.	1	18	1	24	1	16	3	58
4. Somorja	-	-	1	14	1	17	2	31
5. Galánta	1	23	1	24	1	18	3	65
6. Komárom	2	40	2	42	2	40	6	122
7. Ipolyság	1	21	-	-	-	-	1	21
8. Zseliz	1	17	1	13	-	-	2	30
<u>Összesen:</u>	7	141	8	152	7	125	22	418

Ebből a kimutatásból látható, hogy Érsekújvárott, ahol ezelőtt mindig volt esti tagozat, most már nincs, ha e szerény kimutatást megfigyeljük, akkor is észrevevesszük, hogy a nagy-

megyeri Általános Középiskolán kívül azon iskolákból hiányoznak a dolgozók évfolyamai, ahol közös igazgatás van. A nagymegyeri Általános Középiskolára vonatkozólag, hogy ez önálló és még-sincs most dolgozó tagozat, az azzal magyarázható meg, hogy az itteni lakosság nagy többsége mezőgazdasági dolgozó és így inkább a mezőgazdasági szakiskolák tagozatait látogatja, ha egy-ketten akadnak, akiknek általános középiskolai végzettségre van szükségük, azok a közelfekvő Dunaszerdahelyre mennek. Ebből is láthatjuk, hogy nem teljesen egészséges a közös igazgatású középiskola.

Perspektíva. Az üzemek vezetőségének megértő segítsége, a dolgozók vas-szorgalma, a tanárok lelkes munkája, valamint a felsőbb iskolai szervek megértő, utmutató ellenőrzései adhatják meg a biztosítékot arra, hogy a dolgozók az esti középiskolákban megbízható tudásra tegyenek szert és ezt a tudást mind a maguk, mind pedig a társadalom javára hasznosítsák.

Gondolom, hogy e rövid elemzésből is láthatja mindenki, hogy mi a helyzet a Csehszlovák Szocialista Köztársaságunkban a magyar tannyelvű általános középiskolákban, valamint a szakközépiskolákban és egyúttal a dolgozók esti iskoláinak különböző típusaiban. Örömmel állapíthatom meg, hogy kormányunk és pártunk is jól látja az eddigi hiányosságokat az iskolaügy terén, különösen a szakiskolák terén, és mindent megtesz, hogy 1970-ig a magyar szakközépkáderek pótlására legyen elegendő magyar tanítás-nyelvű szakközépiskola.

Ami pedig az esti iskolákat illeti, a jövőben jobban

kiszélesítjük ezek hálózatát is. Ez mind kormányunknak, mind pártunknak, mind pedig minden magyar nemzetiségű, itt élő polgárnak óhaja.

Fontos, hogy a magyar nemzetiségű dolgozók között is meglegyen a számarányuknak megfelelő országos átlag a középiskolát, szakközépiskolát és az általános kilencéves alapiskolát végzettek között.

V.

A MAGYAR ÓVÓNŐ-, TANÍTÓ-, ÉS TANÁRKÉPZÉS A CSEHSZLOVÁK SZOCIALISTA
KÖZTÁRSASÁGBAN

Óvónőképző pedagógiai iskolák.

A felszabadulás után rohamosan fejlődött a pedagógusképzés, és ezzel kapcsolatban a tanítóképző intézmények is.

Az óvónők képzésére hároméves pedagógiai iskolák nyíltak, és ebbe a nyolcéves középiskolát sikerrel végzett tanulókat vették fel, akik az előírt pedagógiai felvételi vizsgán megfelelték.

Az óvónőképző pedagógiai iskolák növendékei óvónői érettségi után egyéves irányított gyakorlatot végeztek az óvódákban és utána még a gyakorlati részből tettek vizsgát, és csak ennek a sikeres letétele után lettek végleges óvónők.

Magyar tannyelvű óvódák részére először pedagógiai iskolák voltak Komáromban, Rozsnyón, majd, amikor 1959-ben újabb változások állottak be a pedagógusképzésben, akkor a komáromi óvónői pedagógiai iskola újabb növendékeket nem vett fel, csak Rozsnyón maradt meg egyelőre az óvónőképző iskola.

Tekintettel arra, hogy ma már a nagy hiányt pótoltuk, így csak a minimális pótlásra van szükség. Jelenleg csak Léván és Losoncon folyik óvónőképzés a magyar tagozatos osztályokban a szlovák tannyelvű pedagógiai iskola mellett. Ez szerencsétlen megoldás. Sokkal jobb lenne, ha egy helyre összpontosítanák az óvónők képzését, mert akkor könnyebben lehetne oda jó szaktanárokat össz-

pontosítani, mint így, hogy két helyen működnek magyar tagozatos osztályok. A helyzetet az is nehezíti, hogy olyan kis tanulócsoportok vannak, amelyek számára nem lehet biztosítani a megfelelő szakosítást. Ehhez még az a sajnálatos körülmény is hozzájárul, hogy ezek a tagozatok egyáltalán nem rendelkeznek tankönyvekkel, nagyrészt még jegyzeteik sincsenek. A Pedagógiai Könyvkiadó az iskolai hatóságok rendelkezése folytán eddig csak nagyon kevés szaktankönyvet adott ki az óvónőképzők részére: Két zenei nevelést módszertannal, Az anyanyelv-fejlesztés módszertanát, egy-két segédkönyvet, az Anyanyelvünk sorozat három kötet a magyar nyelvoktatás fejlesztésére szolgál, rövidesen megjelenik: gyermeklélektani,

gyógyypedagógiai,

egészségügyi és gyermekirodalmi tan- és segédkönyvek és néhány mű a magyarországi behozatalból, amelyek jó segítséget nyújtanak mind az itt működő tanároknak, mind a tanulóknak. Ezek azonban csak a következő évek oktatásának pozitívumait jelentik, de nem pótolhatják azokat a hiányokat, amelyek óvónőink felkészültségében az utolsó tíz év alatt keletkeztek.

Háromszáz magyar tannyelvű óvoda működik, melyek a fenti okokból kifolyólag ma még nem nyújtanak a magyar tannyelvű alapiskoláinknak olyan segítséget, mint amilyent a mai kor már megkívánna.

Az anyanyelvi oktatás fontosságát ma már pedagógiai nyilvánosságunk eléggé tudatosítja. Az iskolaügyi szervek is elég nagy gondot fordítanak az anyanyelvi oktatás fejlesztésére. "Teljes komolysággal és felelősségérzettel kell ismételni az

egész nyilvánosság, tanítók és nevelők előtt, a kerületi és járási oktatásügyi szervek előtt is, hogy amíg minden magyar tannyelvű kilencéves alapiskolának nem lesz óvodai bázisa, minden minőségi javulást célzó legjobb elképzelés is csak részleges eredményt érhet el."⁶⁷

A nemzeti iskolák tanítóit képző pedagógiai iskolák, tanárképző főiskolák, a magyar nemzetiségű hallgatók a főiskolákon

A közép- és nemzeti iskolák 1-5. haladó évfolyamai tanítóinak képzésére szervezték a négyéves pedagógiai iskolákat, amelyekbe a nyolcéves vagy a tizenegyéves középiskolák nyolcadik haladó évfolyamainak végzett növendékeit vették fel, ha a pedagógiai iskolák számára előírt felvételi vizsgát sikerrel letették.

A magyar tannyelvű iskolák 1-5. évfolyamai részére két pedagógiai iskola működött: a bratislavai /pozsonyi/ és a rozsnyói. Ezeken kívül működtek különböző levelező és esti pedagógiai tagozatos iskolák is a tizenegyéves középiskolák mellett; ilyen volt Komáromban, Dunaszerdahelyen, Érsekújvárott, Párkányban, stb.- Ezek a pedagógiai iskolák tanterve szerint működtek, átmeneti jellegűek voltak és amikor már a nagy magyar tanítóhiányt pótolták, fokozatosan megszűntek 1960-ig, sőt ekkor már a pedagógiai középiskolák is befejezték működésüket, kivéve Rozsnyón, ahol 1962-ben még érettségiztek pedagógiai iskolát végzett növendékek.

1949 tavaszán indult meg az első -a magyar tanítás-
hoz szükséges- kétéves tanfolyam Dunaszerdahelyen 30 hallgató-
val. A tanfolyamok száma rohamosan növekedett, hiszen óriási volt
a tanító- és pedagógushiány Csehszlovákiában a magyar iskolák ré-
szére. 1950 nyarán már Bratislavában /Pozsonyban/ 16 osztály mű-
ködött kb. 480-500 hallgatóval. Ezek az osztályok 1951 nyarán
összpontosításon vettek részt és októberben érettségiztek.

Az 1950/51-es tanévben egyszerre megindult Bratisla-
vában /Pozsonyban/ a négyéves pedagógiai középiskola mind a négy
évfolyammal, sőt az első osztályból -induláskor- két osztály volt,
kb. 70-75 tanulóval. Ez is óriási segítség volt a hiány pótlásá-
ra, mivel e pedagógiai középiskolából is már az első végzett nő-
vendékek 1951 júniusában kikerültek.

Ez előtt 1950 júliusában a középiskolai érettségi-
zettek részére négyhetes tanfolyamot rendeztek speciális kiegészi-
tő vizsgával a nagy tanítóhiány pótlására. Ezen a tanfolyamon 40
hallgató végzett.

1952 október 1-én tízhónapos tanfolyamot rendeztek
Stary Snokovecen /Ótátrafüreden/, erre 180 hallgató jelentkezett,
akik közül a tanfolyam tartama alatt 60-an hagyták ott a kurzust,
az ott maradt 120 végzett, mégpedig: 60-an 1-5. évfolyamra sze-
rezték meg a képesítést és 60-an pedig óvodára. E tanfolyamra
mindenki jelentkezhetett, e tanfolyam résztvevői között a leg-
nagyobb képesítés a 4 gimnáziumi osztály volt. 1953 januárjában
e tanfolyam lement Trencianské Teplicére /Trencsénteplicre/, itt
tettek érettségit 1953 októberében. Ez volt a leghosszabb bent-
lakásos tanfolyam.

1952/53-ban kétszer háromhónapos tanfolyam indult részben az óvónői, valamint az 1-5. évfolyamokra szóló képesítés megszerzéséért. E két tanfolyam mindegyikén az óvónői részen 40-40 hallgató, az 1-5. évfolyamokra pedig 60-60 hallgató vett részt, akik közül csak 75% végezte el sikeresen a tanfolyamot.

Pártunk Központi Bizottsága nagyon értékeli a dolgozók továbbképzését. A magyar tannyelvű iskolák különböző típusai a dolgozók részére nagy tömegben 1950/51-es tanévvel kezdődött meg. Főleg pedagógiai irányzatú esti és levelező tagozatu osztályok nyíltak meg, hogy ezzel is némileg pótolni lehessen az akkor mutatókozó nagy pedagógushiányt a magyar tannyelvű iskolákon. Ma már jóformán teljesen megszűntek a pedagógiai irányú esti iskolák, csak egy-egy osztály létezik az óvónőképzők mellett pedagógiai beosztásban dolgozó nők részére.

Nagyon göröngyös volt tehát az út, amelyet megjártunk a magyar tannyelvű iskolák megindulásától az első 5-6 esztendőben. Majd 1959 szeptemberében Pártunk KB-ának "Az iskola és az élet szorosabb kapcsolatáról" hozott határozata értelmében megnyíltak hazánkban az új tanítóképző főiskolák, a pedagógiai intézetek. Ettől az időtől kezdve az 1-5. évfolyamokra is főiskolai képzést kaptak a tanítók. A képzési idő 3 éves volt az alsótagozatos tanítók részére. Majd 1962 szeptemberétől a szocialista fejlődés követelményeinek megfelelően módosítások állottak be az alsótagozatos tanítóképzésben, ti. ettől kezdve nemcsak az 1-5. évfolyamra készültek a jelöltek, hanem még külön egy szaktárgyat is tanultak, amelyből szintén államvizsgát

kellett tenniük, és így egy tantárgyból megkapták a képesítést a 6-9. évfolyamokra is. Ezen tantárgyak általában: zenei nevelés, testnevelés, képzőművészet, de lehet szlovák, orosz, magyar, sőt idegen nyelv is /jelenleg német/, továbbá történelem, biológia, földrajz stb.- Természetesen most már éppen úgy négy évet járnak, mintha csak a 6-9. évfolyamokra készülnének kétszakos kombinációra.

1959-ben a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban 20 ilyen pedagógiai intézet volt. 1964-ben csökkent a pedagógiai intézetek száma, és ekkor az elnevezésben is változás történt, ti. ettől kezdve pedagógiai fakultás lett az intézet neve. Ezen tartalmi és formai változások szükségesek voltak, és ez a pedagógusképzést minőségileg is emelte. Jelenleg a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban 12 pedagógiai fakultás működik, amelyek közül a magyar tannyelvű iskolák szempontjából a nyitrai Pedagógiai Fakultás fontos szerepet tölt be, mert csak ezen a fakultáson képezik a magyar tannyelvű kilencéves alapiskolák új pedagógusait.

A pedagógusképzés változásai. A 100/1946. sz. törvény, amellyel megszervezték a pedagógiai fakultásokat, majd a 170/1946. sz. Korm.rendelet meghatározta a pedagógusok tanulmányi időszakát, valamint a pedagógiai fakultások szervezetét. Ennek alapján az 1946/47. tanévben megnyíltak a pedagógiai fakultások kapui. Itt elsősorban is az akkor még működő I-IV. osztályos alsó középiskolák, illetve a polgári iskolák számára képezték a pedagógusokat három év alatt, három szakra. Azok, akik az alsó fokra is főiskolai végzettséget akartak szerezni, itt tanulhattak, csak részükre először egy, majd később két év volt a tanulmányi idő.

A pedagógiai fakultások 1953. augusztus 31-ig működtek, majd 1953/54. tanévtől a 6-8. haladó évfolyamok részére a szakpedagógusokat az ún. felsőbb pedagógiai iskolákban képezik. Ezek szintén főiskolák, két szakra és két év alatt képezik a szakpedagógusokat. 1949/50-től a pedagógiai fakultásokon csak szlovákul folyt a tanítás. A magyar és kötelező két kapcsolt szakos /pl.: magyar-történelem-földrajz/ tanárok képzése magyarból a magyar tan széken folyt, a másik két tárgyat szlovákul tanulták. Itt képezték az általános iskola 6-8. haladó évfolyamaira a tanárokat. Majd amikor a pedagógiai fakultások megszűntek, a felsőbb pedagógiai főiskolák közül a bratislavain /pozsonyin/ megnyílt a magyar tagozat is. Ezek az intézmények egészen 1959. augusztus 31-ig léteztek, illetve 1959/60-ban már a pedagógiai intézetek /pedagogický institut/ vették át a szerepüket, ahol újra háromszakos képzés folyt. A főiskolai jellegű, 1-5. évfolyamokra való képzés tanulmányi ideje 3 év, a 6-8. évfolyamokra 4 év.

Pedagógiai főiskolák. A további fejlődés eredménye: a Pedagógiai Főiskolákon az 1953/54. tanévtől a képzés ideje 5 év, és a tizenegyéves középiskolákon 9-11. haladó évfolyamai, valamint a szakközépiskolák 1-4. évfolyamai számára képezték a tanárokat.

Ide azok a tanulók jöhettek, akik sikeresen leérettségiztek a tizenegyéves, vagy a szakközépiskolákon. Itt kétszakos, majd később átmenetileg egyszakos volt a tanárképzés.

A bratislavai /pozsonyi/ Pedagógiai Főiskolán 1955/56-ban megnyílt a magyar tagozat is. Ezek a főiskolák egyetemi jellegűek voltak. Ezek látták el a magyar tannyelvű tizenegyéves és

szakközépiskolákra a tanárképzést. Ez az egyetemi jelleggel bíró főiskola 1960/61-ben megszűnt.

A felsőbb pedagógiai iskolák 1953/54. évtől egészen 1959/60-ig működtek. Az utolsó absolvenssek 1961/62-ben végeztek. Ebben az intézményben a levelező tagozatosokkal együtt évenként kb. 120-150 szakpedagógus végzett a magyar tannyelvű általános iskolák felső tagozatai számra. Ha beleszámítjuk azt is, hogy ezen intézmény megszüntetése után még két évig az absolvenssek letelhették a hiányzó részletvizsgálataikat és államvizsgájukat, akkor e felsőbb pedagógiai iskola mintegy 1300-1400 szakpedagógust adott a magyar iskoláknak.

Nitra /Nyitra/. Ezen intézmény szerepét a Nyitrán létesített pedagógiai intézet vette át. Itt a pedagógiai intézet 1959/60-ban indult, de ebben az évben csak a szlovák tagozat. A magyar tagozat 1960/61-ben jött ide Pozsonyból. 1960/61-ben csak 10 tanszék volt 130 oktatóval s ebből a magyar tagozaton 33 pedagógus tanított. Fokozatosan fejlődött ez a fiatal főiskola, az 1965/66-os tanévben már 19 tanszéke volt 176 oktatóval, ebből a magyar tagozaton mintegy 60 tanár működött. A tanszékek segédeszközökkel és egyéb, az oktatómunkához szükséges gépekkel és tanfelszereléssel ma már jól el vannak látva. Az 1963/64-es iskolai évben modern férőhelyes /800 személyes/ kényelmes diákotthon nyitotta meg kapuit /mely 11 millió Kcs-ba került!/. E szép diákotthon jó tanulási lehetőséget biztosít a leányhallgatók részére. A szobák 2- és 3 ágyasak, fürdőszobával és mosdóval el látva.

Az 1965/66-os tanév egy újabb határátkelő a nyitrai Pedagógiai Fakultás életében. Ekkor új modern épületben kezdődött meg az oktatás. Ez az épület 15 millió koronába került. Az új épületben minden igényt kielégítő laboratóriumok, előadótermek, tantermek, tornatermek, fedett uszoda, módszertani kabinetek, nyelvi és pszichológiai laboratórium, tanszéki és irodahelyiségek biztosítják a korszerű képzés feltételeit.

A nyitrai Pedagógiai Fakultásnak 1965/66-os esztendőben 1400 nyilvános és több mint 1200 levelező-távhallgatója volt. Az 1965/66. tanévben a fakultásnak a magyar tagozatán 980 új magyar tanító- és pedagógusjelölt tanult. Ebből a nyilvános tagozaton a három évfolyamban 300, az egyéves pedagógiai gyakorlaton 130 hallgató volt, ezek a negyedévesek.- A levelező tagozaton pedig 550 hallgató tanult. A magyar tagozatra évről-évre többen jelentkeznek, így nagy a választék. /Ez azért van, mert ez az egyetlen magyar tannyelvű főiskola./

Az 1965/66. iskolai évben az első évfolyamra közel 400 felvételizőből 102 hallgatót kellett kiválasztani. Az 1966/67-es tanévben jóval több mint 400 felvételizőből 80 hallgatót vettek fel. Az elkövetkezendő években is a magyar tagozaton általában 80-100 lesz a felvételi irányszám.

Az első évfolyam hallgatóinak, sőt szakcsoportjuk meghatározásánál is Szlovákiában az Iskolaügyi Megbízott Hivatal a járási iskolaügyi szervek új tanító- és pedagógusigényeiből indul ki. Sajnos, a járási iskolaügyi szervek még több helyen képesítetlen tanerőket alkalmaznak, és ezeket nem is igen hajlan-

dók áthelyezni, illetve elbocsátani.

A nyitrai Pedagógiai Fakultáson első ízben 1961/62-ben végeztek tanítók az 1-5. évfolyamra és csak 1962/63-ban a 6-9. évfolyamokra szakpedagógusok. 1965. decemberéig mintegy 600 tanító és szakpedagógus végzett mint nyilvános és távhallgató /levelező/ a fakultás magyar tagozatán.

Változás a pedagógusok főiskolai képzésében. A pedagógiai fakultásokon 1962-től kezdve a nyilvános hallgatók négyéves tanulmányi ideje megváltozott. A harmadik évfolyam befejeztével a hallgatók államvizsgát tesznek: pedagógiából s ezzel kapcsolatban pszichológiából és a két szaktantárgyból, majd a negyedik évfolyamban 10 hónapos pedagógiai gyakorlaton vesznek részt. Az egyéves gyakorlaton rendszeren tanítanak csökkentett óraszám-mal, heti 24 helyett 22 órában, különben nálunk az 1-5. évfolyamokban heti 26 óra, a 6-9. évfolyamokban pedig -szakra való tekintet nélkül- heti 24 óra minden pedagógus órakötelezettsége. Ez alatt az egy év alatt kell a hallgatónak elkészítenie a diplomamunkáját, és csak e munka megvédése után kapja meg a diplomát. Ennek a bevezetését valamennyi pedagógiai fakultás oktatója helytelenítette. Most már a pár év tapasztala is emellett szól és teljes mértékben igazolja, hogy a pedagógiai fakultás tanárainak igazuk volt, amikor helytelenítették a tanulmányi idő lecsökkentését. Ma már ott tartunk, hogy a Hradec Královóban 1967. februárjában megtartott szaktanácskozás alapján ezen intézkedés még most megváltozik, és újra négy éves lesz a tanulmányi idő, rövidebb, egy-két hónapos pedagógiai gyakorlattal.

Ez az intézkedés azért szükséges, mert 1./ a három évre csökkentett tanulmányi idő a hallgatókat jobban megterheli, továbbá olyan minőségi munka sem biztosítható, mint négy év alatt.

2./ Képesítetlen, "félkész" tanítók, pedagógusok kerülnek az iskolákba, és mintegy 35-40%-a nem fejezi be időben tanulmányait. Világos, hogy egy kezdő pedagógusnak -ha heti 22 órás kötelezettséggel tanít is-, annyi problémája van a tanítással kapcsolatban, hogy nem jut ideje a diplomamunka megírására, és a hiányzó államvizsgák letételére. Ennek pedig súlyos következménye lehet, ti. az a hallgató, aki az első évfolyam megkezdésétől számított hat év alatt nem védi meg szakdolgozatát, az tanulmányait nem fejezheti be. Legjobb esetben ilyenkor -még akkor is, ha szóbeli szakállamvizsgái sikerültek is-, visszahelyezik őket a 3. szemeszterbe, újra kell vizsgáznio, és mint levelező tagozatosok folytathatják tanulmányaikat.

A magyar tannyelvű alapiskolákon is szükséges a szlovák és orosz nyelven kívül a német, angol és francia nyelv tanítása. Sajnos, egyelőre e szakokra még kevés szakemberünk van, de e tanévben már a nyilvános hallgatóknál is megindult a német szakos képzés és a múlt évben pedig a távon az angol szakos képzés is megindult. A nyitrai Pedagógiai Fakultás e hiányosságokat fokozatosab megoldja a magyar tannyelvű alapiskolákra vonatkozólag.

A Pedagógiai Fakultás magyar tagozatának hallgatói számára a nálunk megjelent főiskolai jegyzeteken és tankönyveken kívül nagy segítségünkre vannak a magyarországi főiskolai könyvek,

amelyeket hallgatóink részére megszerzünk.

A szlovák tagozatra 1959-től 1964-ig egyszer sem sikerült teljesíteni az előírt létszámot, a magyar tagozatra viszont már az első felvételi vizsgáranannyi érettségiző jelentkezett, hogy csak egy kisebb részük juthatott az első évfolyamba. Ebből következik, hogy a magyar tagozaton sokkal nagyobb a kiválasztási lehetőség, mint a szlovákon. Ennek az a magyarázata, hogy a magyar középiskolákban érettségizők csak ezen az egy főiskolán folytathatják tanulmányaikat anyanyelvükön, míg a szlovák érettségizők többsége más pályára jelentkezik, pl.: az orvosi karra és a műszaki fakultásokra stb.

Jelentkezők létszáma az utólagos jelentkezőkön kívül. A magyar pedagógiai főiskolára a jelentkezők száma a következőképpen alakult /zárójelben a felvett hallgatók létszáma/:

1959/60: 250 /180/

1960/61: 296 /215/

1961/62: 260 /165/

1962/63: 203 /142/

1963/64: 210 /143/

1964/65: 248 /101/

1965/66: 307 /102/

1966/67: 348 / 80/. Ez az évfolyam már nem tarto-

zik a felölelt anyagomba, viszont világosabban látszik a fakultásra jelentkezők számának emelkedése, ugyanakkor a felvettek számának csökkenése. A fenti számokhoz még az utólagos jelentkezők számával évfolyamonként, illetve tanévenként kb. 100-200-

at kell hozzátenni.

A felvett elsőévesek száma 1960-tól kezdve -ettől van Nyitrán a fakultás- csökkent, ez a minőség javulását eredményezi, hiszen csak a legjobbakat lehet felvenni az irányszám miatt. A magyar tagozat átlagos tanulmányi eredményei sokkal jobbak, mint a szlovák tagozaton.

Közismert tény, hogy a tanítókon, a pedagógusokon kívül jelenleg még alig van Csehszlovákiában más főiskolát végzett magyar értelmiség. A magyar nemzetiségű főiskolások arányszáma pillanatnyilag országos viszonylatban még alacsony. Juraj Zvara tanulmányában is rámutat arra, hogy a magyar érettségizők nagy többsége nem folytatja tanulmányait. Ezen csak azzal lehetne segíteni, ha a magyar iskolákban a szlovák nyelv elsajátításának színvonalát még jobban fokoznák. A főiskolán való továbbtanulásnak a magyar tanulóknál ez az alapja. Úgyszintén fontos, hogy a kilencéves magyar tannyelvű alapiskolát végzők is minél jobban elsajátítsák a szlovák nyelvet.

A feminizáció. Még egy nagy problémát kell leküzdeni a Pedagógiai Fakultás magyar tagozatán: a nagyarányú feminizációt, amely minden szakon elérte a 80-90%-ot, sőt némely szakon 100%-os. Ez természetesen tapasztalható a szlovák tagozaton is. Az utolsó évek e téren kis javulást hoztak. Nem akarjuk lekicsinyelni a nőket, kétségtelenül igaz, hogy a főiskolás lányok nagy része szorgalmas, jó tanuló, de a diploma megszerzése után női hivatásukból kifolyólag nem tudnak annyira a pedagógus hivatásnak élni, mint a férfiak.

A középiskolai tanárképzés. Az 1960/61-ben teljesen megszűnt az egyetemi jelleggel bíró pedagógiai főiskola Pozsonyban, már az ezt megelőző években sem vettek fel ide az első évfolyamokba hallgatókat, így a középiskolai tanárok a képesítésüket a szlovák nyelvű egyetemen: filozófiai és természettudományi karon szerezhetik meg, - a magyar nyelv- és kombinációjára évenként kb. 4-6-an szerzik meg a képesítést. Természettudományi karon az összes kombinációból magyar nemzetiségűek kb. évenként 10-12 fő. Ezen kívül még magyar szakra a prágai Károly Egyetem Filozófiai Fakultásán is szerezhettek képesítést, itt évenként kb. 2-3 magyar nemzetiségű végez. Érdekes, hogy magyar szakon sok cseh nemzetiségű hallgató tanul.

A magyar nemzetiségű hallgatók főiskolán való tanulása. A szlovák nyelv hiányos ismerete hátrányt jelent a főiskolai tanulmányok során is. Az 1959/60-as tanévben hazánk főiskoláin összesen 1027 magyar nemzetiségű hallgató tanult, ebből műszaki főiskolákon 383, az egyetemeken 305, a művészeti főiskolákon 13, a pedagógiai főiskolákon pedig 326 hallgató tanult.^{68.}

Ha figyelembe vesszük a hivatalos népszámlálás szerinti statisztikát a magyar nemzetiségre nézve, akkor észrevesszük, hogy a szlovákiai főiskolákon a hallgatóknak csupán 5,1%-a volt magyar nemzetiségű 1960-ban.^{69.}

A főiskolák helyzete az első Csehszlovák Köztársaságban. Az

1935/36-os tanévben 838 magyar nemzetiségű főiskolai hallgató tanult. Ebből az egyetemeken 654, a műszaki főiskolákon pedig 149,⁷⁰ hallgató. Ezen⁷⁰ kívül 115 hallgató teológiai intézetekben folytatta tanulmányait. A főiskolák többsége éppen úgy, mint a gimnáziumi tanulóknál, jobb módú magyar családokból származtak. A fenti adatok az akkori Csehszlovákia egész Magyarországra vonatkoznak./Tehát a Kárpát-Ukrajnában lakó magyarságra is/. Megállapítható, hogy 100.000 magyar nemzetiségű lakosra 119 főiskolás jutott.⁷¹ Ehhez viszonyítva már az 1959/60-as tanévben 100.000 csehszlovákiai magyar lakosra már mintegy 230 hallgató jutott. Az első Csehszlovák Köztársaságban a magyar értelmiséget főleg tanítók, jogászok, papok alkották.

A műszaki főiskolákon a magyar nemzetiségű hallgatók száma majdnem háromszorosára emelkedett, azonban a mai technikai fejlettséghez ez sem elég. A magyar nemzetiségű hallgatók nagyrésze ma is a humán tagozatokon, főképp pedig a pedagógiai karon folytatja tanulmányait, ezzel a diploma megszerzése után a működési területüket Dél-Szlovákiára korlátozzák.

Toborzás a műszaki főiskolákra. Szlovákiában az 1959/60-as tanévben a műszaki főiskolákon, egyetemeken, művészeti főiskolákon és pedagógiai intézetekben tanuló hallgatók 5,1%-a volt magyar nemzetiségű, az 1960/61-es tanévben 6,5%, az 1961/62-es tanévben pedig 5,9%. A műszaki főiskolákon átlagban 3,8% volt a magyar nemzetiségű hallgatók aránya, a pedagógiai főiskolákon viszont 14%. A Csehszlovák Szocialista Köztársaságunk népgazdasági élete megkívánja, hogy a műszaki főiskolákra a jövő-

ben több magyar nemzetiségű hallgató kerüljön, különösen a nyitrai Mezőgazdasági Főiskolára. Általában emelni kell a főiskolákon a magyar nemzetiségű hallgatók számát.

A magyar nemzetiségű hallgatók száma az 1963/64-es tanévben 1748-ra emelkedett, vagyis 100.000 magyar nemzetiségű lakosra 374 főiskolás jutott, de még ez sem elég, mert az országos átlag szerint 100.000 lakosra 663 főiskolás volna a helyes arány.

A magyar fiatalság az utóbbi években már nagyobb érdeklődést mutat a műszaki tanulmányok iránt, csak hogy még mindig fennállnak a nyelvi nehézségek.

A Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának Politikai Irodája 1961. március 8-i ülésén elvként kimondta, hogy a hallgatók kiválasztásakor előnyben kell részesíteni a magyar nemzetiségű fiatalokat, főképpen a nyitrai Mezőgazdasági Főiskolára, a bratislavai és a kassai Szlovák Műszaki Főiskolára jelentkezőket, hogy a magyar műszaki hallgatók számaránya legalább 6% legyen. Ennek ellenére az említett főiskolákon 1963-ban a hallgatóknak csupán csak 3,9%-a volt magyar nemzetiségű.

Az 1953. április 24-i 31. sz. törvény az iskola rendszeréről és a tanítók, pedagógusok képzéséről.

Óvónőképző pedagógiai iskolák. Az óvodák pedagógusainak képzésére hároméves pedagógiai iskolákat szerveznek, ide a nyolcéves kötelező iskola sikeres elvégzése után veszik fel a tanuló lányokat.

Az itt végzett növendékek egyéves irányított gyakor-

latot végeznek az óvodákban, majd megszerzik a teljes képesítést. /Ez a törvény 7. §-a./

A nemzeti iskolák tanítóit képző pedagógiai iskolák. /8. §./ A közép- és nemzeti iskolák 1-5. haladó évfolyamai tanítóinak képzésére.

Ezek négyéves pedagógiai iskolák, ide szintén a nyolcéves kötelező iskola sikeres befejezése után veszik fel a tanulókat.

Felsőbb pedagógiai iskolák, főiskolák. / 9. §./ A középiskolák 6-8. haladó évfolyamai pedagógusainak a képzésére, ide érettségi után kerülhetnek a hallgatók.

Pedagógiai főiskolák egyetemi jelleggel. / 10. §. / A tizenéves középiskolák 9-11. haladó évfolyamai, valamint a pedagógiai és szakiskolák pedagógusainak képzésére. Ide szintén sikeres érettségi vizsga után kerülhetnek a hallgatók.

A magyar pedagógusoknak nyújtott segítség. 1959 után már módszertani segítséget kaptak a magyar tanítók, pedagógusok, tanárok a Pedagógiai Kutató Intézet és a Tanítók Továbbképző Intézetének kerületi tagozatai útján. 1966-ban a 114 új iskola közül 28 a magyar iskolák részére épült fel.

A magyar pedagógusok száma. 1964/65-ben a kilencéves alapfokú magyar tannyelvű iskolákon 2671 tanító és pedagógus működött, s az összes magyar tannyelvű iskolában pedig több mint 3300 pedagógus tanít.

A magyar tannyelvű iskolák tankönyvei. A Szlovák Pedagógiai Kiadóvállalat tankönyvkiadványai 1965-ig: 1948-tól, de főlet 1952-től kezdve évről-évre rohamosan nőttek a magyar nyelvű tankönyvek. Különösen sokat adtak ki az 1954/-57-es években, amikor 130 tankönyvet jelentet meg a középiskolák újonnan szervezett tagozatai számára több, mint 4 millió példányszámban.

Az 1957-59-es időszakban a tizenegyéves iskolák és az új kilencedik osztályok számára 170 új, jobb, pontosabban elkészített tankönyvet adtak ki. Az utóbbi években több módszertani könyv is jelent meg, pl.: Bertók: A szlovák nyelv módszertana, Hasák-Balogh: A helyesírás tanítása, Bartha: A fogalmazás tanítása, Bertók-Gáspár: Az irodalomtanítás a középiskolákban, stb.

Magyar nyelvű szakfolyóirat terén nagyon gyengén állunk, egyetlen magyar nyelvű szakfolyóiratunk van, a Szocialista Nevelés, amely 1955-ben jelent meg először. Ezen a hiányosságon viszont a magyar pedagógusok úgy segítenek, hogy részben a cseh és szlovák nyelvű szakfolyóiratokból merítik az új és pedagógiai ismereteket, valamint a magyarországi folyóiratokból: Köznevelés, tantárgyak szerinti módszertani folyóiratokból, Pedagógiai Szemle, stb.

Igyekeztem röviden átfogó képet nyújtani az óvónőképzésről, a kilencéves alapiskolák tanerőinek képzéséről, valamint a középiskolai tanárok képzéséről, továbbá a magyar nemzetiségű főiskolások arányszámairól, tankönyvkiadásról, pedagógusokat továbbképző intézményekről és szakfolyóiratokról.

A feltüntetett konkrét adatokból megállapítható, hogy a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban a magyar pedagógus-képzés nagyon nehéz helyzetből indult el. Az itt maradt alig 300 és valahány tanítónak és tanárnak rengeteg munkát kellett kifejeznie, hogy azt az óriási hiányt, amelyet a kitelepítés, valamint a második világháborús veszteség okozott a pedagógusokban, azt aránylag rövid időn belül pótolni tudja. A háborúban azért vészett el annyi tanító, tanár, mert a csapattisztek, szakaszparancsnoki beosztásban, a tartalékos tisztek 80-90%-a pedagógus volt.

Még ma is vannak tanerők, akiknek nincs meg a megfelelő képesítésük azon a fokon, ahol tanítanak, de bízunk abban, hogy a most még e téren mutatkozó hiányokat rövidesen sikerül teljesen pótolni. Az 1-5. évfolyamokban már jobb a helyzet, a 6-9. évfolyamokban egyes iskolákon szintén, de van még olyan iskola is, ahol még több mint 40% a képesítetlen tanerő működik, de ezek is legalább középiskolai érettségivel, sőt többen közülük alsó tagozatos pedagógiai képesítéssel rendelkeznek és legtöbbször tovább tanul.

Minden nagyképűség nélkül megállapíthatjuk, hogy sokkal kevesebbet kell már megtenni ahhoz, hogy minden magyar tannyelvű iskolában meglegyen a megfelelő képzettséggel rendelkező pedagógus, mint eddig kellett tenni a magyar iskolák megindulásától. Megjegyzendő, hogy a szlovák tannyelvű iskolákban sem jobb a helyzet a 6-9. évfolyamokban, mint a magyar iskolákban. Ha minden magyar nemzetiségű szülő Ján Ámos Komensky elvét tartaná

szeme előtt, vagyis azt, hogy igazi tudást csak anyanyelven lehet szerezni, - akkor még több gyermek járna a magyar tannyelvű iskolákba, mint most. A Csehszlovákiában élő pedagógusoknak és tanulóknak egy dologgal tisztában kell lenniük, ez pedig az, hogy a magyar tannyelvű iskolák jövője azon nyugszik, hogy mennyire tudják tanítványaikat megtanítani a szlovák nyelvre. Jó szlovák szakosok, modern nyelvtanítási módszerek alkalmazásán nyugszik a magyar iskolák távlati jövője.

VI.

A MAGYAR NYELVŰ NÉPMŰVELÉS, KULTÚRÁLIS ÉLET ÉS SAJTÓ.

A csehszlovákiai magyar nemzetiségű lakosság bekapcsolódását a szocializmus építőinek egységes arcvonalaiba nagymértékben előmozdította a magyar nyelvű kultúra, iskolarendszer, művészet, irodalom stb. fejlesztése és egyáltalán a Párt, az állam és a tömegszervezetek kulturális-, népművészeti tevékenysége.⁷²

A dél-szlovákiai területeken éveken át szünetelt a fejlődés a kulturális intézmények, iskolák, könyvtárak stb. számát illetően, hiányos volt a dolgozók szakképzettsége is. Mindez megnyilvánult a München előtti Csehszlovákiában éppúgy, mint az 1938-1945 közötti megszállás idején, az 1945-1948 közötti években pedig tovább fokozódott.⁷³

A Csemadok /Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete, most már 1966. decemberi, IX. Országos Közgyűléstől, Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturszövetsége lett, de a rövidítés maradt/, a magyar lakosság kulturális fejlődését nagyban segíti, 1949-ben alakult meg.

Kultúrtevékenység. A CSKP /Csehszlovákia Kommunista Pártja/ kezdettől hangsúlyozta, hogy a csehszlovákiai magyar nemzetiségű lakosság kulturális fejlődése is a szocializmus győzelmét kell, hogy támogassa. E célt kell szolgálnia a magyar nyelvű kulturális és népművelési tevékenységnek, az iskolai nevelésnek, a szépirodalomnak, tudományos irodalomnak, a sajtónak és egyéb kultúrát terjesztő munkának.

A magyar nyelvű sajtó. Az Új Szó /az első magyar nyelvű lap a felszabadulás után/ kezdetben mint az SZLKP /Szlovák Kommunista Párt/ hetilapja 1948. december 15. óta jelenik meg, és 1949. május 21-től napilap lett. Először 40.000 példányszámban, majd 1955-ben: 52.000-re és 1963-ban pedig 70.000-re emelkedett. Majd a Csemadok kiadta a Fáklya c. havi folyóiratot, amelyet 1957. január 1-től a Hét c. hetilap váltott fel. 1959-ben Szlovákiában már 20 magyar nyelvű folyóirat jelent meg, összesen 295000-es példányszámban. Jelentősebbek: a Pártélet, az Új Ifjúság, a Pionirok Lapja, a Kis Építő, a Dolgozó Nő képes folyóirat, a Csehszlovákiai Sport /hetilap/, a Szabad Földműves, ezenkívül pedagógiai, irodalmi, tudományos, technikai irányzatúak: Szocialista Nevelés, Irodalmi Szemle. 1961 óta magyarul is megjelenik a Természet és Társadalom c. folyóirat. Még ezen kívül a Bratislava-vidéki járást kivéve minden vegyes lakosságú járásban magyar nyelven is megjelenik a járási újság. 1964-ben 11 ilyen újság jelent meg magyar nyelven: 26.650 példányban. Dunaszerdahelyen "Csallóköz", Galántán "Győzelmes Ut", Komáromban: "Dunatáj", Érsekújvárott "Mi Utunk", Léván "Új Élet", Losoncon: "Haladás", Kassán "Hajnal", stb. Igaz, hogy most a takarékosági intézkedés folytán a dunaszerdahelyi járási lapon kívül a többi megszüntették 1966. december 31-ével. Ez az intézkedés a szlovák nyelvű járási lapokra is vonatkozik.

A Magyar Népköztársaságból jövő folyóiratok. 1960-ban a Magyar Népköztársaságból 1,5 millióra rúgott a behozott folyóiratok és újságok száma.

A magyar nyelvű sajtótermékek kiadóvállalata. Kezdetben a Magyar Könyvtár Kiadóvállalata, a Pravda, Práci, Tatran és az Orác Kiadóvállalat adott ki magyar nyelvű könyveket. Később 1953-óta a Szlovákiai Politikai Kiadó, a Mladé Letó Ifjúsági Kiadóvállalat és 1955-ig még a Csemadok Központi Bizottságának Kiadóvállalata. 1955 óta hét szlovák állami kiadóvállalat ad ki magyar nyelvű irodalmat. Szépirodalmi Könyvkiadó, a Politikai Könyvkiadó, a Szlovákiai Pedagógiai Kiadó és a Szlovákiai Mezőgazdasági Könyvkiadó.

Javul a kulturális, népművészeti tevékenység. Az 1954-56. években kibontakozott a Népművészeti alkotótevékenység. A komáromi Magyar Területi Színház 1952 óta kedvezően fejlődött, 1959-ben már 892 magyar együttes működött Szlovákiában, ezek közül 605 színjátszó, 14 bábjátszó, 37 esztrádegyműttes, 40 zenekar, 50 énekkar és 150 táncgyűttes.

A népi könyvtárak helyzete a felszabadulás után. Dél-Szlovákia könyvtáraiban a felszabadulás után ugyyszólván alig maradt könyv. 1954-ben a népkönyvtárakban 172.844 magyar nyelvű könyv volt. Rohamosan emelkedett a kötetek száma, 1955-ben már 235.342, - 1956-ban pedig 294.691 kötet volt.

Csemadok. A Csemadok a megalapításától /1949/ a magyar dolgozók minden irányú kulturális fejlettségével foglalkozik. Bekapcsolódik továbbá a szocialista építésbe, EFSz-ek /termelőszövetkezetek/ megalapítása, harc a személyi kultusz ellen, a szocialista kultúrrörradalom stb.

A népművelés. A népművelés csak az utóbbi 1-2 évben tudja kellő eredménnyel tudatosítani, hogy a tudományos -technikai forradalom küszöbén a művelődési igény terjed.

Csemadok színjátszás. A szlovákiai magyarság életében a színjátszás a legelterjedtebb kulturális tömegmozgalom. Ez a kultúrmozgalom az első köztársaságban is virágzott. A felszabadulás után pár évig nem beszélhetünk magyar nyelvű műkedvelő színjátszásról, csak 1949-50-től, vagyis a Csemadok helyi szervezeteinek megalakulásától.

Megindulnak a járási, majd a körzeti versenyek, később közösen a Népművelési Intézettel, azután a Szocialista dráma fesztiválja; kialakul Komáromban a Jókai-napok koncepciója. Ezekkel az akciókkal a színvonal is emelkedik. A városi csoportok tervszerű munkát végeznek. A Csemadok komáromi színjátszói országos szinten nyerték el az első helyet Prágában a "Vitézek és hősök" előadásával. A Csemadok dunaszerdahelyi csoportja kétszer vett részt sikeresen az iglói és a liptószentmiklósi szlovákiai színjátszóversenyen, ahol a legjobb szlovák csoportok között is megállta a helyét. Ezeken kívül nagyobb sikereket értek el a színjátszás terén az újvári, lévai, rozsnyói, párkányi, kassai stb. csoportok is. A magyar nyelv tisztaságát is nagyban elősegítik a színdarabok szerepeinek betanulása. A rendező az irodalmi szöveget igyekszik irodalmi nyelven tanítani, ezzel bővül a szereplő szókinccse, ugyanis ezt az irodalmi beszédet bizonyos mértékben átviszi a mindennapi életbe, ahol hatást gyakorol a környezetére is. A szereplő általános műveltsége is

fejlődik. Jobban megismer egy-egy drámaíró, és megismerkedik az írónak az élet egyes kérdéseiben elfoglalt álláspontjával. A színdarab mondanivalójával hatást gyakorol továbbá a közönségre, és ezzel hat embertársai jellemének kialakulására. Végül, - de nem utolsósorban - nemzeti öntudat ébresztése is feladata a műkedvelő színjátszásnak, amely a magyar klasszikus drámák jó bemutatásával valósulhat meg. A szlovákiai magyar műkedvelő színjátszásnak pótolnia kell a hivatásos színház feladatát is, mert a MATESZ /Magyar Területi Színház/ egyedül nem bírja ellátni a hazánkban élő magyar lakosság színházigényét, bár működése nagyon értékes és színészei fáradtságot nem ismerve járják Szlovákia magyar-lakta városait és falvait.

A MATESZ működése. A Párt és a kormány következetes nemzetiségi politikájának egyik eredménye volt, hogy 1952. október 1-én színházat létesített a magyar dolgozók számára. Azért esett Komáromra a választás, mert itt az itt épülő, akkor még új hajógyár és a távlati tervek egy nagy iparváros kifejlődését ígérték. A színház első igazgatója Fellegi István lett /a Csemadok volt főtitkára/, aki nagy agilitással 16 színésszel és Munk István rendező segítségével megkezdte a munkát, és 1953. január 31-én be is mutatta az első darabot, Urbán Ernő "Tűzkeresztség" c. drámáját. Ez egyben a társulatnak is tűzkeresztsége volt, hiszen a műkedvelők soraiból felvett 4 színész és a Faluszínházról átvett 12 színész /akik maguk is a műkedvelők soraiból rekrutálódtak/ sikeresen vizsgázott az első professzionális fellépésen. A műkedvelő színjátszás azóta is a színházi utánpótlás alapja, de 1963-

tól a színházhoz jöttek /szám szerint már heten/ a bratislavai /pozsonyi/ Színművészeti Főiskolát végzett magyar növendékek is. Jelenleg a színház dolgozóinak létszáma 96. Ebből 42 a művészeti dolgozó, a többi technikai, műhely és irodai dolgozó. A színház Komárom székhellyel működik, de működési területe az egész magyar-lakta Dél-Szlovákiai, Pozsonytól-Kistárkányig. Évente kétszer bejárják az egész területet új darabjaikkal. Vendégként fellépnek a szlovák-lakta területen is, ahol csak szórványosan élnek -főleg dolgozó- magyarok, így jártak már a katonák között is Olmütz-ben, a bányavidéken Handlován, Novákin. Magyarországon: Győrött, Sopronban és Kapuvárott léptek fel, mivel a kulturális kapcsolatok révén a győri Kisfaludy Színházzal együttműködési szerződésük van, ők viszont idejönnek vendégszereplésre. A színház a múltban fellépett még: Trencsénben, Nagyszombaton, Eperjesen, Zólyomban és Besztercebányán is. A színház az elmúlt évek alatt -15 évadukban- 1966. szeptember 1-ig 89 darabot mutatott be, melyet 3,556 alkalommal játszott Komáromban és Komáromon kívül, 1,264.816 néző előtt. A színház 80 kultúrházban lép fel, melyek közül 6 hivatásos színházépület, 16 új modern kultúrház, a többi olyan kultúrház és terem, amely még megfelel a színházi követelményeknek.

A kezdet nehéz volt, - de az 1955/56-os évadban egy évre a színháznál vendégként szerződtették Lendvay Ferenc rendezőt, - ma a miskolci Nemzeti Színház igazgatója, - aki kiváló együttest kovácsolt a színház tagjaiból. A Magyar Területi Színháznál rendeztek még Munk Istvánon kívül jeles szlovák rendezők is, mint Gregor Martin, Holly Martin, Fr.Kristof Vesely, Pavel Rimszky,

Ondrej Rajniak és Igor Cziel és mások. Jelenleg a színháznak 2 rendezője, 2 tervezőművésze és 34 színésze van, akik közül már 9 rendelkezik színészi képesítéssel. A színház jelenlegi igazgatója Dr. Krivosik István, a dramaturgiát Siposs Jenő vezeti.

A színház dramaturgiai célkitűzése már az alapításkor az volt, hogy a nyelvében magyar, tartalmában szocialista kultúra terjesztője legyen. Külön célkitűzése még a színháznak, hogy magyar nyelven mutassák be az itt élő magyar dolgozóknak a cseh és szlovák drámai alkotások legkiválóbbjait, továbbá ápolják a magyar klasszikus drámairodalmat és a szlovákiai magyar új drámairodalom fejlődését is támogassák azzal, hogy hazai magyar szerzők darabjait is színpadra viszik. E darabokból eddig már Egri Viktortól 3, Dávid Teréztől 3, Siposs Jenőtől és Lovicsek Bélától 1-1 darabot mutattak be. A színháznak talán legnagyobb szívügye a hazai magyar dráma színpadra segítése. A színház folyamatosan lépést tart a világirodalom nagy színpadi műveinek bemutatásával. Így eddig már színre került Arthur Miller, John Steinbeck és mások egy-egy darabja.

Nem hanyagolta el a színház a gyermekeket sem, - több ízben mutattak be ifjúsági és mesedarabokat a kicsinyeknek, valamint a nagyobb diákoknak ifjúsági előadásban mutatják be azokat a drámákat, amelyek kötelező olvasmányok is /Különös házasság stb./ és a diákság erkölcsi színvonalának megfelelően.

A színház 1967. október 1-én ünnepli fennállásának 15-ik évfordulóját. Az elmúlt 15 év munkájára jogosan lehetnek büszkék, mert a hivatalos értékelés szerint is a színház mind gazdaságilag, mind műsorpolitikailag, mind a művészi színvonal tekintetében az első színházak között szerepel a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban és ha még azt a nehézséget is számítjuk, amivel e színház dolgozói küzdenek /400 km-es körzet, évi 7 bemutatóval/, akkor igazán nagy dicséretet és elismerést érdemelnek a magyar kultúra terjesztése terén kifejtett munkájukért.

Az utolsó években a színpadi tervezésben is nagy fejlődést állott be, a modern scenika eszközeivel dolgoznak, és használják az összes modern színpadtechnikai megoldásokat: fényhatások, magno-zene és egyéb korszerű színpadi machináció. - A színház tervezői: Vécsei V. Józsefné és Platzner Tibor. Jelmezeik a modern ember szemszögéből láttatják a színpadot a nézővel, és ezzel fejlesztik azok esztétikai érzékét is.

A Magyar Területi Színház nehéz, áldozatos munkát végzett és végez, s senki előtt sem kétséges, hogy ezt örömmel és a kultúra iránti határtalan odaadással és hűséggel teszi.

Irodalmi színpadok alakulása és fejlődése. Az ötvenes évek végén a műkedvelő színjátszás mellett új csoport tűnt fel a cseh, majd a szlovák fiatalok között, ez az irodalmi színpad. Az új műfaj célja pódium művészetté tenni az irodalmi, főképp költői alkotásokat. Ezek hatására megalakultak az első irodalmi színpadok: Dunaszerdahelyen Szuchy Emil, Rimaszombaton Veres János

és Mács Zoltán, Királyhelmeceen Tolvaj Bertalan és Szücs József, Kassán Czire Brigitta és Kürti Lajos vezetésével. Az irodalmi színpadok egy része a középfokú iskolák mellett működik. 1964-ben már a Komáromi Jókai- napokon felléptek irodalmi színpadaink, és azóta mint egyenrangú partnerek működnek a műkedvelő színjátszókkal. Az irodalmi színpadok műsorát a vetítéstechnika teszi látványossá.

Az 1966. év első felében Irodalmi Színpadaink között az élcsoporthoz a következők:

Rimaszombat, Galánta, Dunaszerdahely, Bratislava, Csata, Léva, Losonc, Ipolyság, Kassa, Királyhelmece, Komárom, Nagymegyer, Rozsnyó és Terebes.

Megalakult az Irodalmi Színpadok központi tanácsa is, amelynek feladata az összes szlovákiai magyar irodalmi színpad irányítása.

A népi táncmozgalom is nagy fejlődést mutat. E táncokban a hagyományokat tudatosan^a művészi kifejezés szolgálatába állították.

A népi táncmozgalom két korszakot különböztet meg:

- 1./ A népi hagyományok, a népművészeti kincsek anyagának érintetlen, nyers formában való feltárása.
- 2./ Olyan koreográfiailag feldolgozott táncok bemutatása, amelyek -a színpad követelményeit figyelembe véve- magasabb művészi fokra emelik a népi alkotásokat.

1953-ban megalakult a Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes: a NÉPES. Feladata volt műsorával szórakoztatva

nevelni dolgozó népünket. A NEPES csak alig két évig működött. Az első szakasz ideje lényegében csak 1951-től 1957-ig tartott.

Az 1958-59-es években kevés olyan együttes működött, amely műsorában a mindennapi élet problémáit vette fel. Ide tartozott a zselizi együttes, amely a "Szlovák-Magyar Barátság" c. táncot adta elő, valamint a pozsonypüspöki, - amely a Béke-barátság c. kompozíciót mutatta be.

A tánccsoportok alakulása:

1962-ben	164 magyar tánccsoport volt,
1963-ban	163 " " "
1964-ben	118 " " "
1965-ben	174 " " "
1966-ban	182 " " "

Énekkarok. Az énekkarok is jelentős munkát fejtenek ki a magyar kultúra, különösen a dalkultúra terjesztésében. Jelenleg 34 gyermekkórus, 19 felnőtt vegyeskar, 3 női és 2 férfi kar működik. A kórusok közül legjobb a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkara, valamint a rozsnyói Munkásdalárda.

Az országos dal- és táncünnepélyek. Az első országos rendezvény 1956-ban Losoncon volt. A folytatása: 1957-58-ban Zselizen, - 1959-ben Érsekújvárott, 1960-ban Zselizen és Gombaszögön, 1961-ben Zselizen az első országos énekkari fesztivál, Kossuton a 30-éves véres munkásmozgalmi évforduló tiszteletére készült

emlékműsor volt, majd a gombaszögi dal- és táncünnepély; 1963-tól Gombaszögön Minden évben. Itt az 1964-66-os években felépült a hatalmas méretű, minden igényt kielégítő szabadtéri kőszínpad, korlátlan befogadó képességű nézőtérrel. Összehasonlításképpen: az 1957-es zselizi rendezvényen a két nap műsorát 5000 főnyi közönség nézte meg, az 1966-os gombaszögi rendezvényt 40.000.

Gombaszög évente ismétlődő ünnepélyeinek jelentősége igen nagy, mert ez a rendezvény mozgathat meg és fogadhat be legnagyobb tömegeket.

A Jókai-napok. A Csemadok népnevelő munkáját bővítette a Jókai-napokkal, amelyeket 1963-tól rendszeresen minden év májusában Komáromban rendeznek.

Statisztikai kimutatás a Jókai napokról:

Év:	1963	1964	1965	1966	Összesen
színjátszó csop.	4	7	7	5	23
szereplők	90	165	227	89	571
szavaló, próza	140	95	83	38	356
Irodalmi Színpad	-	6	6	5	17
szereplők	-	123	114	118	455
énekkarok Ifjú Szívek	1	-	3	7	11
szereplők	120	-	229	420	769
nézők	2000	2400	3250	2000	9650

A Csemadok népművelési munkája. A szocializmus építésének mai szakaszában akkora feladatok hárulnak a népművelésre, hogy azokat csakis a társadalmi erők aktivizálásával lehet végrehajtani.

A népművelési munka alapvető céljai a szocialista kultúrális forradalom céljaiból fakadnak. Ezek:

- 1/ Növelni az egész dolgozó nép műveltségét, tudását, emelni kultúrális színvonalát.
- 2/ Az egész művelődésügyet, valamennyi művészetet, az összes kultúrális intézményt ennek a szolgálatába állítani.
- 3/ A munkásosztály, a parasztság és az értelmiség számára tudatosítani a marxizmus-leninizmust.
- 4/ Kialakítani a munkásosztály, a proletárdiktatúra új szocialista értelmiségét. Ez a következő hármas feladatot jelent:

a/ ideológiailag átformálni a néphez hű, polgári nevelésben részesült régi értelmiséget,

b/ a képzett munkásokat és parasztokat értelmiségi munkakörbe helyezni,

c/ a most felnövő, többségben munkás- és paraszt-származású fiatal értelmiségnek szocialista szellemű nevelést adni.

A magyar nyelvű sajtó: napilapok, heti lapok és folyóiratok terjesztése.

Statisztikai kimutatás a csehszlovákiai magyar nyelvű sajtó-
termékek terjesztéséről járásonként 1966. május 1-ig

Járás	Uj Szó	Pártélet	Hét	Irodalmi Szemle	Nő	Divat	Uj If- juság	Pioné- rok L.	Kis Épít
Bratislava	4438	141	3335	165	2810	366,1	855	835	785
Dunaszerdah.	9503	852	2465	230	4965	252,3	922	3987	3987
Komárom	9341	471	4630	385	4380	292,3	575	2072	2294
Érsekújvár	6811	365	4189	186	3869	392,3	143	1524	2447
Nyitra	1371	40	722	74	464	85	631	794	807
Galánta	7120	893	3355	210	4114	225	2995	2072	2540
Léva	6355	250	2500	165	3550	392	1698	1550	1640
Losonc	5791	580	2400	112	1891	203	1866	1719	1325
Rimaszombat	5880	457	1891	172	1780	186	1515	1516	1533
Rozsnyó	3679	286	1740	125	1830	160	1244	706	729
Kassa	4252	187	3467	193	3038	326	1569	641	990
Terebes	6011	493	2114	268	2307	239	2086	2052	1944
Szlovákia többi járása	2140	10	1231	23	1209	373	490	311	221
Csehország	1163	8	909	18	1145	583	559	409	288
Összesítés	73874	5035	34958	2336	37353	4074	27048	19799	21530

Statisztikai kimutatás a csehszlovákiai magyar sajtótermékek
terjesztéséről járásonként 1966. május 1-ig

J á r á s	Szabad Föld- műves	Szövetk. Ujság	Csehszl. Sport	TET	Népművelés	Szoc. Nev.	Nép- egészs.
Bratislava	258	190	1724	472	30	90	196
Dunaszerda- hely	4516	975	1306	405	13	334	1353
Komárom	2913	465	1721	687	23	237	931
Érsekújvár	2987	463	1784	514	30	262	398
Nyitra	551	92	331	104	25	69	147
Galánta	2053	700	1533	184	1	235	684
Léva	3951	615	1470	530	6	165	421
Losonc	2271	658	1555	199	7	200	131
Rimaszombat	2773	431	770	266	5	208	947
Rozsnyó	936	248	678	282	14	89	129
Kassa	1031	144	1437	515	20	47	70
Terebes	2858	481	889	382	22	243	228
Szlovákia többi járása	161	1	645	158	36	16	22
Csehország	30	1	204	132	--	21	33
Összesítés:	27559	5464	16047	4830	232	2245	5690

Ezekon kívül még a következő szaklapok jelennek meg magyar nyelven: Mezőgazdasági Termelés 1216; Tűzoltó 4357; Nemzeti Bizottság 1450; Szocialista Bíraskodás 664 példányszámban.

Ha e statisztikai kimutatást a csehszlovákiai magyar sajtótermékek terjesztéséről tüzetesebben megnézzük, akkor is látjuk, hogy a Csehszlovákiai Szocialista Köztársaságban a magyar tannyelvű tanítás megindulása óta óriási eredményeket értünk el. Legnagyobb példányszámban jelenik meg az elsőként megjelent magyar újság, az Új Szó, mely 1966. május 1-ig elérte a 73.874 fizető példányszámot, ma már ennél is többen vesznek e lapot. Utána legtöbb példányban jelenik meg a Nő hetilap: 37.353 példányban, majd a Csemadok hetilapja, a Hét, mely 34.958 példányban csak itt fogy el és 5000 példányt küldenek ebből a Magyar Népköztársaságba. A 4. legnagyobb példányban megjelenő lap a Szabad Földműves: 27.559; 5. helyen van az ifjúság lapja: az Új Ifjúság 27.048; 6. helyen a Kis Építő 21530; 7. helyen a Pionirok Lapja: 19.799; 8. helyen a Csehszlovákiai Sport 16.047, ebből 3-4000 példányt Magyarországra is küldünk; 9. helyen a Szövetkezeti Újság 5.464; 10. helyen: Népegészség: 5690; 11. helyen a Pártélet, 12. helyen a TET /Természet és Társadalom/ c. folyóirat, amely szintén nagyon fontos küldetést tölt be, mivel az újabb tudományos kutatások eredményeiről is beszámol.

Az iskolaügy és a nevelés szempontjából még jelentős

folyóirat -a pillanatnyilag csak egyetlen nevelésügyi pedagógus folyóirat, a Szocialista Nevelés, amely 2245 példányban jelenik meg. Ha a pedagógusok létszámát tekintjük, akkor a példányszám kielégítő, de ha a szélesebb rétegeket is figyelembe vesszük, akkor legalább 5000 példányszámot kellene kibocsátani. A magyar pedagógusok létszáma kb. 3300 és több pedagógus házaspár működik, így a jelenlegi példányszám megfelelő, de ha a szülők és a nevelés fontos problémáit tekintjük, akkor ez kevés. Továbbá az is biztos, hogy egy lap nem elég arra, hogy a nevelés sokrétű és tetemes kezdésével foglalkozzék, ill. azok megoldásának vitafórumául szolgáljon.

A Csemadok hetilapja a Hét, melynek 1951-től egészen 1956. decemberéig a Fáklya az volt az elődje. 1956. december 3-tól lett Hét. A Fáklya havi folyóirat volt, a Hét hetilap. A lap decemberben ünnepelte a 10 éves fennállását, amely alkalommal a lap főszerkesztője a XI. évfolyam 48. számában így nyilatkozott: A Hét tízéves tevékenysége arról is tanúskodik, hogy az újságírás szocialista társadalmunkban nem egyes "kiváltságosok" vagy "üzletemberek" monopóliuma, hanem az egész társadalom ügye. Ma nemcsak olvasnak az emberek, de tízezrek írnak az újságba. Nemcsak hivatásos újságírók, hanem egyszerű dolgozó emberek is, akik hírt adnak életükről, gondjaikról, örömeikről. Örülnek annak, hogy a Hétnek ma csaknem minden magyarlakta faluban vagy városban van tudósítója, levelezője. Törlőforgató emberek, írók, pedagógusok, kulturális dolgozók,

munkások és parasztok küldik írásaikat hétről-hétre szerkesztőségünkbe. Ez nagy segítséget jelent lapunknak. A vidéki levelezők az üzemek, termelőszövetkezetek, népművészeti együttesek munkájáról írnak, a való életet tárják elénk."

A lap egyébként fontos hivatást tölt be, mert nemzeti kultúránk szeretetét ápolja, megismerteti az új hazai magyar irodalmat olvasóival. Hirt ad a kultúra és a tudomány fejlődéséről, hirdeti a szocialista humanizmus és a proletár nemzetköziség eszméjét.

Jelentős folyóirat a magyar nyelv szempontjából a szlovákiai magyar írók lapja, az Irodalmi Szemle, melyet a Szlovákiai Írók Szövetsége ad ki, évenként 10-szer jelenik meg. E lap hivatása az itteni magyar irodalom, valamint a cseh és szlovák írók új termékeit ismertetni, vagy teljesen közölni; 2336 állandó előfizető olvasója volt 1966. május 1-ig.

Népkönyvtárak. A magyar népkönyvtárakban ma már a kötetek száma meghaladja az 1,300.000-at.

Dél-Szlovákiában mintegy 600 népművészeti együttes működik, ebből 175 tánccsoport. A magyar nemzetiségű polgárok részére 21 központi folyóirat van, évi 36 millió példányban. Évente a Csehszlovák Szocialista Köztársaság 200.000 magyar könyvet ad ki, kb. 900.000 példányban. Ezen kívül 1965-ben több mint 6 millió korona értékű könyvet hoztak be a Magyar Népköztársaságból. Fejlődik továbbá az új szlovákiai magyar irodalom

is.

Az első Csehszlovák Köztársaság megalakulásától itt új körülmények között, teljesen új környezetben indult meg egy új magyar irodalom. Ezen a területen azelőtt sohasem virágzott olyan sajátos irodalom, mint Erdélyben. Az itteni magyar irodalom fejlődését a kisebbségi helyzet nagyon gátolta, de így is kifejlődött az antifasiszta publicisztika Fábry Zoltán tollából; a költészetben Győri Dezső és Forbáth Imre bontakozott ki, akiket ma már az egyetemes magyar irodalomtörténet is elismer. Rajtuk kívül van ma már több jelentős költőnk, prózaírónk, drámaírónk, irodalomkritikusunk, társadalmi és irodalompublicistánk, akiket már az egyetemes magyar irodalom is megemlít.

Az 1938-1945 közötti időben az ún. szlovák állam alatt volt a legnehezebb helyzetben Szlovákiában a magyar irodalom. "Több író bebörtönöztek, egyeseket koncentrációs táborba hurcoltak. A kíméletlen üldözés sem tudta azonban elfojtani a magyar írók hangját. A legnépszerűbb csehszlovákiai magyar költő: Győry Dezső 1940-ben "Emberi hang" c. verskötetében fejezte ki tiltakozását a fasiszta barbársággal szemben."

A magyar irodalom 1945-1948. februári győzelemig teljesen elnémult. Nem lehetett akkor magyarul írni, sem magyar nyelven tanítani. Óriási változást hozott a februári győzelem, ez a reakciós erőket teljesen felszámolta és megindult az egészséges szocialista építés a Csehszlovák Népi Demokratikus Köztársaságban. 1948. decemberében jelent meg az első magyar

tannyelvű lap, az Új Szó, majd 1949. januárjában nyíltak meg az első magyar tannyelvű osztályok ajtajai és azóta 1966. végéig mutattam be az iskolák és ezek munkáját támogató tényezők - /színház, népi tánc, kórusok, irodalmi színpad, sajtó stb./ fejlődését. Sok göröngyös utat kellett megjárni, akadályt leküzdeni, amíg a fejlődés e fokára jutottunk. Egy biztos: sokkal több magyar tannyelvű általános és szakközépiskolánk van a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban, mint volt az első Csehszlovák Köztársaságban.

Lehet, hogy a későbbi fejlődés szűkíteni fogja az általános magyar tannyelvű középiskolák számát, nem lesz 22 általános középiskola, mint jelenleg, de a csökkenés csak színvonal-emelést hozhat. Természetesen az igazi lenini nemzetiségi politika szellemében a csökkenés - az iskola számát illetően, de nem a tanulók létszámát - csak akkor lesz egészséges, ha a kormány és a Párt, valamint a szakemberek által kidolgozott távlati terv szerint 1970-ig az itteni magyar nemzetiségű polgároknak a tervezett 125 magyar szakközépiskolai osztálya meglesz.

A Párt helyes nemzetiségi politikája legjobban viszatükröződik Alexander Dubcek elvtársnak, a Szlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága első titkárának a SZLKP. KB 1967. május 25-26-i ülésén elhangzott beszámolójából:

"Csehszlovákia szocialista társadalma egységének lényeges, sőt egyik legfontosabb kérdése a nemzetiségi probléma, népeinek és nemzetiségeinek kapcsolatai.

A nemzetiségi kérdés megoldásának pozitív eredményei a kommunista párt politikájának és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság szocialista építésének legjelentősebb sikerei közé tartoznak. Nemzeteink és nemzetiségeink általános fejlődése, s új kölcsönös kapcsolataik azoknak a demokratikus és szocialista változásoknak oszthatatlan része, amelyeken társadalmunk a CSKP vezetésével a felszabadulás óta ment át. A szocializmus építésének folyamatában alapvető történelmi változásokra került sor a cseh és a szlovák nemzet fejlődésében, Szlovákiában pedig a magyar és az ukrán nemzetiséggel való együttélésben is. Ezek a változások megmutatkoznak a sokoldalú fejlődésben és egymás alaposabb megismerésében. Ez alapvető feltétele nemzeteink és nemzetiségeink közeledésének, szocialista hazánk további fejlesztésére irányuló közös, egységes igyekezetünkben.

Csehszlovákia Kommunista Pártja a múltban és ma is a Csehszlovák Köztársaság egységének kifejezője és pillére. Mindenekelőtt az öntudatos cseh és szlovák proletáriátus, valamint a nemzetiségi kisebbségek proletáriátusa volt az, amelynek programjában az egységes állam szerepelt. A pártszervek és szervezetek feladata ma is az, hogy valamennyi nemzetiség dolgozóinak tudatában megszilárdítsa a csehszlovák hazafiságot és a proletár szocialista nemzetköziséget. A CSKP abban az időben, amikor még nem volt az állam vezető ereje, forradalmi-internacionalista és demokratikus pozíciókból küzdött a nemzetiségi kapcsolatok megoldásáért. Ezt teszi ma is és fokozatosan megvalósítja nemzetiségi politikáját. A pozitív eredmények és a hozzájuk vezető utak,

amelyeket hazánk nemzeteinek és nemzetiségeinek sajátos feltételeinek megfelelően választunk meg, hozzájárult jelentenek a nemzetiségi kérdés marxista-leninista megoldásának elméletéhez és gyakorlatához."⁷⁵.

A CSKP Központi Bizottságának elnöksége határozatot fogadott el, amelyben hangsúlyozza, hogy "Nemzeteink és nemzetiségeink kapcsolatainak marxista-leninista megoldása során feltétlenül pártos és történelmi álláspontot kell elfoglalnunk és érvényre kell juttatnunk a komplex eljárás alapelvét, azaz meg kell ismernünk és meg kell oldanunk valamennyi pontjukat a társadalmi tevékenység minden olyan területén, amelyre hatással van. A Párt továbbra is a nemzetiségi politika megoldása döntő részének tekinti a szociális-gazdasági problémák megoldását, s hangsúlyozza, hogy emellett nem szabad elhanyagolni a különféle területeken előtérbe kerülő részkérdéseket. A nemzetiségi kapcsolatok komplex megoldása azt is megköveteli, hogy törekvéseink ne korlátozódjanak csupán a csehek és a szlovákok kapcsolataira, jóllehet ez a legfontosabb kérdés, hanem figyelmet kell szentelnünk a nemzetiségi csoportok problématikájának is az élet valamennyi területén, nemkülönben a pártmunka és az állami-gazgatás minden fokozatán."⁷⁶.

A Csehszlovák Kommunista Párt K.B.-ának elnöki határozatából kitűnik, hogy az alkotmányban és a törvényekben rövidesen világosan rendeződik a magyarság helyzete. Erre az intézkedésre azért is kerül sor, hogy igazi békés úton a legjobb nemzetközi szellemben folytatódjék a további szocialista

építés.

Ez a párt dokumentum is bizonyíték arra, hogy a magyar nemzetiségű lakosságnak megvan és meglesz a lehetősége a fejlődésre, csak ezeket ki kell használni, és amikor a szülők döntenek, hogy gyermekeiket milyen nyelvű alapis-
kolákba és szakközép- és általános középiskolákba adják, tudatában legyenek azzal az elvvel, -amelyet a XVII. sz. nagy cseh pedagógusa, Ján Ámos Komensky hirdetett-, hogy igazi szaktudást csak anyanyelven lehet elsajátítani.

A Párt és a kormány részéről megvan minden támogatás, csak a szülőkön, a magyar tannyelvű iskolák pedagógusain fog mulni, hogy a kitűzött és tervezett távlati tervek a magyar tannyelvű iskolák fejlesztése terén megvalósuljanak.

A mai szocialista ember prototípusa nem a túlzott nacionalista ember, hanem a nemzeti öntudattal rendelkező, de hazáját őszintén szerető szocialista hazafi, aki soha semmilyen körülmények között nem lesz sovíniszta, hanem igaz proletár nemzetközi szellemmel átitatott ember, aki tudja, hogy a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban fontos, hogy minél jobban elsajátítsák a szlovák nyelvet, azon kívül még az orosz és még egy nyugati nyelvet is, a saját anyanyelvükön kívül.

Az itteni magyar nyelvű iskolák távlati jövője a fenti alapoktól függ, ha az itt vázolt követelményeket megtartják, akkor a magyar tannyelvű iskolák a jövőben még nagyobb

fejlődést mutatnak, mint eddig, s ez a fejlődés elsősorban a minőségi fejlődés lesz.

Az idézett munkák jegyzéke.

1. Andics: A magyar nacionalizmus kialakulása és története. VI. old. Kossuth Könyvkiadó, 1964.
2. Engels: A feudalizmus hanyatlásáról és a burzsoázia fel-emelkedéséről. Lásd: Engels: A német parasztháború. A marxizmus-leninizmus kis könyvtára, - Szikra, 1949. 145-146.o.
3. Andics: A magyar nacionalizmus kialakulása és története. Bevezetésben a XII. o.
4. Marx-Engels Werke Kéziratos hagyaték 17. kötet 558.o.
"A polgárháború Franciaországban" első vázlata.
5. Lásd Arató: Ide vonatkozó művét, I. köt. 184-185. o.
6. Jókai Mór: Nyílt szavak korunk fiatalságához. Életképek. 1849. március 19. 381. o.
7. Vasvári Pál: A sajtószabadságról és nemzetek közötti együttműködésről. L: Vasvári P.: Válogatott írásai. Sajtó alá rendezte Fekete S. és László J., Művelt Nép, 1956., 286. o.
8. Az 1848-49. évi népképviselői országgyűlés. Képviselői tárgyalások, 614. o.
9. Ugyanott, 616. o.
10. Hajdú János: Eötvös József báró első minisztersége /1848/ Budapest 1933, 190. o.
11. Pálffy János: Debrecen, febr. 7-én. Alföldi Hírlap, 1849. február 11.
12. Horváth Zoltán: A nacionalizmus kifejlődése és a nemzetiségi kérdés alakulása a dualista Magyarország utolsó évtizedeiben. Századok, 1961. 2-3. sz.
13. A magyar nacionalizmus kialakulása és története, Kossuth Könyvkiadó, 1964. 170.o.
14. Ady Endre: A nacionalizmus alkonya, Gondolat. 1959. 90-91.o.
15. Marx-Engels: Válogatott művek. I.köt. Szikra, 1949. 28.o.
16. A magyarországi szociáldemokrácia 1890. évi dec. 7-én és 8-án Budapesten tartott pártgyűlésének jegyzőkönyve, Budapest. 1891. 12-14.o. Lásd: MMTÖVD II.

- köt. Szerkesztette Erényi Tibor és Vincze Edit,
Szikra. 1954, 40.o.
17. MMTVD. III. köt. Szerkesztette Erényi T., Mucsi F., Vincze Edit. Szikra 1955. 150. o.
18. Andics Erzsébet: A magyar munkásmozgalom az 1914-1918-as világháború alatt, Szikra. 1950.
19. Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához. I. köt. 187-190. o.
20. Szocializmus, 1917. 1-2. száma
21. Jászi Oszkár: A nemzeti államok kialakulása és a nemzeti-ségi kérdés, 15. o.
22. Jászi Oszkár: Nemzetiségi béke. Világ, 1911. április 16. 3.o.
23. A magyar nacionalizmus kialakulása és története. Kossuth Könyvkiadó. 1964. 231. o.
24. Tisza 1917. február 22-i levele Czerninhez. L: Id.mű 273. o.
25. A magyar nacionalizmus kialakulása és története. Kossuth 1964. 262.o.
26. MMTVD. VI. B. köt. Kossuth K.kiadó, 1960. 215. o.
27. Juraj Zvara: A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában. Politikai K.kiadó, 1965. 16.o. 2.bek.
28. " " " " "
29. " " " " 17.o.
30. " " " " 17.o.
31. " " " " 17-18. o.
32. " " " " 18. o.
33. " " " " 18. o.
34. Milan Filo: A CSKP harca Szlovákiában a köztársaság védelméért. A Szlovákiai Pol.K.kiadó /SZRK/ szlovák nyelvű kiadása. 1960. 141. o.
35. Juraj Zvara: A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában. Pol.K.kiadó 1965. 19.o.
36. " " " " " 19.o. utolsó bek.
37. " " " " " 20.o.
38. " " " " " 21.o.

39. M.Viktor: Munkásmozgalom Szlovákia Horthy-Magyarországtól megszállt területén /1938-1945/ "Historický časopis", 1962. 3.sz.
40. Szlovákiai All.Közp. Levéltár, SZAKL-PV. 175, II. 1945.
Bratislava.
41. J. Zvara: A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában. 24.o.
42. " " " " 28-29. o.
43. A SZLKP-KB. Levéltára az Attelepítési Hiv. anyaga, 36.o.
44. Juraj Zvara: A magyar nemzetiségi kérdés megold. Szl-ban, 38.o.
45. " " " " " 48.o.
46. " " " " " 59.o.
47. " " " " " 62.o.
48. A SZLKP-KB Levéltára: feljegyzés az SZLKP-KB üléséről.
49. Juraj Zvara: A magyar nemzetiségi kérdés megold. Szl-ban.
65.o.
50. " " " " " 66. o.
51. " " " " " 67. o.
52. " " " " " 70-71. o.
53. " " " " " -71.o.
54. Az 1950. márc. 1-i népszámlálás; házak és lakások összeírása a Csehszl. Közt.-ban." Cseh nyelven kiadta az All. Statisztikai Hivatal, Prága. 1957.
55. Juraj Zvara: A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szl-ban. 72.o.
56. " " " " " 72-73.o.
57. A CSKP XIII. kong. előkészítésének téziseiből.
58. " " " " "
59. Vasil Bilak, a SZLKP-KB titkára: Hazánk szoc. nemzetei és nemzetiségei egységének megszilárdításáért. Új Szó, 1966. III.2. 5.o.
60. " " " " " "
61. Ondrej Repka: Odnárodnenie, Predvoj 34.sz. 1966./Elnemzetlenítés/
62. Veštník MŠO, XV. 1933. 81.o.
63. Bertók Imre: A magyar tannyelvű középisk. 15 éve, Szoc. Nevelés, X.évf. 1965. ápr. 226.o. 8.sz.
64. " " " " 228-229.o.

65. Juraj Zvara: A magy.nemz. kérdés megold. Szlov.-ban. 140.o.
66. " " " 141.o.
67. Heimler Horváth László: Óvodáink fejlesztése - nyelvi mű-
veltségünk záloga. Szoc. Nevelés X.évf. 9.sz.
1965. máj. 270.o.
68. Iskolaügyi és kult. statisztika. 1959. Kiadta az Iskolai
és Kultúrális Ügyek Minisztériuma, 1959.
69. Juraj Zvara: A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlo-
vákiában 135. o.
70. A Csehszlovák Köztársaság Statisztikai Évkönyve. Kiadta
az Orbis cseh nyelven. Prága, 1938.
71. Juraj Zvara: A magy. nemz. kérd. megold. Szl-ban. 135.o.
72. " " " 129.o.
73. " " " 130.o.
74. Új Szó, 1966. XI. 28. 5.lap.
75. " 1967. VI.1. 5.1.
76. " " " "

A felhasznált irodalom jegyzéke:

1. Andics Erzsébet: A magyar nacionalizmus kialakulása és története. Kossuth K.kiadó, 1964.
2. Engels Frigyes: A német parasztháború. Szikra. 1949.
3. Marx-Engels Werke: Kéziratos hagyaték. "A polgárháború Franciaországban" első vázlata.
4. Arató Endre: A magyar nacionalizmus kettős arculata a feudalizmusból a kap.-ba való átmenet és a polg. forradalom időszakában. Kossuth Könyvkiadó 1964.
5. Vasvári Pál: A sajtószabadságról és a nemzetek közötti együttműködésről. Válogatott írásai, sajtó alá rendezte Fekete S. és László J. Művelt Nép, 1956.
6. Az 1948-49. évi népképv. országgyűlés. Képviselői tárgyalások
7. Hajdú János: Eötvös József báró első minisztersége /1948/, Budapest. 1933.
8. Pálffy János: Debrecen, Alföldi Hírlap, 1949. február 11.
9. Horváth Zoltán: A nacionalizmus kifejlődése és a nemzetiségi kérdés alakulása a dualista Magyarország utolsó évtizedeiben. Századok, 1962. 2-3. sz.
10. Ady Endre: A nacionalizmus alkonya. Gondolat, 1959.
11. Marx-Engels: Válogatott művek. I.köt. Szikra 1949.
12. A magyarországi szociáldemokrácia 1890. évi dec. 7-én és 8-án Budapesten tartott pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest. 1891. MMTVD II.köt. Szerkesztette Erényi Tibor és Vincze Edit, Szikra. 1954.
13. Ugyanez III. köt. Szerkesztette Erényi Tibor, Mucsi Ferenc S. Vincze Edit, Szikra. 1955.
14. Andics Erzsébet: A magyar munkásmozgalom az 1914-1918-as világháború alatt, Szikra, 1960.
15. Dokumentok a magyar párttörténet tanulmányozásához, I. köt. Szikra.
16. Szocializmus, 1917. 1-2. száma.
17. Jászi Oszkár: Nemzetiségi béke. Világ, 1911.

18. MMFVD. VI. B. köt. Kossuth Könyvkiadó 1960.
19. Milan Filo: A CSKP harca Szlovákiában a köztársaság védelméért. Szlov. Pol. Könyvkiadó /SZPK/ szlovák nyelvű kiadása, 1960.
20. Juraj Zvara: A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában. Politikai Könyvkiadó 1965.
21. M. Viktor: Munkásmozgalom Szlovákia Horthy-Magyarországtól megszállt területén /1938-1945/. "Historický casopis", 1962. 3.sz.
22. Szlovákiai Áll. Központi Levéltár /SZÁKL PV/ 175. II. 1945. Bratislava.
23. A SZLKP-KB Levéltára az Áttelepítési Hivatal anyaga.
24. A SZLKP-KB Levéltára: Feljegyzés az SZLKP-KB üléséről.
25. "Az 1950. márc. 1-i népszámlálás, házak és lakások összeírása a Csehszlovák Köztársaságban." Cseh nyelven kiadta az Állami Stat. Hivatal, Prága, 1957.
26. A CSKP XIII. kongresszusa előkészítésének tézisei.
27. Vasil Bolak, a SZLKP-KB titkára: Hazánk szocialista nemzetei és nemzetiségei egységének megszilárdításáért, Új Szó, 1966. III.2.
28. Ondrej Repka: Odnárodnenie, Predvoj 34. sz. 1966. /Elnemzetlenítés/
29. Veštník MŠO, XV. 1933.
30. A Szocialista Nevelés, Csehszlovákiában megjelenő magyar nyelvű pedagógiai szaklap: IX. X. és XI. évf.
31. Iskolaügyi és kulturális statisztika, 1959. Kiadta az Iskolai és Kulturális Ügyek Min. 1959.
32. A Csehszlovák Köztársaság Statisztikai Évkönyve, Kiadta az Orbis cseh nyelven, Prága, 1938.
33. Új Szó, 1964., 1965, 1966 és 1967. évf. számai.
34. Albrecht Rezső: Az erdélyi magyar ifjúság tíz éve. Magyar kisebbség, 1929.
35. Asztalos Miklós: Az erdélyi állam iskolapolitikája. Lugos 1929
36. Asztalos Miklós: Az erdélyi tudat kialakulása. Magyar kisebbség. 1926.
37. Dr. Balázs András: Adatok az erdélyi kisebbségek iskola-

- védelmi küzdelmeihez 1919-29. Cluj-Kolozsvár, 1929.
38. Barabás Endre: /Kornis Gyula: Az elszakított magyarság közoktatásügye c. könyvben/, A romániai állami elemi oktatás, Budapest. 1927.
39. Dániel Viktor: Iskola és irodalom. Erdélyi Fiatalok 1930.
40. Dr.Gál Kelemen: Erdély magyar közoktatásügye, Budapesti Szemle, 1926.
41. Dr.Gál Kelemen: Az elemi iskolai rendelet román főpapok és államférfiak megvilágításában, Magyar Kisebbség, 1924.
42. Dr.Gál Kelemen: Kétnyelvűség a népiskolában, Magyar Kisebbség, 1925.
43. Dr.Gál Kelemen: A magyar oktatás ügyéhez. Magyar Kisebbség 1924.
44. Dr.Grandpierre Emil: Az erdélyi magyar kisebbségi politika hat éve. Pásztortűz Almanach.
45. Dr.Jancsó Elemér: Az erdélyi magyarság életsorsa nevelésügyének tükrében. Budapest. 1935. Merkantil-nyomda.
46. Gyerekes Mihály: A népművelés vezérkönyve. Székelyudvarhely, 1926.
47. Görgey Lajos: Az erdélyi magyarság szellemi élete. Budapest, 1926.
48. Illés Gyula: Az új magyar felekezeti iskolák. Pásztortűz. 1923.
49. Jakabffy Elemér dr.: Erdély statisztikája. Lugos. 1923.
50. Pálos István: A magyar iskolákért. Pásztortűz. 1922.
51. Szentimrei Jenő: A kisebbségi magyarság elhibázott útja Erdélyben, Új Magyar Föld. 1930. 3. száma
52. Varga Béla: Kultúra és nevelés. Pásztortűz. 1923.
53. V.I. Lenin: A nemzetiségi és a nemzetiségi-gyarmati kérdésről. SVPL. 1957.
54. K.Gottwald: Művei XII. kötet.
55. V.Pavlenda-M. Sabolčák: Fejlesszük a CSSZK egységes gazdaságát, Nová Mysl, 1961. 6. szám.
56. E.Kadlecová: Szocialista hazafiság. SNBL. Prága 1957.
57. F.Dvorsky: Teljesítsük a mezőgazdasági termelés feladatait, Nová Mysl, 1961. 8.sz.

58. J.Uher: A magyar lakosság életének egyes kérdéseiről. Pravda, 1961. július 8. sz.
59. P.Turčan: Szlovákia szocialista iparosítása, Oxveta. 1960.
60. O.Pruša : Az állam politikai-területi felosztásának szervezeti elvei. Nová Mysl. 1960. 1. sz.
61. Az NB emlékkönyve az 1947-1948-as kétéves tervről. Slovensko, 1945-57. SVPL. 1958.
62. J.Lőrincz: A Csehszlovák Köztársaságban a magyar burzsoá nacionalizmusról. 1954. Pod zástavou socializmus, 24.sz.
63. P. Jačko: A magyar lakosság életének fejlődése. Predvoj. 1961. 3. sz.
64. B.G.Gafurov: Az SZKP nemzeti politikájának egyes kérdései. Gospolitizdat. 1959.
65. Sborník: A népi demokratikus Csehszlovákia keletkezése és fejlődése. Csehszlovák Tudományos Akadémia. Prága, 1961.
66. Š.Brěncič: A szocializmus anyagi alapjának építése falun és a párt munkája a bratislavai kerületben. Nová Mysl. 1959. 5. sz.
67. Dr.Josef Váňa, dr.Marie Battušková, dr.Josef Cach, Karel Čondl, Dr.Ervin Koukal és Peter Vajcik: A pedagógiai története, Slovenské pedagogické nakladateľstvo Bratislava, 1958.
68. Dr.Jaromír Kopecký kollektívája: Pedagógia. SPN. Bratislava 1957.
69. Dr.Nejedlý Zdenek: A nevelésről és a műveltségről. Prága, 1953.

K É R D Ő I V

1. Az Iskola székhelye: járás:
2. Mikor kezdték meg a magyar nyelvű tanítást?
3. Hány osztállyal?
4. Hány tanulóval? 5. Hány tanítóval?
6. Ettől kezdve egészen 1965/66. iskolai évet is beszámítva minden évről válasz a fenti kérdésekre:

<u>Hány osztály?</u>	<u>Hány tanuló?</u>	<u>Hány tanító?</u>
----------------------	---------------------	---------------------

7. Az iskola önálló vagy közös igazgatás alatt áll?
8. A tantestület összetétele a jelenlegi képesítés szerint; a közös igazgatású iskolákban, csak a magyar tannyelvű osztályokra vonatkozólag /tagozatonként és szakonként/:

.

.

.

9. Az iskola fennállása óta hová helyezkedtek el a tanulók /nem pontos helyek, hanem csak szakmák, iskolák, pl: középiskolába mennyi stb./:
-
10. Milyen középiskolákban folytatták tanulmányaikat és hányan?
-
- 11/a. Az átlagos tanulmányi eredmény az iskola fennállásának első tíz évében?
- 11/b. Az első tíz év után egészen az 1965/66. iskolai év végéig?
-
12. A szlovák nyelvismeret terén milyen a tanulók tudása?
13. A Szülői Munkaközösség segítsége milyen irányú?
-
14. Nyári táborozásokat rendezett-e az iskola és ha igen, hol és hány tanulóval?
15. Melyik tantárgyak tanításában értek el legjobb eredményeket?
-
16. Milyen új módszerekkel tanítanak? /Ide tartozik: szaktantermi oktatás, programozás, differenciáció, alsó fokon szakosítás stb./
17. Milyen modern tanítási eszközöket használnak az iskolában és milyen eredménnyel?
-
- Kelt: 1966
-

38-4/1967-68.

.....bksz.

Dr. Ágoston György elvtársnak
tanszékvezető egyetemi tanár

Tárgy : Hofer Lajos
doktori szigorlata
Mell. sz. : 1 db. disszertáció

H e l y b e n

Professzor Elvtárs !

Mellékelve Hofer Lajos: "A magyar tannyelvű iskoláztatás a Cseh-
szlovák Szocialista Köztársaságban"

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni szíveskedjék. Legyen szabad
Professzor Elvtárs szíves figyelmét felhívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálathoz
elkészítésének és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított harmadik hónap
utolsó napjában állapította meg.

A mellékelt értekezést a bírálathoz elkészítése után szíveskedjék átadni tanszéke könyvtárosának
..... és a könyvtárban való elhelyezése céljából.

Szeged, 1967. szept. 30.
.....

[Handwritten signature]
.....
d é k á n

A kiadmány hiteles :

[Handwritten signature]
.....
dékáni hiv. vezető

Kapták : Dr. Ágoston György prof.
.....
Dr. Gulya Károly adj. tanszékvezető
.....
Dr. Szilágyi Pál tanszéki könyvtáros
..... tanszéki könyvtáros

B i r á l a t

Hofer Lajos: A magyar tannyelvű iskoláztatás a Csehszlovák szocialista köztársaságban c. doktori értekezéséről

Dicséretes a szerző bátor témaválasztása: tudomásunk szerint a környező szocialista országokban élő, magyar anyanyelvű lakosság iskoláztatási problémáit a felszabadulás óta, marxista szempontú elemzés nem tárta fel sehol. Ilyenformán igen jelentős vállalkozásba fogott a disszertáció szerzője, és feladatát sikerrel valósította meg: alapos marxista filozófiai felkészültséggel elemzi a témához tartozó, nem lebecsülendő mennyiségű szakirodalmat, emellett széleskörű egyéni adatgyűjtést végzett a jelenlegi helyzet feltárása, illetőleg a felszabadulást követő két évtized fejlődésének megrajzolása érdekében.

Alapjában jó a dolgozat szerkezeti felépítése: előbb a nemzetiségi eszme és a nemzetiségi politika fejlődéstörténetét vázolja a szocializmusban és Csehszlovákiában napjainkig, azután tárgyalja az iskoláztatás történetét az I. Csehszlovák Köztársaság megalakulásától kezdve. - Szerkesztési fogyatékokként meg kell említenünk, hogy a bevezető fejezetet erősen felaprózza a sok alcím.

Tartalmi szempontból igen sok értéket mutat a disszertáció: A Csehszlovákiában a felszabadulás óta kialakult helyes nemzetiségi művelődéspolitikáéhoz bemutatja az előzményeket, az I. Csehszlovák Köztársaság művelődéspolitikájának polgári jellegét, de sokkal nagyobb figyelmet szentel a felszabadulás előtti munkásmozgalom fejlődésének. Ezen belül is elsősorban azt vizsgálja, hogy milyen viszony alakult ki a különböző nemzetiségű munkások között a munkásmozgalmon belül: a felszabadulás előtti együttműködésüket jelöli meg / a 22-24. lapon összegezett egyéb tényezőkkel együtt / a máig kialakult nemzetiségi politika alapjául.

Megállapításait meggyőző adatokkal támasztja alá, ezeket többnyire jól áttekinthető táblázatokba foglalja, és az önmagukban is általában meggyőző adatokat a legtöbb esetben alaposan, bátran elemzi.

Nyíltan megmutatja a nemzetiségek anyanyelvi oktatásával kapcsolatos hibákat az 1948. évi fordulatig; differenciáltan, ada-

tokkal alátámasztva rajzolja meg az ettől kezdve megerősödő, növekvő szamu magyar nyelvű iskolák fejlődésvonalát, jelezvén azt is, hogy miféle akadályokba ütközött az 1948. évi, a nemzetiségek anyanyelvi oktatását biztosító törvény végrehajtása. ~~9~~reszlovakizáló törekvések a helyi hatóságoknál, presszió a szülőkkel szemben, az áttelepített szakképzett pedagógusok nagy száma, a háborus veszteségek a pedagógusok körében stb.

Igen értékesek a személyes gyűjtés alapján közölt adatok. Talán könnyebben követhető lenne a fejlődés, ha grafikonon is ábrázolná az adatokat. Erre kitűnő alapot ad, hogy idősorokkal operálhat.

Helyesen mutat rá a még ma is meglévő fogyatékoságokra: a magyar nyelvű szakiskolák hiányára, arra a tényre, hogy az óvodai képzésben hátrányos helyzetben vannak a magyar lakta települések, nem a magyar nyelvű lakosság arányszámának megfelelő százalékban jutnak a középiskolát végzett, magyar anyanyelvű fiatalok a felsőoktatási intézményekbe stb.

Körütekintően rajzolja meg a helyzetképet: még annak is ~~mutatja~~ mutatja, hogy mi lett az érettségizettek sorsa. Olyan tényezőket is vizsgál, amelyek elemzését a cím nem is igéri: a címben a magyar tan nyelvű iskoláztatásról beszél, csupán, dolgozatában viszont kitér a népművelés, a kulturális élet, a sajtó, a Magyar Területi Színház működésére is. Az erről szóló, több mint 20 oldalas fejezet is alaposan dokumentált: e tényezőkről is részletesen közöl adatokat, táblázatokat, statisztikákat.

Néhány apróbb hibájától eltekintve /pl. "Az általános helyzetkép a magyar tanítási nyelvű alapiskolákban" c. fejezet adatai is jobban érzékeltetnék a tényeket néhány táblázatba foglalva; a tantervi koncepciót erősebben kritikai szemlélettel tárgyalhatná; alaposabban elemezhetné az önálló igazgatású középiskolákban 1960 táján bekövetkezett visszaesés okait/ a dolgozat tartalmi szempontból nagyon sok értéket mutat; stílusának zökkenőit felfedezhetően a szerző kétnyelvűsége okozza. Kritikai észrevételeit annak a rendszernek a pozíciójából teheti és teszi, amely az elmúlt két évtizedben fokozatosan kiépítette a maga helyes, marxista alapokon álló nemzetiségi kulturpolitikáját.

Mindezek alapján a dolgozatot

"summa cum laude"

minősítéssel, elfogadásra javasolom.

Szeged, 1967. december 4.